

אוניברסיטת בר-אילן

**בחינת נאומי חסן נצראללה במלחמת
לבנון השנייה:
מסרים, דרכי שכנוע ומוטיבים
מרכזיים**

עומרי זייד

עבודה זו מוגשת כחלק מהדרישות לשם קבלת תואר מוסמך
במחלקה ללימודי המזרח התיכון של אוניברסיטת בר-אילן

אוניברסיטת בר-אילן

בחינת נאומי חסן נצראללה במלחמת לבנון השנייה:

מסרים, דרכי שכנוע ומוטיבים מרכזיים

עומרי זייד

עבודה זו מוגשת כחלק מהדרישות לשם קבלת תואר מוסמך
במחלקה ללימודי המזרח התיכון של אוניברסיטת בר-אילן

עבודה זו נעשתה בהדרכתו של ד"ר אלעד בן דרור
מן המחלקה ללימודי המזרח התיכון של אוניברסיטת בר-אילן.

תודתי לסא"ל נ' ולסא"ל ר' מאגף המודיעין,
לסא"ל (מיל.) עו"ד אייל נון,
על הערותיהם המלמדות.
כמו כן, להראל צרניס אשר חלק עימי את ניסיונו רב השנים בתחום.

תודה מיוחדת למנחה ד"ר אלעד בן דרור
על העזרה, הקשב, הסיוע, הסבלנות והליווי

וכן להורי, משפחתי ובת זוגי על תמיכתם הרבה.

Omri.zaid@gmail.com

תוכן העניינים

א.....	תקציר
1.....	מבוא
	פרק 1 :
4.....	חסן נצראללה וארגון חזבאללה
	פרק 2 :
11.....	התקשורת ככלי בידי חזבאללה
	פרק 3 :
15.....	מלחמת לבנון השנייה ונאומי נצראללה
	פרק 4 :
28.....	מסרים אסלאמיים בנאומי נצראללה
	פרק 5 :
35.....	מסרים העוסקים בלאום הלבנוני
	פרק 6 :
48.....	מסרים העוסקים בפוליטיקה הלבנונית (יחסי פנים וחוץ)
	פרק 7 :
64.....	מסרים העוסקים בהתנהלות אל מול ישראל
	פרק 8 :
80.....	המוטיבים החוזרים בנאומי נצראללה
	פרק 9 :
87.....	ניסיון להערכת הצלחת המערכה התקשורתית שניהל נצראללה במלחמת לבנון השנייה
	פרק 10 :
97.....	השוואת נאומי נצראללה במהלך מלחמת לבנון השנייה לנאומים מרכזיים אחרים שנשא
110.....	סיכום ומסקנות

115.....**ביבליוגרפיה**

I.....**Summary**

תקציר

במהלך מלחמת לבנון השנייה (12 ביולי עד 14 באוגוסט 2006), נשא נצראללה עשרה נאומים בכלי התקשורת הלבנוניים שתכליתם הייתה להשפיע על פני המערכה לטובתו, לעורר חרדה ובלבול בישראל ולקבע בדעת הקהל בלבנון דימוי צודק ומנצח לארגונו. אלו היוו מעין מערכה נוספת לחימה – מערכה תקשורתית. מטרתו של מחקר זה הינה הצגת נאומי נצראללה האמורים כמכלול ובחינתם לאור ההקשר בו נישאו. המחקר בחן את תוכנם של הנאומים והאופן בו הציג נצראללה את מעשיו והחלטותיו ובכלל זה את מגוון המסרים שהעביר לציבור הלבנוני, את דרכי השכנוע השונות בהם עשה שימוש ואת המוטיבים החוזרים בנאומים השונים. הצגת הנאומים ובחינתם אפשרה לעמוד על האופן בו הוביל נצראללה את המערכה התקשורתית במלחמת לבנון השנייה.

המחקר מצא כי מסריו של חסן נצראללה התמקדו בארבעה נושאים עיקריים, אשר הופיעו בכל אחד מנאומיו: אסלאם, לאומיות לבנונית, פוליטיקה (פנים וחוץ) והתנהלות אל מול ישראל, כאשר בכל אחד מהם עשה שימוש בדרכי שכנוע שונות. בכל הקשור למסרים אסלאמיים בנאומיו, עלה כי נצראללה הצניע את האלמנט השיעי, כמו כן התייחס פעמים מועטות לסכסוכי דת בין העדות השונות בלבנון וזאת במטרה לשכך את המחלוקות וליצור אחדות בעם. במקביל, נראה כי מטרתו של נצראללה הייתה לנסות ולמנף את הלחימה אליה גרר את לבנון כמלחמת דת בה על כל המאמינים לקחת חלק כנגד "האויב הציוני". אלו, יחד עם התייחסויות רבות לקראן וקריאות חוזרות להקרבה עצמית מתוך אמונה באל, היוו סממן מרכזי במסרים האסלאמיים בנאומיו של נצראללה.

בכל הנוגע למסריו שעסקו בלאום הלבנוני עלה כי נצראללה שם לו למטרה לגבש את הלבנונים ולהביאם לתמוך בו באמצעות העצמת המכנה המשותף בלבנון – הלאומיות (כך, הוא האדיר את העם הלבנוני, הדגיש את סבלו והתמקד בניצחון העתידי שיושג במערכה זו). מבחינת מסריו של נצראללה אשר עסקו ביחסי הפנים בלבו פגע נוספת התרחקותו ממחלוקות – כגון ההתחמקות מעיסוק בעתיד נשקו של חזבאללה – וקריאותיו לאחדות חברתית ופוליטית תוך מצג של כפיפות לשלטון. כמו כן, נצראללה הקפיד להצניע את קשריו של ארגון חזבאללה עם סוריה ואיראן. בכל הקשור לעיסוק ביחסי החוץ נראה היה כי במהלך המלחמה חל שינוי הדרגתי ביחס של נצראללה לעולם הערבי. כך, בתחילה פנה פעמים רבות בקריאה לעזרתם ובהמשך, משלא נענו קריאות אלו,

פתח בביקורת קשה כנגדן על אוזלת ידן. זאת, בניגוד ליתר דרכי השכנוע במלחמה, אשר נשאו לרוב זהות בכל השלבים השונים. עוד בלט יחסו המשתנה כלפי הקהילה הבין לאומית: בפניותיו אל הקהילה הבין לאומית השתדל שלא להטיח כנגדה ביקורת ואף ביקש את עזרתה בסכסוך עם ישראל. מנגד, בכל הפעמים בהן התייחס לקהילה הבין לאומית בפניותיו לעם הלבנוני, נקט בגישה ביקורתית חריפה.

מבחינת המסרים העוסקים בהתנהלות אל מול ישראל עולה בבירור כי לנצראללה, שפנה הן לציבור הישראלי והן לציבור הלבנוני, היו שלוש מטרות עיקריות. הראשונה, הצדקת פעולת החטיפה ונחיצותה. השנייה, פגיעה בתדמיתה של ישראל על ידי האשמות שונות – כגון הרג חפים מפשע, הפעלת כוח מופרזת והפצת שקרים – כמו גם זלזול בהנהגה הישראלית ובפיקוד הבכיר של צה"ל. השלישית, הדגשת קור רוח ושליטה במצב בעת הלחימה כמו גם את עצם עמידתו של חזבאללה כנגד המתקפה הצה"לית. מהפן הלבנוני נראה כי דרכי שכנוע אלו נועדו לחזק את מעמדו של נצראללה ולהצדיק את הדרך בה פעל חזבאללה לצד המשך ה"דמוניזציה" של ישראל ופגיעה בתדמית הבלתי מנוצחת שלה. מנגד, מהפן הישראלי, נראה כי דרכים אלו נועדו לגרום לבלבול רב ותסיסה בקרב אזרחי ישראל כנגד הצמרת המדינית הישראלית.

בין המסרים ודרכי השכנוע שפורטו לעיל, ניתן היה לאתר מאפיינים דומים. אותם "מאפיינים דומים" הינם המוטיבים החוזרים בנאומיו של חסן נצראללה. המוטיבים החוזרים הופיעו לכל אורך נאומיו של נצראללה בכל דרכי השכנוע ובכל סוגי המסרים. את כלל המוטיבים השונים ניתן לחלק לארבע קבוצות ובהם מוטיבים מתחום התרבות והדת, מוטיבים מתחום החברה, מוטיבים הנוגעים למאבק בישראל ומוטיבים הנוגעים לתדמיתו של נצראללה ולשידולו של הקהל הלבנוני לתמוך בו.

המחקר אף ניסה להעריך את מידת הצלחתה של המערכה התקשורתית שניהל נצראללה במלחמת לבנון השנייה הן כלפי ישראל והן כלפי העולם הערבי. באשר להצלחה בעולם הערבי, נראה היה שהתקשורת הערבית התחלקה לשני זרמים. האחד – זרם אוהד אשר אימץ את מרבית דבריו של נצראללה. בלטו בזרם זה כתבים וכלי תקשורת אשר השקפותיהם ותפיסותיהם היו דומות לאלו של נצראללה. השני – זרם ביקורתי אשר תקף את נצראללה ואת ארגון חזבאללה תוך הצגת דבריו השונים ושיללתם.

באשר למידת הצלחת מערכת התקשורתית בפן הישראלי, נראה כי נצראללה נחל הצלחה גורפת. הקהל הישראלי ציפה לנאומיו וצפה בהם בשידור חי. נצראללה הצליח להעביר את מסריו על ידי עשרות פרשני תקשורת ישראלים שעסקו בכל אחד מנאומיו בקדחתנות. כמו כן, הצליח ליצור לעצמו בישראל תדמית של גורם אמין ומסוכן. מערכה זו שניהל אף הובילה בעקיפין לירידת ערכה של ההנהגה הצבאית והמדינית הישראלית בעיני הציבור הישראלי. יצירת אותה תחושת אימה, בלבול ומחלוקות פנימיות שהביאו נאומי נצראללה מוכיחים כי נצראללה אכן השיג את יעדיו באותה לחימה פסיכולוגית בה נקט כנגד ישראל לאורך מלחמת לבנון השנייה.

עוד בחן המחקר האם דרכי הפנייה בהן נקט במהלך הלחימה היו ייחודיות לתקופה זו, בבחינת "מצב חירום", או שמא נצראללה נקט בדרכים דומות גם בפניותיו לציבור בזמנים שונים. זאת, על ידי בחינת שלושה נאומים מרכזיים אשר נשא מזכ"ל חזבאללה לאחר המלחמה, בשנים 2007 עד 2010. לאור בחינת נאומים אלו עלה כי חסן נצראללה עשה שימוש ביסודות נאום הזהים לאלו בהם השתמש לאורך מלחמת לבנון השנייה: שיטותיו בפנייה לציבור והמוטיבים בהם השתמש היו דומים. עם זאת השוני הבסיסי בין התקופות בהן נישאו הנאומים – מלחמה אל מול רגיעה – אפשר חריגה מהקו בו נקט חסן נצראללה במהלך המלחמה. כך למשל, בנאומים שניתנו שלא בתקופת המלחמה הוא עסק מפורשות בנושאים עדתיים ובמחלוקות פוליטיות – נושאים מהם התרחק במהלך המלחמה על מנת למזער את הביקורת כלפיו וכלפי הארגון.

בחינת הנאומים העלתה מספר מסקנות חשובות אשר ניתן היה לחלקן לשתי קבוצות: הראשונה – מסקנות הנוגעות לסוגיות ייסוד באשר למהותו של ארגון חזבאללה. השנייה – מסקנות הנוגעות להתנהלותו התקשורתית של נצראללה לאורך הלחימה. באשר למסקנות הנוגעות לסוגיות הייסוד של ארגון חזבאללה:

1. סוגיית עתיד נשקו של חזבאללה והפיכתו לתנועה פוליטית (ללא זרוע צבאית) – מבחינת דבריו של נצראללה לאורך הנאומים שנגעו בסוגייה זו נראה כי חזבאללה ישאף שלא להניח את נשקו ולא לפרק את זרועו הצבאית, זאת, ללא קשר להתנהלות ישראל.

2. סוגיית זהותו הלאומית של ארגון חזבאללה – נראה כי הארגון לא זנח את משנתו השיעית הנתפסת על ידו כ"על-לבנונית" וכי נצראללה עשה שימוש בערך הלאומיות הלבנונית, תוך הצגתו כערך הגובר על כל אינטרס אחר, על מנת לקדם את יעדיו של חזבאללה ושל העדה השיעית במסגרת המערכת הלבנונית.

באשר למסקנות הנוגעות להתנהלותו התקשורתית של נצראללה לאורך הלחימה :

1. מידת הצלחת המערכה התקשורתית שניהל נצראללה כנגד ישראל – ניכר היה כי

נצראללה הצליח לייצר אפקט הרתעה אל מול ישראל והביא ישראלים רבים להאזין בדריכות לכל אחד מנאומיו תוך פרשנותם המעמיקה בתקשורת הישראלית. כל אלו הובילו להישג משמעותי של חזבאללה במישור הפסיכולוגי שכלל גם רפיון ידיים בישראל ותחושת בלבול בקרב אזרחיה. במקביל, בלט כישלונה של ישראל להתמודד עם החזית התקשורתית שניהל נצראללה כמו גם חסרונן של דמות ישראלית בכירה אשר תגיב על דבריו השונים.

2. הקפדתו של נצראללה להציג עצמו ככזה הפועל באופן ההגנתי-פאסיבי – מחקר זה העלה

כי חסן נצראללה הקפיד להציג עצמו כמי שאינו יוזם מהלכים כנגד ישראל, כי אם מגיב על התוקפנות הישראלית בעת הצורך ורק לאחר התגרות ישראלית ישירה. התנהלות זו אפשרה לו להגדיר את תוצאות המלחמה כניצחון לארגון חזבאללה (שכן הארגון הצליח להגן על לבנון מפני כיבוש ונוכחות ישראלית ארוכת שנים). בנוסף, התנהלות זו, שהציגה את הארגון באור חיוב, סייעה לנצראללה להתמודד עם הביקורת שהופנתה כלפי הארגון הן במהלך הלחימה והן בימים שלאחריה.

מסקנות אלו הובילו למספר המלצות שיכולות היו לסייע לישראל במערכה התקשורתית במלחמת לבנון השנייה ואולי אף יוכלו לשרת אותה בעימות עתידי עם החזבאללה בו צפוי נצראללה לקיים דפוס פעולה תקשורתי דומה. תחילה, גם על ישראל היה לנהל מערכה תקשורתית. מערכה תקשורתית כנגד נצראללה וחזבאללה, יכלה להתבצע באמצעות תשדירים ישראלים שמטרתם קעקוע תדמיתו וטיעוניו של נצראללה בעיני הציבור הישראלי, לצד הפחתת עיסוקה של התקשורת הישראלית בנאומיו. במקביל, ישראל יכלה לנסות ולהשפיע על הציבור הלבנוני – באמצעות דמות רמת דרג שתהווה יריב תקשורתי ראוי לנצראללה – במטרה לשמוט את הקרקע מתחת לרגלי לטיעוניו של מזכ"ל חזבאללה. אפשר היה להעביר את המסר כי נצראללה פגע בלבנון והמיט עליה חורבן, פעל לטובת השיעים בלבד ומתוך אינטרסים זרים ובראשם כפיפותו לסוריה ואיראן. וזאת ללא אמתלת כיבוש ישראלי אמיתית וללא כל התגרות מצד ישראל.

מבוא

נושא המחקר ומטרתו

אפלטון, שכתביו נחשבים לקדומים ביותר בתחום אמנות הנאום, הציע פירוש לשאלה "מהי אותה אומנות?": "הרטוריקה היא אפוא [...] אמנות השידול המקנה אמונה, אך אינה מלמדת בדבר מה שצודק ואינו צודק".¹ משמע, כי נואם מוכשר, יש באפשרותו להביא את קהלו להאמין בדבריו בלי קשר למידת נכונותם. בדומה לכך, קבע משה וולמן בספרו "דמגוגיה ורטוריקה" כי "האמרה המקובלת, כי סוף הצדק לנצח, איננה מתאמת בכלל המקרים. לא תמיד ידו של הצדק על העליונה, ולעיתים מנצח הכישרון הרטורי הגדול יותר".² יפים דברים אלו לשם תיאורו של העומד בראש ארגון חזבאללה בלבנון – השיח' חסן נצראללה - הנחשב לאחת הדמויות החזקות בלבנון כיום, אם לא החזקה ביותר.

נצראללה, בעל כריזמה, ויכולת רטורית בולטת, מרבה לנאום בכלי התקשורת השונים, ומשתמש בתקשורת כדי לגייס לחזבאללה את התמיכה לה הוא זקוק מבית ומחוץ. ביולי 2006, לאחר פשיטת פתע שביצע ארגון חזבאללה אל מעבר לגבול הישראלי וחטיפתם של שני חיילים, פלש צה"ל ללבנון במטרה להכות בארגון. פלישה זו, הידועה בשם "מלחמת לבנון השנייה" (12 ביולי עד 14 באוגוסט), הביאה חורבן רב על לבנון וזעזעה את חזבאללה. במהלך המלחמה, וכחלק מתפיסת המערכה של חזבאללה, נשא נצראללה בכלי התקשורת עשרה נאומים שתכליתם הייתה להשפיע על פני המערכה לטובתו, לעורר חרדה בישראל ולקבע בדעת הקהל בלבנון – לטווח המידי והארוך כאחד – דימוי צודק ו"מנצח" לארגונו.

מטרתו של מחקר זה הינה הצגת נאומי נצראללה האמורים כמכלול ובחינתם לאור ההקשר בו נישאו. תוכנם של הנאומים והאופן בו הציג נצראללה את מעשיו והחלטותיו ייבחנו ובכלל זאת המסרים שהעביר לציבור הלבנוני ומהותם, דרכי השכנוע השונות בהם עשה שימוש במסגרת אותם מסרים והמוטיבים החוזרים בנאומים השונים. הצגת הנאומים ובחינתם תאפשר לעמוד על האופן בו הוביל נצראללה את המערכה התקשורתית במלחמת לבנון השנייה.

¹ יוסף ג' ליבס, כתבי אפלטון (ירושלים: שוקן, 1979), עמ' 114.

² משה וולמן, דמגוגיה ורטוריקה (תל אביב: פפירוס, 1990), עמ' 40.

שיטת המחקר

כאמור, עשרה נאומים נישאו על ידי נצראללה בכלי התקשורת השונים בלבנון במהלך המלחמה. רובם שודרו בתחנת הטלוויזיה אלמנאר, ערוץ הטלוויזיה הרשמי של ארגון חזבאללה. גודל האתגר עימו נאלץ להתמודד ארגון חזבאללה, שנתפס על ידי רבים בלבנון כמי שגרר את לבנון למלחמה, חייב את נצראללה לגייס את מיטב כישוריו הרטוריים בפניותיו לקהל הלבנוני. תקופת המלחמה הייתה, אם כן, שעת מבחן עליונה לנצראללה, שעה בה הוא נדרש לחדד מסרים ולסייע לארגונו במערכה הצבאית והמדינית הקשה.

מחקר זה יתייחס לתקופת המלחמה כאל "צוהר מחקרי" לבחינת אומנות הנאום של נצראללה. נאומים אלו, יבחנו באמצעות ניתוח השוואתי של עשרת הנאומים תוך התמקדות באופי המסרים ובדרכי השכנוע המגולמים בהם. במקביל, ידגיש המחקר את המוטיבים החוזרים בהם עשה שימוש נצראללה, אשר עלו אגב ניתוח השוואתי זה. המחקר יעשה שימוש במונח "יסודות נאום" כשם קיבוצי לכל אותם מסרים, דרכי השכנוע ומוטיבים גם יחד. בחלקו האחרון של המחקר, יוצגו וינותחו מספר מצומצם של נאומים אשר נשא נצראללה לאחר תקופת המלחמה, תוך השוואתם לאלו אשר נשא במהלכה. זאת, במטרה לנסות ולאתר "יסודות נאום" החוזרים על עצמם בדרכי פנייתו של נצראללה לציבור הלבנוני בין נאומים שנשאו "בשעת הדחק", לבין כאלו שנישאו ב"תקופת רגיעה".

המחקר לא יעסוק ב"תקשורת הבלתי מילולית" של נצראללה במהלך נאומיו אלא יתמקד במהות הדברים ובתוכנם. באותו האופן, המחקר גם לא יעסוק באינטונציה ובהטעמה בה בחר נצראללה לעשות שימוש תוך כדי נשיאת נאומיו (התייחסות כללית לנושאים אלו ראה בפרק מלחמת לבנון השנייה ונאומי נצראללה).

מבנה המחקר

הפרק הראשון במחקר יפתח בהצגת ההיסטוריה של ארגון חזבאללה: הקמתו, התבססותו והפיכתו לגורם הכוח המרכזי בלבנון. בנוסף, פרק זה יסקור את קורותיו של חסן נצראללה מימיו הראשונים בארגון ועד למינויו למנהיג הארגון. הפרק השני יתאר את השימוש של הארגון בכלי

התקשורת ככלי לקידום יעדיו וככזה המשפיע על הלך הרוח הלבנוני. הפרק השלישי, יסקור את מהלכה העיקריים של מלחמת לבנון השנייה והשתלבות נאומי נצראללה בהם, תוך הצגת עיקריו של כל נאום. ארבע הפרקים הבאים יוקדשו לבחינת מסרי הנאומים על פי הסדר הבא: מסרים אסלאמיים; הלאומיות הלבנונית; הפוליטיקה הלבנונית; ההתנהלות אל מול ישראל. יש לציין כי סדר זה נבחר בהתאם למידת עיסוקו של נצראללה בכל אחד מנושאים אלו. כאשר העיסוק במסרים האסלאמיים בנאומיו היה המצומצם ביותר (ביחס לשאר הנושאים) ואילו עיסוקו בהתנהלות אל מול ישראל היה הרחב ביותר. ההתנהלות למול ישראל – נושא אשר מטבע הדברים הקדיש לו נצראללה את מירב עיסוקו – הושם בחלק האחרון של המסרים, כאשר יתר הפרקים תורמים להבנתו ומובילים אליו. עם סיום בחינת המסרים, יבחן הפרק השמיני את המוטיבים החוזרים בנאומים שנותחו ויצג אותם. הפרק התשיעי ינסה לבחון ולהעריך את מידת הצלחת המערכה התקשורתית שניהל נצראללה במלחמת לבנון השנייה על הקהל הלבנוני, הערבי והישראלי. בפרק העשירי והאחרון של מחקר, תוצג ההשוואה שבין הנאומים שנשא נצראללה בימי המלחמה לבין נאומים אשר נשא לאחריה. מסקנות המחקר יוצגו בפרק הסיכום.

חסן נצראללה וארגון חזבאללה

קורות חייו של השיח' סיד חסן נצראללה שלובים בסיפורה של העדה השיעית בלבנון. עדה זו, על אף היותה הגדולה בלבנון וזו שזכתה לעליונות דמוגרפית מובהקת בכל שטח דרום המדינה, הייתה הנחשלת והמקופחת ביותר בה.³ במהלך שנות השישים והשבעים של המאה העשרים, החלה התעוררותם הפוליטית של השיעים בלבנון. דמות מפתח שהניעה את התהליך המדובר היה מוסא' אלצדר. אלצדר, חכם דת שיעי אשר היגר מאיראן ללבנון בשנת 1959, עורר את השיעים להתאגד ולהלחם בעבור זכויותיהם. בין היתר, בשנת 1975 ייסד את "תנועת המקופחים" אשר נועדה לשפר את מעמדם החברתי, הכלכלי והפוליטי של השיעים בלבנון. עם פתיחתה של מלחמת האזרחים בלבנון בשנת 1975, הקימה התנועה זרוע צבאית בשם "אמל" (ראשי תיבות ל"אפואג' אלמקאומה אללבנאניה" – "גדודי ההתנגדות הלבנונית"), אשר לימים דחקה את "תנועת המקופחים" והפכה לגוף עצמאי.⁴

כחמש עשרה שנים לפני הקמת אמל, ב-31 באוגוסט 1960, נולד נצראללה למשפחה שיעית דתית קשת יום שהתגוררה בשכונת בורג' חמוד במזרח בירות. נצראללה, הבכור מבין 9 ילדים, נקשר לאסלאם והחל בקריאת ספרות דתית כבר בגיל צעיר. בשנת 1975, לאחר פרוץ מלחמת האזרחים בלבנון, נאלצה משפחתו של נצראללה לעבור לדרום לבנון. המעבר לדרום המדינה, אזור בו תנועת אמל השיעית הייתה חזקה יחסית באותה תקופה, הביא את נצראללה להכרות מעמיקה עם התנועה ופעילותה וכבר עם הקמתה בשנת 1975, בהיותו בן 15, הפך נצראללה לחבר פעיל בה.⁵

בגיל 16 יצא נצראללה לעיר השיעית נג'ף שבעיראק להעמקה בלימודי דת. בנג'ף יצר קשר אישי עם עבאס אלמוסאוי, חכם דת לבנוני ולימים המזכ"ל השני של חזבאללה (לאחר צבחי אלטפילי שהנהיג את הארגון בין השנים 1991-1992). בשנת 1978 הוכרחו מאות מטיפים לבנוניים

³ בשנת 1943, בהובלת המנדט הצרפתי, נתקבלה על מנהיגי העדות בלבנון ה"אמנה הלאומית". הסכם זה, שנועד להסדיר את התנהלות המדינה הלבנונית עם קבלת עצמאותה, קבע בין היתר כי מושבי הפרלמנט והמשרות הפוליטיות במדינה יחולקו ביחס של 5:6 לטובת הנוצרים על פני המסלמים. זאת, בהתאם למפקד האוכלוסין שנערך על ידי צרפת בשנת 1932 שתוצאותיו הראו כי קיים רוב מזערי לעדה הנוצרית. רבים מעריכים כי מאז שנת 1932 הפכו השיעים לעדה הגדולה ביותר בלבנון (אם כי לא נערך מפקד נוסף מאז). ההסדרים שנקבעו על ידי "האמנה הלאומית" לא שונו, זאת, על אף השינויים הדמוגרפיים שחלו בלבנון. מצב זה היה אחד מסלעי המחלוקת הבין עדתית בלבנון ותרם רבות לתחושת הקיפוח בעדה השיעית. להרחבה בעניין זה ראה: Gordon, David C, Lebanon, the Fragmented Nation (London: Croom Helm, 1980). מאיר זמיר, כינונה של לבנון המודרנית (תל אביב: מערכות, משרד הבטחון, 1993).

⁴ Augustus R Norton, Hezbollah: a Short History (Princeton: Princeton University Press, 2007), pp. 18-21.

⁵ שמעון שפירא, חזבאללה בין איראן ללבנון (תל אביב: הקיבוץ המאוחד, 2000), עמ' 96 – 102.

וסטודנטים, וביניהם מוסאוי ונצראללה, לעזוב את עיראק בלחץ משטר הדיכוי שהפעיל צדאם חסין. נצראללה חזר ללבנון והחל ללמוד וללמד במרכזים דתיים בבעלבכ שבלבנון ולהפיץ רעיונות של אקטיביזם שיעי שבבסיסם הקריאה להתאגדותה של העדה השיעית ולחימה כנגד יתר העדות בלבנון – ואפילו תהיה זאת לחימה מזוינת – על מנת לעלות את קרנם בלבנון.⁶

עם פרוץ מבצע שלום הגליל, המכונה "מלחמת לבנון הראשונה", ביוני 1982, סבלה תנועת אמל מחילוקי דעות פנימיים רבים לאור עמדתה הרשמית שלא להתעמת עם צה"ל. חילוקי הדעות החריפו גם לאור אכזבתם של רבים מחברי התנועה מהנהגתו של העומד בראשה – נביה ברי. מחלוקות אלו הובילו לפרישתם של זרמים שונים מהתנועה. זרמים פורשים אלו הקימו ארגונים שיעים נוספים בלבנון. אחד מאותם ארגונים היה חזבאללה (מפלגת האל), אשר הוקם במחצית השנייה של שנת 1982. רבים מפורשי אמל הצטרפו לשורות חזבאללה, חיזקוהו ותרמו לצמיחתו המהירה.⁷

בהקמת הארגון סייעו כמה מאות קציני "משמרות המהפכה" – הזרוע העיקרית בכוחות המזוינים של המשטר האיסלאמי בטהרן, האמונה על שמירת יציבות המשטר וכן על ייצוא המהפכה האסלאמית בעולם. אלו נשלחו על ידי איראן למעוזים השיעים באזור הבקאע שבמזרח לבנון במטרה לארגן תנועות שמטרתן לבצע ג'האד כנגד הכוחות הישראליים ולהקים רפובליקה אסלאמית בלבנון. להנהגת הארגון צורף מחמד חסין פצ'אללה, חכם דת שיעי ידוע בלבנון באותה תקופה.⁸

צמיחתה המהירה של חזבאללה התאפשרה תודות ליסודות הרוחניים והאידיאולוגיים שהונחו כבר בשנות השישים על ידי פצ'אללה, נצר למשפחה שיעית מיוחסת אשר עקרה מלבנון לעיראק בשנת 1928. פצ'אללה היה מתלמידיו הבולטים של האיתאללה ח'מיני אשר פיתח בסוף שנות החמישים את התפיסה הפוליטית החדשה של השיעה אשר קראה להקמתה של רפובליקה

⁶ דניאל סובלמן, כללי משחק חדשים (תל אביב: מרכז יפה, 2003) עמ' 14 – 15; שפירא, חזבאללה בין איראן ולבנון, עמ' 102 – 104.

⁷ Norton, Hezbollah, pp. 21-25.

⁸ שפירא, חזבאללה בין איראן ולבנון, עמ' 134 – 140.

אסלאמית שבראשה אנשי דת, באמצעות מהפכה חברתית.⁹ עם הקמתו, הצטרף נצראללה, יחד עם מוסאוי ועשרות מחבריהם, לארגון החדש.

כשלוש שנים לאחר הקמתו, ב-16 בפברואר 1985, פרסם הארגון מצע פוליטי ואידיאולוגי ראשון, אשר שאב מאפיינים רבים מהמהפכה השיעית באיראן. כך למשל, אחת ממטרות החזבאללה היא כינון רפובליקה אסלאמית בלבנון. אף על פי כן, נקבע כי הארגון לא יכפה כינונה של רפובליקה זו בכוח, עיקרון אשר מלווה את חזבאללה עד היום. סעיפים מרכזיים נוספים במצע הדגישו את הצורך בסילוק צה"ל מלבנון, שחרור ירושלים וחיסול מדינת ישראל.¹⁰ ביוני של אותה השנה, עם נסיגת צה"ל ממרבית שטחי לבנון שכבש במהלך מבצע שלום הגליל, הוקמה רצועת הביטחון – שטח בדרום לבנון אשר נועד להפריד בין גבולה הצפוני של ישראל לבין מאחזי חזבאללה בלבנון.

בשנותיו הראשונות של הארגון, מעבר למלחמה עם ישראל, לבנון הייתה מסובכת גם במלחמת אזרחים שהחריבה אותה. מלחמת האזרחים החלה בשנת 1975 ונסתיימה עם חתימתו של "הסכם טאאיף" בשנת 1989. הסכם פיוס לאומי זה, כלל מחד את פירוקן של כלל המליציות שפעלו עד לאותה עת בלבנון – ובתוכן חזבאללה – ומאידך קבע שצבא לבנון ישוקם. למרות זאת, בפועל, המשיך הארגון להחזיק בנשקו ולוחמיו הדרימו לזירת העימות עם ישראל אשר הפכה להיות מוקד פעילותם. בכך, הפך הארגון לכוח המזוין העיקרי בלבנון אשר הניף את דגל "ההתנגדות" ("מקאומה"), שמשמעותה היא "התנגדות" לישראל ולחימה כנגדה.¹¹

אט אט התבלט נצראללה בארגון והפך להיות מנהיג צבאי ודת, בין השאר, הודות לאישיותו הכריזמטית. בפברואר 1992, לאחר הריגתו של השיח' עבאס מוסאוי על ידי ישראל, נבחר השיח' חסן נצראללה על ידי "מועצת השורא" – מועצת ההנהגה של הארגון – ובהנחיית האיתללה עלי

⁹ מרטיין קרמר, פדלאללה המצפן של חזבאללה (תל אביב: מרכז משה דיין ללימודי המזרח התיכון ואפריקה, 1998), עמ' 34-37.

¹⁰ למצע הארגון המלא משנת 1985 ראה ספרו של Augustus R Norton, Amal and the Shi'a: Struggle for the Soul of Lebanon (Austin: University of Texas, 1987); פאזיז קזי, من حسن نصر الله الى ميشال عون: قراءة سياسية لحزب الله (بيروت: رياض الريس للكتب والنشر, 2009), صفحات 93-104.

¹¹ על תקופת מלחמת האזרחים בלבנון ראה ענת קורץ, טרור אסלאמי וישראל: חיזבאללה, ג'יהאד איסלאמי פלסטיני, חמאס (תל אביב: פפירוס, 1993), עמ' 23-37; שפירא, חזבאללה בין איראן ולבנון, עמ' 96-133.

ח'אמנהאי, לעמוד בראש הארגון כמזכ"ל. עם כניסתו לתפקיד, המשיך נצראללה בקו הפרגמטי שהונהג על ידי מוסאוי, וקידם את השתלבות חזבאללה בפוליטיקה הלבנונית.¹²

בקיץ 1992, נטל הארגון חלק בבחירות לפרלמנט בלבנון, בחירות אשר התקיימו לראשונה מאז 1972¹³. לשלב זה מתייחס החוקר אייל זיסר כ"שלב המיסוד" – מיסודו והתמתנותו של הארגון על ידי השתלבותו במערכת הפוליטית של לבנון. במצע הבחירות הודגש אופיו הלאומי של הארגון על פני כל השתייכות עדתית או דתית אחרת ונקבע כי "חזבאללה הינה תנועה שחבריה לבנונים, הנהגתה לבנונית, החלטתה [מוכוונת על פי סדר היום של המדינה ה] לבנונית והיא מתקבלת על ידי הנהגה לבנונית". עוד נקבע כי התנועה תלחם למען שחרור אדמות לבנון ולמען הכבוד והחופש של העם הלבנוני. על מצע זה קבע החוקר שמעון שפירא כי "להט ההשתייכות הפאן-אסלאמית למדינה חובקת עולם שמרכזה באיראן עומעם משהו, הסתמנה תחתיו מחויבות ללבנון האחת והשתייכותה לסביבתה האסלאמית והערבית". מיסוד זה הצריך הנהגה (מוסאוי ונצראללה) אשר הייתה מוכנה לנטוש את גישת הסלידה מהפוליטיקה הלבנונית אשר אפינה את ימי מלחמת האזרחים, תוך כניעה להגמוניה הסורית, קבלת כללי המשחק הפוליטיים בלבנון והתחשבות בקהילות ובעדות השונות בה.¹⁴

לאורך שנות ה-90, עיקר מאמצי הארגון מוקדו לעבר לחימה בישראל, לצד השקעה נמוכה יחסית בקידום האינטרסים של הארגון בזירה הפנים לבנונית. הריגתו של מוסאוי בפברואר '92 הביאה אף היא להסלמה משמעותית בלחימה כנגד ישראל. זמן קצר לאחר הריגתו נורו קטיושות לעבר העורף הישראלי, ובאותה השנה אף פוצץ בניין שגרירות ישראל בבואנוס איירס על ידי הארגון. ההסלמה הובילה את ישראל לפתוח במבצעי "דין וחשבון" ביולי 1993 ו"ענבי זעם" באפריל 1996. הישגי מבצעים אלו היו מוגבלים, ולא הצליחו לגרום לפגיעה קשה בחזבאללה, אשר הכה כבר שורש בדרום לבנון שלא ניתן היה לעקירה. הוכחה ליעילותם המוגבלת של המבצעים ניתן למצוא בכמות הפעולות שביצע הארגון כנגד צה"ל וישראל בעשור זה. סך הפעולות המגוונות, החל מירי

¹² Ahmad Nizar Hamzeh, *In the Path of Hizbullah* (Syracuse: Syracuse University Press, 2004), p. 110; Norton, *Hezbollah*, pp. 26-28; אלכסנדר בליי, חזבאללה (ירושלים: משרד החינוך, מרכז ההסברה/שירות הפרסומים, 2002), עמ' 17.

¹³ يوسف الاغا، حزب الله: التاريخ الايديولوجي والسياسي (1978-2008) (بغداد: دراسات عراقية، 2008)، صفحات 237-241.

¹⁴ אייל זיסר, לבנון דם בארזים: ממלחמת האזרחים עד מלחמת לבנון השנייה (בני ברק: הקיבוץ המאוחד, 2009), עמ' 204, 208. אבי רז, השתלבות חזבאללה בפוליטיקה הלבנונית, דיסרטציה (מ.א.) שלא פורסמה. אוני' בר-אילן, 2008, עמ' 23.

נשק-קל לעבר מוצבים וכלה בפיגועים, עמד על 1,030 פעולות בשנים 1990-1995 ו-4,928 פעולות בשנים 1996-2000.¹⁵

בשנת 2000, נסוגה ישראל מרצועת הביטחון שתפס צה"ל בדרום לבנון לקו הגבול הבינלאומי. נסיגה זאת, על אף שהייתה חד צדדית ונבעה מהחלטה מדינית, הפכה את חזבאללה בעיני רבים בלבנון ובעולם הערבי והמסלמי לכוח משמעותי בלחימה כנגד ישראל ולכזה אשר הביא לניצחון כנגדה. אף על פי כן, ארגון חזבאללה נשאר כזה המזוהה בעיקר עם העדה השיעית בלבנון. במטרה להתמודד עם שיוך עדתי זה וכן על מנת לפעול כארגון המבוסס על תמיכה ציבורית רחבה – עניין אשר נתפס הכרחי בעיני נצראללה – האיץ האחרון את הדגשת הזהות הלאומית של חזבאללה, זהות אשר הארגון עטה על עצמו כבר עם סיומה של מלחמת האזרחים בלבנון בשנת 1989.¹⁶

חזבאללה בשנים שלאחר נסיגת צה"ל מלבנון

נסיגת צה"ל מלבנון במאי 2000, הביאה להתגשמות אחד מיעדיה העיקריים של התנועה – סילוק "הכובש הציוני" מאדמות לבנון. לאור כך, חזבאללה, אשר זקוק היה לחזק את עילותיו להמשך מאבקו המזוין בישראל, העלה לראשונה את סוגיית "חוות שבעא" – שטחים המצויים במורדות המערביים של הר דב אשר זכו מאז הנסיגה למעמד של "אזור שנוי במחלוקת". לטענת חזבאללה, החוות הינן שטח אשר העבירה סוריה לחזקת לבנון בשנת 1951. נצראללה קבע כי "אזור חוות שבעא יהיה חלק מאזור הפעילות של ההתנגדות, בדיוק כמו חלקים אחרים של השטח הכבוש" ובכך, הדגיש כי משימת סילוק צה"ל מלבנון טרם הושלמה.¹⁷

לאחר הנסיגה, השתלט חזבאללה בפועל על דרום לבנון והמשיך לנהל את העימות המוגבל אל מול ישראל. בתוך כך, חמישה חודשים לאחר הנסיגה ביצע הארגון מארב מתוכנן באזור מוצב הר דב, בו חטפו לוחמי הארגון שלושה חיילי צה"ל אשר הוכרזו בהמשך כחללי מערכות ישראל. במסגרת עסקת חילופין בין חזבאללה לישראל בשנת 2004, הושבו לישראל גופותיהם של שלושת החיילים

¹⁵ Hamzeh, *In the Path of Hizbullah*, pp. 87-90.

¹⁶ זיסר, לבנון דם בארזים: ממלחמת האזרחים עד מלחמת לבנון השנייה, 185-187. בליי, חזבאללה, עמ' 19. לתיאור מפורט של "שלב המיסוד" והדגמתו ראה מחקרו של אבי רז, השתלבות חיזבאללה בפוליטיקה הלבנונית, דיסרטציה (מ.א.) שלא פורסמה. אוני' בר-אילן, 2008.

לצד השבתו של אלוף-משנה במילואים, אלחנן טננבוים, אשר נחטף על ידי חזבאללה במהלך שנת 2000. בתמורה, שחררה ישראל אסירים ביטחוניים רבים (פלסטינים ולבנוניים).¹⁸

חזבאללה ניצל את שליטתו הבלעדית בשטח לשם האצה והעמקה של התעצמותו הצבאית. זו כללה הצטיידות בכמות גדולה ביותר של אמצעי לחימה אשר סופקו על ידי סוריה ואיראן וכללו בעיקר נשק תלול מסלול – פצצות מרגמה, רקטות בגדלים שונים – כמו גם רובים, מטעני צד, טילים נגד טנקים ועוד. ב-16 בפברואר 2002, טען נצראללה כי "אנו יצרנו מאזן אימה באמצעות הקטיושה". אכן, עיקר מטרתו של הארגון, הייתה להמשיך ולחזק את "מאזן ההתרעה" שהתבסס לאורך השנים אל מול ישראל, זאת, על ידי ביסוס "אורך נשימה" במקרה של עימות עמה. ניתן להניח, כי האצת התעצמותו הצבאית של הארגון נבעה גם מעלייתו לשלטון של בשאר אלאסד בסוריה ב-17 ביולי 2000, אשר ראה בקשר עם חזבאללה "שותפות אסטרטגית" וייחס חשיבות רבה להשתתפותה של סוריה בעיצוב שלבי הפעולה הבאים של ציר "ההתנגדות".¹⁹

במקביל להתעצמותו הצבאית, טיפח הארגון את יכולותיו המודיעיניות. בתוך כך, החל לשקוד על הכנת תוכניות מבצעיות, ואיתור יעדים אפשריים לתקיפה בישראל וכן אימון והחדיר סוכנים לישראל. חזבאללה גם שיתף פעולה עם ארגוני הטרור הפלסטיניים שפעלו כנגד ישראל. כך, למשל, העניק הארגון סיוע הכשרתי לטרוריסטים פלסטיניים ואף פתח בירי רחב היקף לעבר מוצבי צה"ל בהר דב ורמת הגולן במהלך מבצע "חומת מגן" (30 במרץ 2002 – 14 באפריל 2002), שניהל צה"ל בגדה המערבית. ההתעצמות בארגון ושיפור יכולותיו השונות, תרמו רבות לעמידתו של חזבאללה בהתקפות צה"ל במהלך מלחמת לבנון השנייה בשנת 2006 (על מלחמת לבנון השנייה ראה להלן).²⁰

אגב חריגה כורונולוגית מפרק הזמן בו עוסק מחקר זה, אפשר לציין כי ב-30 בנובמבר 2009, הציג הארגון את מצעו הפוליטי והאידיאולוגי החדש. מצע זה הוכיח כי אלמנטים מרכזיים רבים באידיאולוגיה הארגון ועדיפויותיו האסטרטגיות לא השתנו לאורך השנים. כך, נשמרה תפיסת הארגון שהוצגה ב-1985 לפיה ישראל הינה האויבת המרכזית של הארגון, המזוהה עם ניסיונות

¹⁷ דניאל סובלמן, כללי משחק חדשים: ישראל וחזבאללה לאחר הנסיגה מלבנון (אוניברסיטת תל אביב: מרכז יפה למחקרים אסטרטגיים, 2003) עמ' 58-59.

¹⁸ סובלמן, כללי משחק חדשים: ישראל וחזבאללה לאחר הנסיגה מלבנון, עמ' 90.

¹⁹ סובלמן, כללי משחק חדשים: ישראל וחזבאללה לאחר הנסיגה מלבנון, עמ' 70-71.

²⁰ שם, עמ' 74-71.

המערב להשתלט על העולם המסלמי: "ישראל מייצגת איום נצחי ללבנון [...] תפקיד ההתנגדות הוא צורך לאומי כל עוד האיומים מצד ישראל ושאיופותיה של ישראל להחזיק באדמותינו ובמים שלנו ימשכו". עם זאת, חל שינוי בסיסי בתפיסת הארגון ביחס להקמת מדינה אסלאמית בלבנון. כך, קבעה החוקרת בנדטה ברטי כי "חזבאללה מדגים המשכיות מלאה הן בנוגע להשקפת העולם שלו והן בנוגע ליעדים האסטרטגיים שלו; עם זאת, הארגון למד איך להעביר רעיונות אלה בצורה מתוככמת יותר מבחינה פוליטית [...] חזבאללה הגיע להכרה שהמערכת הפוליטית הלבנונית היא הזירה המתאימה ביותר לפעילותו, וזנח את מטרותו להקים מדינה אסלאמית".²¹

²¹ בנדטה ברטי, "ה"לידה מחדש" של חזבאללה: ניתוח המניפסט 2009", עדכן אסטרטגי כרך 12 גיליון 4 (אוניברסיטת תל אביב/המכון למחקרי ביטחון לאומי, 2010), עמ' 89-81.

התקשורת ככלי בידי חזבאללה

"החזבאללה הוא ארגון בעל מודעות תקשורתית [...] אחד האויבים הקשים ביותר שקמו למדינת ישראל בחזית התקשורתית. זה ארגון מתוחכם, מנוסה, עשיר בידע ובמומחיות בתחום התקשורת".
(חוקר התקשורת גבי וימן, אפריל 2008)²²

החוקר רון שליפר הגדיר את המונח "לוחמה פסיכולוגית": "כלל הפעולות הלא אלימות שאותן נוקטים הצדדים בעת לחימה, כדי לסייע למדינה להשיג את יעדיה". החוקר הארוולד לאסוול הגדיר "לוחמה פסיכולוגית" כ"ניסיון מתוכנן להשפיע על מספר רב של עמדות, או נושאים השנויים במחלוקת, על ידי שימוש בסמלים ולא בכוח". בדומה להם, אלי"מ מירי אייזן, ששמשה כיועצת ראש הממשלה לתקשורת זרה בזמן מלחמת לבנון, קבעה כי ההגדרה ללוחמה פסיכולוגית הינה "ניסיון כולל של מדינה, או של ישות לא מדינתית, להשפיע על קהלי יעד שונים. זאת, במטרה להשיג ניצחון בהתמודדות לאומית. הכלים להשגת השפעה תודעתית מגוונים ומבוססים על הכרת התרבות החברה, הפוליטיקה, התקשורת, החינוך וכל אמצעי אחר אשר ישפיע על תודעת קהל היעד הנבחר".²³

כלל ההגדרות מתארות נכוחה את השימוש שעושה חזבאללה ב"אימפריה התקשורתית" שברשותו. זו, הוקמה ושוכללה לאורך השנים על ידי הארגון, במקביל לביסוס תשתיתו הצבאית, תוך הסתייעות במימון איראני. המערך התקשורתי מנוהל על בסיס אסטרטגיה הסברתית אחידה המוכתבת על ידי חסן נצראללה, ומחייבת את בכירי הארגון המתראיינים לעיתים תכופות להיצמד לקו ההסברתי זה. חזבאללה מחזיק כיום בתחנת הטלוויזיה אלמנאר, רדיו נור, עיתונים, אתרי אינטרנט במגוון שפות (אנגלית, צרפתית, ספרדית ואף עברית) ובתי הוצאה לאור.²⁴

²² הרצאתו של פרופסור גבי וימן, אוניברסיטת חיפה, 30 בפברואר, 2008. ראה הקלטה מלאה של ההרצאה בקישור:

<http://www.youtube.com/watch?v=yZDND00fgcw>

²³ רון שליפר, לוחמה פסיכולוגית: ויישומיה בהיסטוריה העולמית ובמזרח-התיכון (תל אביב: מערכות, משרד הביטחון, 2007), עמ' 15-16; ראובן ארליך, "המודיעין במלחמה על התודעה", מבט מל"מ, 49 (יוני 2007), עמ' 40.

²⁴ ראובן ארליך ויורם קהתי, המלחמה על התודעה במסגרת העימות בין ארגוני הטרור לבין ישראל: חזבאללה כמקרה בוחן (המרכז למורשת המודיעין, 2007), עמ' 4, 39.

תחנת אלמנאר

ראשונה בחשיבותה באותה "אימפריה תקשורתית", הינה תחנת הטלוויזיה "אלמנאר" (המגדלור) אשר הוקמה בשנת 1991. בשנת 2000, עברה התחנה לשדר בערוץ לווייני, התפתחות אשר הביאה לפריחתה של התחנה ולהתרחבותה לכדי ערוץ בעל נוכחות והשפעה במישור הערבי הכולל. מספר צופיו של הערוץ, הנקלט באמצעות חברות הלוויין הערביות Arabsat הסעודית ו-Nilesat המצרית, נאמד בכעשרה מיליון צופים ברחבי העולם הערבי, בקהילות מסלמיות בארצות המערב ואף בישראל.²⁵

החוקרים ראובן ארליך ויורם קהתי קבעו כי "בהיותו זרוע תקשורתית של חזבאללה, מפיץ הערוץ את תפיסת העולם הרדיקלית שלו ואת האיבה כלפי ישראל והמערב. בדומה לכך, כבר בשנת 1992 ציינה הנהגת חזבאללה כי "חזבאללה יסד את התחנה כדי להביע את דעותיהם של המדוכאים [...] מטרת התחנה היא להציג את העובדות, אך להתמקד בעוינות שלנו ובשנאתנו כלפי ישראל והשיטה השלטונית הגזענית שלה, שבעינינו נפילתה היא עקרון מרכזי". בהתאם לכך, כוללים מסרי הערוץ נושאים כגון מאבק ב"ישות הציונית", מסרים אנטישמיים, תעמולה אנטי אמריקנית וכיוצא באלו.²⁶

במהלך מלחמת לבנון השנייה, שימש הערוץ ככוח החלוץ במערכה התקשורתית ובלוחמה הפסיכולוגית שניהל הארגון. שידוריו, שזכו לתהודה רבה בישראל ובעולם הערבי, כללו דיווחים תכופים על התנהלות הלחימה בלבנון ועל ירי הרקטות לעבר עורף ישראל. בתוך כך, בלטו סיקורי לוויית ההרוגים הלבנונים כמו גם צילומי זוועה של אזרחים הרוגים ובתים הרוסים. סיקורים אלו, שמטבע הדברים לא טרחו לעמוד על הקשר שבין המבנים ההרוסים לעצם שימושו של הארגון בתשתיות האזרחיות ובאזרחים עצמם כ"מגן אנושי", נועדו להציג את ישראל כתוקפנית ולהביא ללחץ בין לאומי להפסקת הלחימה.

²⁵ William A Rugh, *Arab Mass Media - Newspapers, Radio, and Television in Arab Politics* (Westport: Praeger, 2004), pp. 203-204. Avi Jorisch, "Al-Manar: Hizbullah TV, 24/7", *The Middle East Quarterly*, Volume XI: Number 1 (2004), pp. 17-20.

²⁶ ראובן ארליך ויורם קהתי, *המלחמה על התודעה במסגרת העימות בין ארגוני הטרור לבין ישראל: חיזבאללה כמקרה בוחן* (המרכז למורשת המודיעין, 2007), עמ' 41-42; Mamoun Fandy, *(Un)civil War of Words - Media and Politics in the Arab World* (Westport, Conn.: Praeger Security International, 2007), pp. 73-74.

במקביל, שידר הערוץ את הנאומים ומסיבות העיתונאים שקיים נצראללה במהלך המלחמה. שידורים אלו הובילו ליתרון תודעתי על ישראל, אשר בה בלט העדרו של דובר שיגיב בצורה רציפה על דברי נצראללה והפחדותיו. שידורים אלו לוו בשירים המהללים את חזבאללה ונצראללה כמו גם ראיונות רבים עם אזרחים אשר דיברו בשבחיו של נצראללה וקראו להמשך המאבק בישראל.²⁷

רדיו, עיתונות ואינטרנט

כאמור, פרט לערוץ אלמנאר, מחזיק חזבאללה בכלי תקשורת נוספים ובהם רדיו "נור" ("אור") אשר הוקם בשנת 1991. כמו כן, מפיץ את השבועון "אלאנתקאד-אלעהד" ("מתיחת ביקורת - הברית") ואת הירחון "בקית אללה" ("מורשת אללה") העוסקים בפרשנויות מדיניות, כתבות תרבות ובעיקר ענייני דת. אלו, סייעו לארגון לעצב ולהשפיע על השקפותיהם של קוראיו. במקביל, מפיץ הארגון ספרים וחומרי הסברה רבים באמצעות בית ההוצאה לאור שבבעלותו – "דאר אלהאדי" – על שם בנו של נצראללה, האדי, שנהרג בקרב עם חיילי צה"ל. כמו כן, פרט לאמצעי התקשורת שבבעלותו, מעביר הארגון מסרים רבים באמצעות עיתונאים המקורבים אליו מכלי תקשורת ערביים, כגון עיסאן בן ג'ידו מתחנת אלג'זירה, כמו גם עיתונאים לבנוניים דוגמת אברהים אלאמין מעיתון אלאח'באר.²⁸

הארגון מתפעל תשתית אינטרנטית רחבה הכוללת כעשרים אתרים המופעלים במגוון שפות. אתרים אלו מהווים מצע נוסף להפצת רעיונות הארגון בצורה עולמית. כך, מוצגים בהם נאומי בכירים בארגון, תמונות, קטעי וידאו, דיווחי פעולות שבוצעו על ידי הארגון, דברי שבח בדבר פיגועי טרור ושהידים וכן הסטה כנגד ישראל והמערב. כך למשל ניתן למצוא אתר חזבאללה הרשמי, <http://moqavemat.ir>, המאפשר צפייה בשפות עברית, אנגלית, ערבית, פרסית, ספרדית וצרפתית. דוגמאות נוספות הינן אתר החדשות של חזבאללה, <http://www.shiaweb.org> אתר <http://www.islamicdigest.net> ואתר <http://www.inbaa.com>.²⁹

²⁷ ארליך וקהתי, המלחמה על התודעה במסגרת העימות בין ארגוני הטרור לבין ישראל: חיזבאללה כמקרה בוחן, עמ' 96-100. יש הטוענים כי הייתה זאת מדיניות ישראלית מכוונת שלא להגיב על כל אחד מנאומי נצראללה, זאת במטרה שלא לתת לעומד בראש ארגון טרור מעמד מקביל לזה של ראש ממשלה, שר ביטחון או רמטכ"ל במדינה דמוקרטית. מכל מקום, אין ספק כי בהשוואה לחזבאללה, בלט חסרונו של דובר אשר ייצג את ישראל לאורך ימי הלחימה. להרחבה בנושא זה, ראה פרק 9: ניסיון להערכת הצלחת המערכה התקשורתית שניהל נצראללה במלחמת לבנון השנייה.

²⁸ ארליך וקהתי, המלחמה על התודעה במסגרת העימות בין ארגוני הטרור לבין ישראל: חיזבאללה כמקרה בוחן, עמ' 54-59.

²⁹ שם, 50-54.

בדומה להתנהלותה של תחנת אלמנאר במהלך המלחמה, גם אמצעי תקשורת אלו השתתפו באותה מערכה תקשורתית אשר נהל הארגון. כך למשל, במהלך המלחמה העלה חזבאללה מספר אתרים חדשים לאינטרנט אשר הכילו מידע תעמולתי רב והציגו חדשות ועדכונים מהתקשורת הבינלאומית ואף מישראל, סיפורי הקורבנות והשהידים, נאומי נצראללה ועוד. ישראל מצידה, ביצעה ניסיונות רבים להפיל את אתרי האינטרנט שברשות חזבאללה, אשר בחלקם כשלו לאור תשתיות הגנה מתקדמות ביותר.³⁰

³⁰ Gabriel Weimann, "Hezbollah Dot Com: Hezbollah's online campaign", in D. Caspi and T. Azran (Editors), New Media and Innovative Technologies (Beer-Sheva: Ben-Gurion University Press, 2008).

מלחמת לבנון השנייה ונאומי נצראללה

ב-12 ביולי 2006, כחלק מהעימות המוגבל שניהל חזבאללה אל מול ישראל מאז נסיגת צה"ל מלבנון, תקפו לוחמי חזבאללה סיור צה"לי שפיטרל על גדר הגבול הישראלי-לבנוני, בשטח ישראל. במהלך התקיפה, נהרגו שלושה חיילים ונחטפו שניים, אהוד גולדווטר ואלדד רגב. תקיפה זו, הובילה את ישראל להפעיל תוכנית אופרטיבית לזירה הצפונית אשר התפתחה ללחימה שארכה 34 יום (12 ביולי עד ה-14 באוגוסט 2006) וזכתה לשם "מלחמת לבנון השנייה". המלחמה הופסקה עם קבלת החלטה 1701 של מועצת הביטחון של האו"ם (התקבלה ב-12 באוגוסט 2006) אשר קראה להפסקת אש בין הצדדים ונכנסה לתוקפה יומיים לאחר מכן. כחלק מהחלטת מועצת הביטחון, צה"ל ששהה בשטח לבנון בעומק של כ-25 ק"מ, נסוג חזרה לקו הגבול הבינלאומי.

במהלך המלחמה נאם נצראללה עשר פעמים, נאומים אשר היוו מעין מערכה נוספת ללחימה – מערכה תקשורתית. את חוסר האחידות בהגדרת המטרות המוצהרות של המלחמה בישראל ניצל נצראללה להגדרת סיום הלחימה כניצחון, תוך שקבע כי מטרות צה"ל לא התממשו וכי הפלישה היבשתית הישראלית כשלה. הגדרת ניצחון זו עמדה בניגוד חריף לנזקים הרבים, הפגיעה ברכוש, בתשתיות המדינה, בשכונות ובבתי מגורים בלבנון לצד פגיעה קשה בכלכלתה של המדינה, כמו גם סך של כ-1,100 הרוגים, כ-2,500 פצועים וכמיליון פליטים.³¹

בישראל, לעומת זאת, בה מספר ההרוגים עמד על 160 לצד כ-2,000 פצועים (חיילים ואזרחים), עלתה ביקורת קשה על הדרך בה התנהלה המלחמה. ביקורת זו, גררה התפטרותם של גורמים בכירים בממשל ובצבא ובהם שר הביטחון עמיר פרץ, הרמטכ"ל דן חלוץ ואלוף פיקוד צפון אודי אדם. הביקורת אף הביאה להקמת ועדת בדיקה ממשלתית המוכרת בשם "ועדת וינוגרד" (על שם אליהו וינוגרד שעמד בראשה; שמה הרשמי: "הועדה לבדיקת אירועי המערכה בלבנון 2006"). דו"ח הועדה הסופי והגלוי, אשר פורסם ב-30 בינואר 2008, מצא כשלים וליקויים רבים בהתנהלות צה"ל והממשלה. מסקנות הדו"ח שימשו את מערך התעמולה של חזבאללה לשם הדגשת הניצחון בראייתם. כך, טען מפקד חזבאללה בדרום לבנון, נביל קאוק, כי "הדו"ח אישר

³¹ מרדכי קינדר, "מה באמת רוצה חזבאללה?", מתוך אלונה ברינר רוזרמן (עורכת), מלחמת לבנון השנייה ולאחריה (רמת גן: מרכז בס"א, אוניברסיטת בר-אילן, 2007), עמ' 25-26. הערכת מס' הפצועים, הנפגעים והפליטים נמסרה לי מאת האמונים על כך בצה"ל.

את העובדה שהמנהיגות הפוליטית והצבאית של ישראל כשלה, כאשר החליטה להתעמת עם החזבאללה במהלך המלחמה שפרצה בקיץ³².

מתוך עשרת הנאומים שנשא נצראללה, הראשון שבהם ניתן בפומבי במתחם המזכירות הכללית של הארגון בשכונת חארת חריכ המצויה בפרבר הדרומי של בירות (הנקרא אלצ'אחיה אלג'נוביה, ובקיצור רובע אלצ'אחיה). כל היתר הוקלטו במקום מחבואו של נצראללה ולאחר מכן הוצגו בתחנות שידור ועל גבי מסכי ענק בכנסים אשר לא נכח בהם על מנת להבטיח את שלומו. נאומים אלו, שיפורטו להלן, הושפעו מהמתרחש הן בשדה הקרב והן בזירה הפנימית והפוליטית. על כן, טרם ננתח את הנאומים לעומקם, יוצגו תחילה מהלכי המלחמה העיקריים, השתלבות נאומי נצראללה בהם ועיקריו של כל אחד מאותם נאומים.

על אף שאין מחקר זה עוסק בתקשורת הבלתי מילולית של נצראללה, יש לציין כי לאורך כלל נאומיו נתן נצראללה דגש רב להצגת עצמו כאדם רגוע, שליו, נייח, רציני ומלא בטחון. אלו, לצד שמירה על מראה כללי מכובד (לבוש מכובד וזקן מסודר). יוצאים מן הכלל, היו הנאומים השני והשלישי, בהם הופיע עם זקן שאינו מסודר כראוי. על כך ציין נצראללה בנאומו הרביעי כי "ראיתי שהתקשורת הישראלית מדברת על זקן ארוך ועל תאורה חזקה. טוב, אני במצב של מלחמה, אני לא בנופש [...] כעת קיצרתי את הזקן שלי כדי שלא יגידו שהזקן שלי ארוך".³³ כמו כן, פעמים רבות שילחב נצראללה את הקהל תוך התלהמות ודיבור בטון לוחמני באופן שהכשיר את הקרקע להעברת מסריו השונים.

הנאום הראשון

הנאום הראשון ניתן ביום רביעי, 12 ביולי 2006 וארך כ-50 דקות. בבוקרו של יום זה, תקפו לוחמי חזבאללה סויר צה"לי על גדר הגבול הישראלי – לבנוני, תקיפה אשר הביאה, כאמור, למותם של שלושה חיילים ולחטיפה של שניים, גולדווסר ורגב. חמישה חיילי צה"ל נוספים נהרגו,

³² תחנת אלמנאר, 16 באוקטובר, 2006. לפירוט כלל מסקנות ועדת הבדיקה הממשלתית ראה: אליהו וינוגרד, מלחמת לבנון השנייה: דין וחשבון סופי / הוועדה לבדיקת אירועי המערכה בלבנון 2006, ועדת וינוגרד (ירושלים: הוועדה לבדיקת אירועי המערכה בלבנון 2006, ועדת וינוגרד, 2008). הדו"ח פורסם בשני חלקים, "הדו"ח החלקי" באפריל 2007 ו"הדו"ח הסופי" בינואר 2008. כל אחד מפרסומים אלו יצא בגרסה סודית ובגרסה גלויה לציבור. זאת, לאור שכנועה של הוועדה כי הדבר דרוש למניעת פגיעה של ממש בביטחון המדינה ויחסי החוץ שלה. מחקר זה התייחס לדו"ח הסופי הגלוי.

³³ תחנת אלג'זירה, 21 ביולי, 2006.

לאחר שטנק שנשלח לחלץ את החטופים נפגע גם הוא מאש חזבאללה. מנגד, צה"ל החל בהפגזות של מטרות בלבנון מן האוויר והיבשה. במקביל לאירועים הצבאיים, התכנסה ישיבת ממשלה בה הוחלט להגיב על האירועים בלבנון בצורה חריפה.³⁴

אירועים אלו, אשר הביאו את תחילתה של "מלחמת לבנון השנייה", הובילו את חזבאללה לכנס מסיבת עיתונאים בלבנון, בה נאם נצראללה. תחילת הנאום הוקדשה לפעולת החטיפה אשר בוצעה ולשם אשר ניתן לה - "הבטחת האמת" (אלועד אלצאדק). נצראללה חשף כי בידי הארגון שני חיילים ישראלים והבהיר כי צה"ל לא ביצע שום חדירה לשטח לבנון פרט לטנק שחדר והושמד. במקביל, הוא אף הראה בקיאות רבה במתרחש בשדה הקרב והביע זילזול בתגובה הישראלית תוך הצגתה כתגובה "חסרת טעם".

בחלקו השני של הנאום, עבר נצראללה לדון בלגיטימציה לביצוע הפעולה וטען, בין היתר, כי ביצוע הפעולה היא "זכות טבעית" שנועדה להביא לשחרורם של אסירים לבנוניים המוחזקים בבתי הכלא בישראל. בחלקו השלישי של הנאום, עסק בתגובה הישראלית ובהתפתחותה. נצראללה הסביר כי אמנם אינו מעוניין בהסלמה אך ארגונו מוכן לכל התפתחות צבאית. חלקו האחרון של הנאום הוקדש לתקשורת הלבנונית ולתושבי דרום לבנון. נצראללה קרא לתקשורת לנהוג באחריות ולהמנע משידור פרסומים העלולים לזרוע פחד בקרב הציבור וכן חיזק את ידי תושבי דרום לבנון על עמידתם כנגד התקיפות הישראליות. נאום נחתם בקריאה לאחדות שיעית-סונית כנגד האויב המשותף לכלל הציבור הלבנוני – ישראל וארצות הברית.³⁵

הנאום השני

ביומה השלישי של הלחימה, 14 ביולי 2006, נשא נצראללה את נאומו השני אשר ארך כ-10 דקות. נאום זה היה הקצר מבין עשרת נאומי המלחמה היות ויועד בעיקר להכרזה על "מלחמה כוללת" מצידו של נצראללה כנגד ישראל כפי שיפורט להלן. במהלך הימים שקדמו לנאום, תקף חיל האוויר הישראלי עשרות מטרות בלבנון, בתוכם נמל התעופה בבירות, מוקדי שיגור רקטות, שכונות חזבאללה בבירות ובנייני תחנת אלמנאר (תחנת הטלוויזיה הרשמית של חזבאללה).

³⁴ אליהו וינוגרד, מלחמת לבנון השנייה: דין וחשבון סופי / הוועדה לבדיקת אירועי המערכה בלבנון 2006, ועדת וינוגרד (ירושלים: הוועדה לבדיקת אירועי המערכה בלבנון 2006, ועדת וינוגרד, 2008), עמ' 597.
³⁵ תחנת אלמנאר, 12 ביולי, 2006.

ישראל גם הטילה סגר ימי ואווירי על לבנון ואף השתלטה על צפון הכפר עג'ר, כפר אשר מחציתו בשטח ישראל ומחציתו בשטח לבנון. מנגד, חזבאללה שיגר למעלה מ-200 רקטות לעבר עורף מדינת ישראל והצליח אף לפגוע באחת מאוניות חיל הים – האוניה "חנית".³⁶

את פתיחת דבריו, הקדיש נצראללה לחיזוק משפחות ההרוגים בלבנון לצד האדרת החללים וקשירת נופך דתי למותם. עם סיום דברים אלו, פנה לעם הלבנוני והזכיר את ניצחונות העבר ואת "ההשפלה" שהצליחו הלבנונים להסב לישראל בשנת 2000 בה נסוג צה"ל משטח לבנון. את המלחמה הציג במשוואת "הכל או כלום", לפיה ללבנונים אפשרות של כניעה מוחלטת לישראל וכניסה לעידן של שלטון ישראלי בלבנון או לחימה.

בנאומו לעג לממשלה הישראלית ולפעולות בהם נקטה וקבע כי בשל התקיפות בלבנון חזבאללה יפעל בשיטת "מלחמה כוללת" לפיה כל אזור בישראל יכול להיות תחת התקפת רקטות. כמו כן, ציין כי הפגיעה באונית חיל הים "חנית" הייתה רק "ההפתעה הראשונה מני רבות" אשר תיכנן הארגון לצה"ל. את נאומו חתם בהטחת ביקורת על מנהיגי מדינות ערב בקביעתו כי הלבנונים אינם משליכים יתבם על עזרת מדינות אלו, כי אם שמים את מבטחם באללה בלבד.³⁷

הנאום השלישי

ב-16 ביולי 2006, ביומה החמישי של הלחימה, נשא נצראללה את נאומו השלישי אשר ארך כ-25 דקות. מבין האירועים שחלו בין נאום זה לקודמו, בלטה פנייתו של ראש ממשלת לבנון, פואד אלסניורה, לקהילה הבין לאומית בקריאה להפסקת אש. מנגד, צה"ל המשיך בתקיפת יעדים רבים ביניהם רובע אלצ'אחיה שבדרום בירות הנשלט על ידי חזבאללה, כביש בירות – דמשק ויעדים בצור. במקביל פיזר צה"ל בדרום לבנון כרוזים שקראו לתושבים להתפנות מבתיים. בקהילה הבין לאומית, החלה להישמע ביקורת רבה כנגד ארגון חזבאללה שבמוקדה הודעת הגיוני שפרסם ארגון המדינות המתועשות (G8). חזבאללה מצידו החליט להחמיר את פעילותו הצבאית ובישראל החלו ליפול רקטות בחיפה וסביבותיה.³⁸

³⁶ וינוגרד, מלחמת עמ' 598.

³⁷ תחנת אלמנאר, 14 ביולי, 2006.

³⁸ וינוגרד, מלחמת עמ' 599.

בתחילת נאומו הציג נצראללה את התנהלותו הקלוקלת של צה"ל בלחימה לעומת התנהלות "התקינה" של ארגון חזבאללה. כך, הדגיש כי בעוד חזבאללה תקף עמדות צבאיות בלבד ביומה הראשון של הלחימה, צה"ל הפעיל את כוחו כנגד אזרחים, מתקנים אזרחיים ותשתיות, בשל חוסר יכולתו להתמודד עם לוחמי חזבאללה. לעניין אמינות ממשלת ישראל, קבע כי ישראל פרסמה נתונים שקריים בדבר הפגיעה במרבית הרקטות שבידי חזבאללה, והציגה את הפגיעה במטרות אזרחיות כתקיפת מוקדי שיגור. בדבר האפשרות לתחילתה של פעולה קרקעית צה"לית מקיפה בדרום לבנון הצהיר, כי לוחמי חזבאללה מוכנים לקראת עימות זה. את סיום נאומו כיוון פעם נוספת אל מדינות ערב והמשיך בטענתו כי אינו מבקש את עזרתם, כי אם להציג בפניהם את אוזלת ידם בכל הקשור לאירועים אל מול ישראל. לבסוף התייחס לכלל האירועים כמערכה של האומה הערבית כולה וככאלה היוצרים הזדמנות היסטורית להתאחד.³⁹

הנאום הרביעי

ב-21 ביולי 2006, יום הלחימה העשירי, הופיע נצראללה בפעם הרביעית בפני הציבור הלבנוני בראיון מוקלט שנמסר למנהל תחנת "אלג'זירה" בבירות, ע'סאן בן ג'דו, המקורב לחזבאללה ואף נחשב לשופרו של הארגון.⁴⁰ נאום זה היה הארוך ביותר מבין נאומי המלחמה וארך כ-90 דקות לאור כמות המסרים הרבה שביקש נצראללה להעביר לקהל מאזיניו. רבות מהשאלות בראיון זה היו נוקבות ונגעו לנושאים אשר נצראללה בחר לרוב להתחמק מעיסוק בהם (יפורט בהרחבה בפרקים הבאים). ניתן להניח (אם כי אי אפשר לפסוק בוודאות) כי שאלות הראיון תואמו מראש עם נצראללה וכי העיסוק באותן "סוגיות בעייתיות" נועד לשוות לראיון תחושת אובייקטיביות שיש בה כדי לחזק את אמינותם של הדברים שנאמרו בו.

במהלך חמשת הימים אשר חלפו מנאומו השלישי של נצראללה, צה"ל פעל להריסת מוצבי חזבאללה לאורך הגבול. במקביל, תקיפות חיל האוויר נמשכו וכללו מטרות בבעלבכ שבצפון מזרח לבנון, המהווה את בירת מחוז בקאע וידועה כמעוז חזבאללה; מכ"מי חוף; גשרים בעומק לבנון; רובע אלצ'אחיה; מערך טילי הזילזאל ארוכי הטווח שבידי חזבאללה המסוגלים לפגוע בערי המרכז בישראל וכן שיירות שנשאו אמצעי לחימה מסוריה. כמו כן, החל צה"ל בכניסה

³⁹ תחנת אלמנאר, 16 ביולי, 2006.

⁴⁰ בן-מנחם, יהונתן, סתימת הפיות בעולם הערבי (מתוך אתרו של מנכ"ל רשות השידור, יהונתן בן-מנחם: <http://www.arabexpert.co.il>, 2008).

קרקעית מצומצמת לדרום לבנון, שהביאה לבריחתם של כחצי מליון תושבים מחבל ארץ זה. חזבאללה, מצידו, שיגר למעלה מ-400 רקטות לעבר ישראל אשר נחתו בערי הצפון חיפה, צפת, מגדל העמק ועפולה. לוחמי הארגון החלו בקרבות עם כוחות צה"ל בכפר מארון אלראס הנושק לגבול ישראל. כל אלו גררו התמקדות רבה במהלך הראיון בפעולות ישראל ובמהלכי הלחימה.⁴¹

בפתח דבריו התייחס נצראללה לעמידה האיתנה של לוחמי חזבאללה וספיגת מהלומת האויב הציוני. הוא הדגיש את הישגי הארגון במישור הצבאי, והצהיר כי על אף תקיפות צה"ל, הנהגת חזבאללה לא נפגעה כלל כמו גם מערך הרקטות של הארגון. נצראללה ציין כי ישראל הרחיקה את ספינות הטילים שלה מחופי לבנון, וכי חזבאללה הצליח להשמיד את הטנקים הישראליים המתקדמים ביותר.

לעניין תקיפות צה"ל מהאוויר, נצראללה טען – תוך שימוש מכוון בדיסאינפורמציה – כי חיל האוויר הפגז מטרות שגויות, בשל הסתמכות על מידע שגוי. לעניין ההתקדמות הקרקעית שהחל צה"ל לבצע, טען נצראללה כי פרט להרג אזרחים וגירושם, לא נפגעה תשתית הארגון הממשיכה להסב אבידות לישראל. נדבך מרכזי בנאום הוקדש לאיום ולאזהרת ישראל מפני פלישה יבשתית מלאה בכל החזית הדרומית בלבנון, אשר לדבריו תהיה בגדר "אסון לצבא הישראלי", זאת, לאור 23 שנות ניסיון בלחימה קרקעית שצבר ארגון חזבאללה.

חלקו השני של הנאום התמקד ביחסי החוץ של לבנון ויחס מדינות העולם למתרחש. כמו כן, עסק נצראללה בנושאים פנים לבנוניים - לאום, לאומיות ופוליטיקה. בתוך כך, טען כי הסקרים הוכיחו שהתמיכה בחזבאללה נותרה גבוהה בקרב הציבור הלבנוני. לעניין היחס הבין לאומי כלפי המתרחש בלבנון נצראללה העביר ביקורת על תמיכת מדינות העולם בישראל, תמיכה שהובילה, לדבריו, לתגובה ישראלית חמורה ממה שהייתה יכולה להיות ללא תמיכה זו. לדבריו, הקהילה הבין לאומית רוצה בחיסול חזבאללה לצד יצירת סדר חדש באזור המזרח התיכון בניצוחה של ארצות הברית. באשר למדינות ערב, העביר נצראללה ביקורת נוקבת על אשר אינן יוצאות בקריאות חריפות כנגד פעולות ישראל ועל כך שחלקן אף תומכות בפעולות אלו. דברים אלו הופנו

⁴¹ וינוגרד, מלחמת, עמ' 601-600.

בעיקר למצרים ירדן וסעודיה, תוך ניצול התסיסה העממית שכבר רחשה בהן נוכח גינויי משטרים אלה את פעולות חזבאללה והאשמתו בגרירת האזור לחימה.⁴²

הנאום החמישי

ב-26 ביולי 2006, ביומה ה-14 של המערכה וכשעה לאחר חצות, שודר נאומו החמישי של חסן נצראללה אשר ארך כ-25 דקות. בימים אשר חלפו מנאומו האחרון, נמשך ירי הרקטות לעבר צפון מדינת ישראל. מנגד, המשיך חיל האוויר הישראלי בתקיפת יעדים ובהם מבנים ומתקני תקשורת ובניינים רבי קומות ברובע אלצ'אחיה שבדרום בירות. הלחימה הקרקעית במארוך אלראס נמשכה גם היא ואף התפשטה לעבר העיר בנת ג'ביל הסמוכה. באשר לפן הפוליטי, הוקמה בלבנון ממשלת חירום לאומית בה ישבו יחד נציגים מהגושים הפוליטיים היריבים. במקביל, מזכירת המדינה של ארצות הברית, קונדליסה רייס, הגיעה לישראל כחלק מהניסיון האמריקאי להשיג הפסקת אש ופתרון מדיני ארוך טווח.⁴³

לאחר שבועיים של לחימה ופגיעות רבות בלבנון, ספג ארגון החזבאללה ביקורת רבה מבית. אלו, אילצו את נצראללה להשקיע את מירב מרצו בנאום זה על מנת להוכיח כי חזבאללה אינו אשם במתרחש וכי כל התלאות העוברות על תושבי לבנון היו מתרחשות בכל מקרה, גם ללא פעולת החטיפה שביצע הארגון. כך, טען כי ארצות הברית וישראל החלו בתכנוניהן לתקיפת לבנון גם טרם חטיפת החיילים על ידי הארגון. נצראללה קישר את הדברים גם לסוגיית המשא ומתן. הוא טען כי קונדליסה רייס הגיעה למזרח התיכון ובידה "תכתיבים אמריקאיים-ציוניים" וכי חזבאללה לא יכנע ולא יסכים לתנאים משפילים. מנושא זה עבר לדון בהמשך העמידה אל מול האויב הציוני והודיע כי חזבאללה מתכוון לעבור לשלב של "מעבר לחיפה", משמע, שיגור רקטות לעבר ערים ישראליות הדרומיות לחיפה. את הנאום חתם בזלזול בהנהגה הישראלית ובקביעה כי הישראלים פועלים בדרכי מרמה ובשיטות לוחמה פסיכולוגיות תוך הפצת שקרים לעניין התקדמותם בשטח.⁴⁴

⁴² תחנת אלג'זירה, 21 ביולי, 2006.

⁴³ וינוגרד, מלחמת, עמ' 602-603.

⁴⁴ תחנת אלמנאר, 26 ביולי, 2006.

הנאום השישי

ביומה ה-18 של הלחימה, בערב 29 ביולי 2006, נשא מנהיג חזבאללה את נאומו השישי בפני הציבור הלבנוני אשר ארך כ-20 דקות. בימים שחלפו מנאומו החמישי נמשך ירי הרקטות לעבר ישראל. צה"ל, מצידו, המשיך בהפעלת חיל האוויר בתקיפת מטרות חזבאללה, לצד המשך הלחימה הקרקעית בבנת ג'ביל והרחבתה לכפרים סמוכים. בשלב זה, הורתה הממשלה הישראלית לצה"ל להציג את האפשרויות לפעולה קרקעית רחבה בדרום לבנון, צעד שייתכן והיה ידוע לחזבאללה לאור העיסוק האינטנסיבי של פרשני התקשורת בישראל באפשרות זאת. נראה, אם כן, כי מטרתו העיקרית של הנאום השישי הייתה להדגיש את עמידתו האיתנה של הארגון ושל העומד בראשו לצד עידוד האוכלוסייה והלוחמים.⁴⁵

בנאומו נגע נצראללה בהתנהלות חזבאללה אל מול פעולות צה"ל. בתוך כך ציין כי ישראל לא השיגה הישג צבאי אשר יאפשר לה להיכנס להסדר מדיני. נצראללה אף בז לחיל האוויר על שאינו מצליח למנוע את שיגור הרקטות לעבר ישראל. במישור המדיני, האריך נצראללה בדבר חשיבות הסולידריות החברתית והאחריות הלאומית של כל אזרח בלבנון וטען כי רק אחריות שכזו היא שתוביל לניצחון על ישראל. כמו כן, שב וחזר על ביקורתו כלפי העמים הערבים שאינם מקימים כל זעקה בעולם על אודות מעשי ישראל בלבנון וכי חלקם אף תומכים במעשים אלו. ממדינות אלו הוא החרים את סוריה ואיראן התומכות בלבנון ובחזבאללה והעושות מאמצים לשם הפסקת "התוקפנות הציונית".⁴⁶

הנאום השביעי

נאומו השביעי של נצראללה שודר בפתחו של השבוע הרביעי למלחמה, ב-3 באוגוסט, 2006 וארך כ-45 דקות. קודם לנאום זה, החליטה ישראל על הפסקת אש בת 48 שעות, זאת, לאור פגיעה ב-28 אזרחים לבנוניים בכפר קאנא. פגיעה זו, אשר נוצלה על ידי תעמולת חזבאללה, הובילה לגינוי בין-לאומי כלפי ישראל ולירידת התמיכה הבין-לאומית בעמדותיה. יוזכר, כי באותו הכפר נהרגו למעלה ממאה אזרחים במבצע ענבי זעם, אירוע שקיצר את שרון העצר המדיני ללחימה גם ב-1996. אירועים אלו והלחץ שנלווה להם, לא מנעו מהממשלה לאשר את הרחבת הפעולה

⁴⁵ וינוגרד, מלחמת, עמ' 604-603.

⁴⁶ תחנת אלמנאר, 29 ביולי, 2006.

הקרקעית בלבנון לשם יצירת רצועת בטחון בעומק של כ-6 ק"מ מצפון לגבול ובמקביל להמשיך במגעים המדיניים. לאחר שתי יממות של שקט, ועם תום הפסקת האש, החל חזבאללה לשגר רקטות בקצב שיגור של למעלה מ-200 רקטות ביום, ואילו צה"ל הרחיב את הפעילות הקרקעית בכפרי דרום לבנון ואף החל בביצוע פעולות קומנדו בעומק לבנון כגון פשיטת כוחות סיירת מטכ"ל על מפקדת חזבאללה בבעלבכ וכן פעולת הקומנדו הימי בעיר צור שנועדה לפגוע בכמה מבכירי חזבאללה.⁴⁷

הנאום נסב רובו ככולו סביב התנהלות צה"ל ועמידתם האיתנה של חזבאללה ולוחמיו כנגדו. כך, פתח נצראללה בתיאור הקרבות אשר התרחשו בחזית וטען כי רציפותם של קרבות אלו, הוכיחה כי צה"ל לא מימש את תוכניתו להשתלט על דרום לבנון. במהלך דבריו, התייחס נצראללה גם לעניין הפסקת האש בת ה-48 שעות. הוא הבהיר כי חזבאללה החליט אף הוא לקבל על עצמו הפסקת אש מתוך טעמי מוסר ואנושיות ולשם הקלה על הפצועים והפגועים בצד הישראלי. עוד קבע נצראללה כי במידה ותופצץ בירות – ואין כאן הכוונה לרובע אלצ'אחיה המהווה את מעוז חזבאללה וניתן להחשיב את רובו כמחוץ לתחום המוניציפאלי של העיר בירות – יפציץ הארגון את תל אביב.⁴⁸

הנאום השמיני

חמישה ימים לאחר מכן, ב-9 באוגוסט 2006, נאם מנהיג חזבאללה בפעם השמינית במשך כ-35 דקות. במהלך ימים אלו המשיך צה"ל לתקוף מהאוויר מטרות ברחבי לבנון, לצד המשך הפעילות הקרקעית בדרום לבנון. בצעד יוצא דופן, החליט הרמטכ"ל דן חלוץ למנות את סגנו, האלוף משה קפלינסקי, לנציגו בפיקוד הצפון - צעד שלימד על חוסר אמון בין הרמטכ"ל לבין אלוף פיקוד הצפון, אודי אדם. במקביל, אישר הקבינט הביטחוני הישראלי את הרחבת הפעילות הקרקעית של צה"ל בלבנון. למעשה, לאורך כל שלבי הלחימה, ממשלת ישראל אישרה שוב ושוב הרחבות ללחימה הקרקעית אשר החלה כפעולה נקודתית ולקראת סוף הלחימה הפכה לפעולה אשר התנהלה ברוב שטח דרום לבנון.⁴⁹

⁴⁷ וינוגרד, מלחמת, עמ' 606-603.

⁴⁸ תחנת אלמנאר, 3 באוגוסט, 2006.

⁴⁹ וינוגרד, מלחמת, עמ' 608-606.

במישור הבין לאומי, צרפת וארצות הברית הודיעו על הגעה לנוסח מוסכם להפסקת אש בין הצדדים והניחוהו בפני "מועצת הביטחון" המהווה את הועדה המרכזית באו"ם האחראית על ענייני הביטחון הכלל-עולמי. הטיוטה כללה את הסעיפים הבאים:

1. הפסקת אש במקום – קרי, ללא נסיגה ישראלית לקו הבינלאומי.
2. יציאה הדרגתית של צה"ל מלבנון רק בו זמנית עם כניסת כוח רב-לאומי וצבא לבנון.
3. הכוח הרב לאומי יכלול את כוחות יוניפי"ל (UNIFIL, United Nations Interim Force In Lebanon), כוח האו"ם הזמני בלבנון אשר פרוס בה מאז שנת 1978 לשם שמירת השלום באזור) שיתוגברו בחיילים צרפתים וספרדים וימנה כעשרת אלפים חיילים.
4. יוטל אמברגו נשק על החיזבאללה והמיליציות בלבנון – כוחות יוניפי"ל יוצבו באופן מיידי במעברי הגבול ויפקחו על העברת אמצעי לחימה לחיזבאללה.
5. יוקם מנגנון להחזרת החיילים החטופים במנותק מהאסירים הלבנונים.
6. בשלב מאוחר יותר יפעלו צבא לבנון והכוח הרב לאומי לפירוק החיזבאללה מנשקו.
7. בשלב מאוחר יועלה גם נושא סימון הגבול מחדש בין סוריה ללבנון בחוות שבעא.⁵⁰

טיוטה זו, נדחתה על ידי חזבאללה, לבנון, סוריה ואיראן. הממשל הלבנוני הודיע כי סיבת הדחייה נעוצה בכך שהטיוטה האמריקאית-צרפתית אינה עולה בקנה אחד עם "תוכנית שבע הנקודות" אשר גיבשה ממשלת לבנון במהלך ימים אלו ואשר הוסכמה על כלל הפלגים במדינה. תוכנית זו כללה את הצעדים הבאים:

1. התחייבות ההדדית של החיזבאללה וישראל לשחרור האסירים הלבנונים והישראלים באמצעות הצלב האדום.
2. נסיגת ישראל מלבנון והחזרת פליטי המלחמה לבתיהם.
3. אזור חוות שבעא יועמד תחת שליטת האו"ם עד השלמת סימון הגבולות ועד כינון הריבונות הלבנונית בהן.

⁵⁰ עיתון מעריב, 11 באוגוסט, 2006.

4. לבנון תפרוס את צבאה ותכונן את סמכותה בכל רחבי המדינה ותבטיח שהנשק והשלטון יהיו רק בידי הממשלה הלבנונית.
5. חיזוק ותגבור כוחות יוניפי"ל לצד הרחבת סמכויותיו בדרום המדינה.
6. פעולה בחסות האו"ם לחידוש הסכם הפסקת האש שנחתם בין ישראל ולבנון ב-1949.
7. תמיכת הקהילה הבין לאומית בשיקומה הפיזי והכלכלי של לבנון.⁵¹

הסעיף הבעייתי ביותר בטיוטה מבחינת חזבאללה היה הסעיף הרביעי שקבע כי צבא לבנון יפרס בדרום המדינה, שטח אשר היה בשליטת חזבאללה מאז נסיגת צה"ל מלבנון בשנת 2000. כמו כן, סעיף זה קבע כי הנשק יהיה בידי הממשלה הלבנונית בלבד, קביעה אשר משמעותה התפרקות חזבאללה מנשקו.

נושאים אלו, חייבו את נצראללה לפתוח ולהתייחס תחילה לנושאי פנים ובראשם – "תוכנית שבע הנקודות" הכוללת את פירוק חזבאללה מנשקו. נצראללה הודיע כי חזבאללה נחוש להסכים פה אחד על התוכנית ונמנע מלעשות כן עד לאותו מועד לאור ההערכה כי צבא לבנון יושמד במידה וישראל תפלוש ללבנון. מנגד, בכל הקשור לטיוטה האמריקאית-צרפתית הכריז כי מדובר במסמך מקפח המעדיף את ישראל באופן ברור.⁵²

הנאום התשיעי

שלושה ימים חלפו בין נאומו השמיני לנאומו התשיעי של חסן נצראללה, ביום הלחימה ה-32, בתאריך 12 באוגוסט 2006. נאום זה ארך כ-20 דקות. במהלך שלושת ימים אלו בין הנאומים, החל צה"ל במבצע קרקעי נרחב בדרום לבנון. בסמוך לאירועים אלו, קיבלה מועצת הביטחון של האו"ם פה אחד את החלטה 1701. החלטה זו קבעה, בין היתר, כי יופסקו הפעולות ההתקפיות של שני הצדדים לצד פריסתו של צבא לבנון בדרום המדינה ונסיגה הדרגתית של כוחות צה"ל ממנה. כמו כן, אושרה הגדלת הכוח הבין לאומי בלבנון, יוניפי"ל, עד לכמות של 15 אלף חיילים. ההחלטה אושרה על ידי ממשלת לבנון כבר ביום אישורה באו"ם ואילו ישראל אישרה אותה ב-13

⁵¹ עיתון YNET באינטרנט, 8 באוגוסט, 2006.
⁵² תחנת אלמנאר, 9 באוגוסט, 2006.

באוגוסט 2006, יום לאחר מכן. בחלקה ההצהרתי - והלא מחייב - של ההחלטה הופיעה גם קריאה ליישום מלא של החלטה 1559 של מועצת הביטחון של האו"ם אשר התקבלה בספטמבר 2004 וקראה, בין היתר, לפירוק כלל המליציות הלבנוניות מנשק.⁵³

בנאום, התייחס נצראללה להחלטת האו"ם ושיבח את הלבנונים בטענה כי ללא עמידתם היו תנאי ההסכם מקפחים וקשים ללבנון, כפי שהיה ההסכם בין ישראל ולבנון אשר נחתם ב-1983 לאחר מלחמת לבנון הראשונה, ונתפס בלבנון כהסכם כניעה כפוי. עוד הצהיר, כי חזבאללה יקבל עליו כל מועד של הפסקת אש, וזאת בתנאי שישראל תחדל מפעולותיה ההתקפיות. באותה ההזדמנות, הארגון אף קיבל על עצמו את פריסתו של צבא לבנון בדרום המדינה. בדברי הסיכום לנאום זה, טען נצראללה כי ישראל, אשר באותה השעה טרם אישרה את החלטת מועצת הביטחון, המשיכה בפעולותיה ההתקפיות בחסות ארכות אשר ניתנו לה על ידי ארצות הברית. פעולות אלו, לדבריו, נמשכו לאור סיבות פנימיות בישראל הקשורות לתדמיתו של הצבא הישראלי ובניסיונו להציג הישגים.⁵⁴

הנאום העשירי

בבוקרו של יום הלחימה ה-34, 14 באוגוסט 2006, נכנסה לתוקפה הפסקת האש על פי החלטת מועצת הביטחון 1701. עוד באותו היום נאם נצראללה בפני העם הלבנוני, את נאום העשירי והאחרון במלחמה אשר ארך כ-30 דקות. עיקר הנאום נסב סביב "הניצחון ההיסטורי" אשר הושג על ידי חזבאללה ועל "היום שאחרי". כך, פתח ואמר כי "אנו בפני ניצחון אסטרטגי והיסטורי ללבנון, לכל לבנון, להתנגדות ולאומה".

נצראללה הודיע לכל השבים לביתם כי אנשי חזבאללה יסייעו לכל מי שביתו נהרס במהלך הלחימה, וזאת על ידי חלוקת כספים לשם שכירת דירות וקניית ריהוט עד אשר תסתיים מלאכת השיקום והבנייה. בתוך כך, יצא נצראללה בקריאה לסולידריות חברתית והטיית שכס של כלל הלבנוניים לאחיהם השבים לבתיהם ההרוסים. בדבר עתיד נשקו של חזבאללה, ציין כי זהו עניין שצריך להידון מאחורי הקלעים ולא על במת התקשורת, כל שכן בעיתוי המצריך את כלל הלבנוניים להתמקד במטרת שיקום המדינה בניגוד לעיסוק במחלוקות פוליטיות שונות. בין כך

⁵³ וינוגרד, מלחמת, עמ' 610-608.

⁵⁴ תחנת אלמנאר, 12 באוגוסט, 2006.

ובין כך, קבע נצראללה כי לאור אי-השבתן של חוות שבעא לידי לבנון, ואי-השבתם של האסירים המוחזקים בידי ישראל, מוקדם יהיה לדבר על גורל נשקו של חזבאללה. את סיום דבריו הפנה נצראללה לעיסוק בפריסתו של צבא לבנון בדרום המדינה על פי החלטת ממשלת לבנון ועל פי החלטת מועצת הביטחון 1701 וקבע כי חזבאללה תומך בפריסה המדוברת.⁵⁵

סיכום

כבר בשלב זה, טרם ניתוחם של הנאומים, עולות מספר מסקנות. ראשית, נראה כי נדבך מרכזי בנאומים הוקדש להתמודדות עם הביקורת הפנים לבנונית שהופנתה כלפי נצראללה וכלפי ארגון חזבאללה (יורחב בהמשך). שנית, נצראללה עשה מאמץ להציג עצמו כמי שאינו יוזם אלא ככזה שנגרר למלחמה ומגיב על התקפת ישראל. עוד מאפיין בולט, הייתה התדירות הגבוהה בה נאם נצראללה. מרבית נאומיו ניתנו במרווחים של יומיים עד שלושה ימים האחד מהשני (למעט מרווח חריג של שישה ימים כפי שהיה בין הנאום השביעי לשמיני). תדירות גבוהה זו מלמדת על רצונו של נצראללה להציג את עמדתו לכל אורך המלחמה ועל ניסיונו המתמשך להשפיע על קהל מאזיניו, והכל כחלק מהמערכה התקשורתית שניהל.

לאורך המלחמה נאם נצראללה בסך הכל כשש שעות – פרק זמן לא מבוטל – כאשר אורכו הממוצע של כל נאום עמד על 35 דקות. כפי הנראה, אורכו של כל אחד מהנאומים נקבע על פי הנסיבות בהן נישא. כך, בזמנים קריטיים במערכה, או במקרים בהם הצטברה ביקורת רבה כנגד ארגון חזבאללה ונצראללה, נאלץ האחרון להאריך בנאומיו תוך שימוש בכלים רבים לשם שכנוע הקהל בדבריו. נאומיו הארוכים ביותר היו הראשון, הרביעי והשביעי (אשר היו ארוכים משמעותית משאר הנאומים). זאת, לאור כמות המסרים הרבה שהיה צריך להעביר במהלך נאומים אלו שניתנו בשלבים החשובים של המלחמה – בתחילתה, ליבה וסופה הקרוב.

⁵⁵ תחנת אלמנאר, 14 באוגוסט, 2006.

מסרים אסלאמיים בנאומי נצראללה

לבנון הינה מדינה בה הפסיפס הדתי מגוון ביותר. קיימות בה שלוש קבוצות דת עיקריות (עדות) – מסלמים, נוצרים ודרוזים – המתחלקות אף הן לתתי-קבוצות רבות. בין העדות השונות קיים קונפליקט מתמשך שידע לאורך השנים עליות ומורדות.⁵⁶ בולט בהם הוא הפילוג השיעי-סוני אשר העיב על יחסי המסלמים בלבנון לאורך השנים. בנאומיו השונים, הקפיד נצראללה להצניע את האלמנט השיעי תוך שימוש רב דווקא במסרים דתיים-אסלאמיים כלליים. כמו כן, קרא להקרבה דתית ולמלחמה של כלל המאמינים בישראל. את כל זאת, עשה תוך הדגשת היותו איש דת אדוק המשליך יתרו באללה.

ציטוטים מן הקוראן ומן השיח הדתי

כפי שנצראללה נוהג בשגרה בנאומיו ובפניותיו לציבור הלבנוני, גם במהלך המלחמה הוא עשה שימוש בפתיחה דתית תוך אמירת שבחים על אללה ועל מחמד נביאו. פתיח אופייני זה עלה כבר בנאומו הראשון בו פתח ואמר:

”בשם אללה הרחמן והרחום. השבח לאללה ריבון העולמים ותפילת אללה על אדוננו מחמד, על בני משפחתו הטובים הטהורים ועל חבריו הטובים הנבחרים. שלום עליכם ורחמי אללה וברכותיו.”⁵⁷

כך, גם את סוף נאומיו הקדיש לאמירות שבחים והבעת בטחון ואמונה באללה. לדוגמא, את נאומו השלישי הוא חתם במילים:

”אחים ואחיות; ובעיקר העם העומד איתן בלבנון; הו העם העומד איתן בפלסטין הכבושה; הו אנשי ההתנגדות האצילים; ביטחו באללה והסתייעו בו, אין טוב ממנו כמסייע וכעוזר. שלום לכם.”⁵⁸

בדרך זו, בנאומו הרביעי ציין כי נותן מבטחו רק באללה ולא בבני אדם:

”המנהיגים, הממשלות, העמים והאומה. כל אחד מהם יכול לעשות כל דבר. הם חופשיים. הם יכולים לרצות לעזור או לא לרצות לעזור. אני

⁵⁶ להרחבה בעניין ההתפלגות הדתית בלבנון ראה: Gordon, David C, Lebanon the Fragmented Nation (London: Croom Helm, 1980).

⁵⁷ תחנת אלמנאר, 12 ביולי, 2006.

⁵⁸ תחנת אלמנאר, 26 ביולי, 2006.

לא מבקש דבר מהאנשים, ולא מהממשלות ולא מהעמים. זה החינוך שלנו. אנו מבקשים מאללה וסומכים עליו. אנו שואבים עידוד מהשלווה, מהכח, מהמורל, מהביטחון, מהתקווה ומהניצחון בעזרת אללה".⁵⁹

ניתן להעריך כי הפניות הללו נועדו לעורר הזדהות מצד האוכלוסייה המסלמית בלבנון באמצעות מילות פתיחה אשר סיברו את אוזנו של השומע המסלמי תוך דיבור בלשון דתית המוכרת לו. כמו כן, נשמר ההקשר בין הפעולות בשטח וההחלטות אותן קיבל חזבאללה לבין המוסר העליון וערכי דת הנותנים הכשר לדברים הנעשים. דברים אלו רומזים ללבנוני המאמין באל לדבוק בתפיסה לפיה יש לחסות ולבטוח רק באללה וכי ממנו תגיע הישועה – דברים ואמירות אשר נועדו להרגיע את הציבור ולרתום אותו למאבק שקיבל צביון דתי. בנוסף, התבטאויות שכאלו נועדו לחזק את התפיסה לפיה המלחמה אל מול ישראל הינה "מלחמת ג'האד" – חובה דתית החלה על המסלמים (יפורט בפרק 9).

תיקוף להנחות אלו התקבל מהשימוש בפסוקים מן הקוראן על מנת ליצור היקש בינם לבין ההתרחשויות בשטח. כך, למשל, בנאומו השני ציין נצראללה:

"בקש מחסה מאללה מפני השטן הארורי' בשם אללה הרחמן והרחום, התפילה והשלום למחמד, לטהורים ולכל הנביאים. שלום עליכם וברכת אללה. 'אם יושיט אלוהים ידו אליכם לא יגבר איש עליכם'".

פסוק זה נלקח מתוך סורת אלעמרואן (בית עמרם) פסוק 160. ניתן למצוא בפסוק זה שני הקשרים רלוונטיים לדבריו של נצראללה. הראשון שבהם, הינו ההתייחסות המוכרת כלפי ארצות הברית וישראל, המכונות בידי איראן וחזבאללה "השטן הגדול" ו"השטן הקטן" בהתאמה. התייחסות זו נועדה ללבות את יצרי השומעים ולעורר את הזיקה לביקורת ארוכת הימים כנגד ישראל וארצות הברית. ההתייחסות השנייה, היא לביטחון באל והקביעה כי "לא יגבר איש עליכם" – מילות עידוד הדרושות בזמנים הקשים בהם נאמרו.⁶⁰

⁵⁹ תחנת אלג'זירה, 21 ביולי, 2006. יצוין, כי המילה "שלום", בה עשה שימוש נצראללה פעמים רבות, משמעותה באסלאם היא אחד מתארי אללה. באותו האופן, במרבית מהשימושים בנאומים השונים הובאה מילה זו כברכה מאללה.

⁶⁰ תחנת אלמנאר, 14 ביולי, 2006.

דברי עידוד נוספים, אשר נלקחו מתוך הקוראן ונאמרו לציבור הלבנוני במטרה לחזקו ניתן למצוא בפנייתו השלישית לציבור אשר נפתחה בציטוט הבא :

”דבר לא יפגע בנו זולת הדבר אשר כתב לנו אללה. הוא מגננו, ובאללה שימו המאמינים את מבטחם. אמור, יכולים אתם לצפות שתפקוד אותנו רק אחת משתי הטובות, ואילו אנו מצפים שיכה אתכם אלוהים בעונש מאתו או מאיתנו. צפו כי גם אנו מצפים עימכם”.

ציטוט זה – שמקורו בסורת אלתובה (ההצהרה) פסוקים 51-52 – מדגיש את האמונה לפיה כל אשר עתיד להתרחש יהיה חלק מהכוונה אלוהית. אמירות אלו נועדו, גם הן, להסיר את הדאגה מלבם של השומעים ולטעת תוכן דתי מחייב לדברים.⁶¹

ככל שהתקדמה הלחימה, ועלה מספר הנפגעים בלבנון, נאלץ נצראללה לעשות שימוש בפסוקים אשר ירתמו את המאזינים הלבנוניים ללחימה ולהקרבה. זאת, לשם התמודדות עם הביקורת כלפיו נוכח מספר הפצועים וההרוגים הגבוה, לצד חיזוק לוחמיו של הארגון. כך, פתח את נאומו השישי וציטט :

”בשם אללה הרחמן והרחום. אלוהים קנה מהמאמינים את נפשם ואת רכושם, וכתמורה יזכו בגן עדן. הם יילחמו למען אלוהים, יהרגו וייהרגו. הוא קיבל עליו לקיים את הבטחתו לאמיתה, בתורה, באונגליון [הברית החדשה] ובקוראן. היש נאמן מאלוהים להבטחתו?! על כן, שמחו בעסקה אשר עשיתם! זוהי הזכייה הכבירה”.⁶²

ציטוט זה – מתוך סורת אלאעראף (ממרום החומה), פסוק 111 – קורא, בצורה המפורשת ביותר, לכל המאמינים באל לצאת ולהלחם לצד האפשרות שימותו בקרב. סביר, כי נצראללה בחר לעשות שימוש דווקא בפסוק זה על מנת לדרבן את לוחמיו וכן את אזרחי לבנון תוך ההבטחה כי לחימה ועמידה כנגד האויב הציוני תזכה אותם בהגעה לגן עדן. יתר על כן, הפסוק מרמז כי המאמינים לא יוכלו להיכשל במאמצייהם היות והאל נאמן להבטחתו ועל כן יסייע במלחמתם.

⁶¹ תחנת אלמנאר, 16 ביולי, 2006.
⁶² תחנת אלמנאר, 29 ביולי, 2006.

לעניין ההקרבה, ציין בנאומו השמיני כי:

"לכל לוחם ג'יהאד בהתנגדות היום, לכל לוחם ג'יהאד שעודנו לוחם, לכל לוחם ג'יהאד שעודנו אורב וממתין, לכל החיים הגיבורים שאין להם תחליף, אשר קיימו את מה שהבטיחו לאללה, אם ירצה אללה, אני אומר להם את דברי האמיר שלהם עליו השלום: התייצב בשתי רגליך על האדמה, גם אם ינועו הרים - אתה על עמדתך תיכון, הפקד גולגולתך בידי אללה וצפה אל קצה העדה ודע כי הניצחון מעם אללה ישתבח.⁶³

בדברים אלו ובפנייתו ללוחמים, עשה תחילה השוואה לנאמר בפסוק 23 בסורת אלאחזאב (המחנות): "יש בין המאמינים אנשים אשר התחייבו לאלוהים בשבועת אמת. כמה מהם קיימו את נדרם, וכמה מהם עודם ממתינים, ולא שינו דבר מאשר התחייבו". שבועת האמת מתייחסת למוות תוך קיום מצוות האל. בכך השווה נצראללה את הלוחמים ללוחמי מחמד והחליפיים הידועים בסיפורי גבורתם, במטרה לטעת בהם רוח גבורה זו ולחזק ידיהם.

כמו כן, כאשר הזכיר נצראללה את דברי "האמיר שלהם" התכוון לדבריו של הח'ליפה הרביעי עלי בן אבי טאלב אשר נאמרו במהלך "קרב הגמל" שהתקיים בבצרה בשנת 656 בין שני מחנות - האחד בהנהגתו של עלי והשני בהנהגת עאא'שה אשת הנביא.⁶⁴ דברים אלו נועדו להמשיך ולחזק את לוחמיו, להסיר מהם כל פחד, ולהעביר להם בעקיפין את ההנחיה כי ללא כל קשר לפעולות האויב, עליהם להישאר במקומם ולהילחם כפי שעשו אבותיהם בראשית ימי האסלאם. כמו כן, דוגמא זו, של מלחמת אחים מראשית ימי האסלאם, הינה דוגמא לשדה קרב מבלבל ומתעתע. בכך, רצה לרמוז בפני לוחמיו על אופייה הייחודי של הלחימה אל מול ישראל, אשר כחלק ממנה יאלצו הלוחמים להתמודד עם קשיים רבים.

⁶³ תחנת אלמנאר, 9 באוגוסט, 2006.

⁶⁴ עלי בן אבי טאלב הינו האחרון מבין ארבעת "הח'ליפים הראשונים" שירשו את מקומו של מחמד כמנהיגי האומה המסלמית והמוסכמים על כלל הפלגים המסלמים.

התייחסויות לאומה

בנאומים השונים, עלו שוב ושוב התייחסויות הנואם למושג "אֶמֶה". בערבית ניתן לייחס למושג זה שלוש משמעויות שונות. הראשונה שבהן היא אומה או עם, בדומה למשמעות המושג Nation באנגלית, כאשר הכוונה היא לאומה הלבנונית. המשמעות השנייה הינה לאומת המאמינים – "אמת אלמא'מנין" – כלל הקהילה המסלמית הפזורה ברחבי העולם ללא קשר ללאום שלהם, בין אם ערבים, בין אם תורכים, בין אם איראנים או אחרים. המשמעות האחרונה היא קבוצת מדינות הלאום הערביות באזור הים התיכון וחצי האי ערב (האומה הערבית). מתוך בחינת הנאומים עולה, כי נצאללה עשה שימוש במושג זה דווקא בהקשר של פנייה לאומת המאמינים (כלל קהילת המסלמים בעולם). ניתן להניח כי המטרה בפניות אלו הייתה לעורר בקרב העמים המסלמים תחושת נאמנות והזדהות עם גורלם של הלבנונים ובכך להביא ללחץ בינלאומי בהפסקת הלחימה.

במהלך הנאום השלישי, כאשר נצאללה העלה את הקריאה לאחדות והתלכדות מסלמית כנגד ישראל וארצות הברית הוא הודיע כי:

"היום האומה הערבית והאסלאמית עומדת בפני בהזדמנות היסטורית להתאחד, כדי להיחלץ מתוכנית הפירוק ומהמלחמות הכיתתיות והאזרחיות שארצות הברית דוחקת את עמי האזור אליהן [...] הזדמנות היסטורית לממש ניצחון היסטורי חשוב נגד האויב הציוני [...] כעת חזבאללה לא מנהל את המערכה של חזבאללה, ולא מנהל את המערכה של לבנון. אנחנו כעת מנהלים את המערכה של האומה, בין אם נרצה בכך ובין אם לאו. בין אם הלבנונים רוצים בכך ובין אם לאו".⁶⁵

דברים אלו כוונו כלפי כלל אומת המאמינים ללא קשר ללאומיותם ונאמרו על מנת לעודד את כלל המסלמים לתמוך בצעדי חזבאללה ולפעול כנגד ישראל הן במישור הפוליטי והבין לאומי והן במישור האופרטיבי בסיוע לארגון. כמו כן, נראה שהמטרה בדברים אלו הייתה להקנות מעמד

⁶⁵ תחנת אלמנאר, 16 ביולי, 2006.

מיוחד וסמלי למלחמה זו אשר עתידה להשפיעה על גורלה של האומה המסלמית ובכך לרתום אנשים נוספים לתמוך בה.

מעמדה המיוחד של מלחמה זו בעולמה של אומת האסלאם הודגש גם בדבריו של נצראללה בנאמו הרביעי בו ציין כי: "אני לא נלחם בשם האומה, לא, אבל אני אומר שתוצאות המערכה שמנהל חזבאללה בלבנון, חיוביות או שליליות, ישפיעו על האומה כולה. תבוסה בלבנון היא תבוסה של האומה וניצחון של לבנון הוא ניצחון של האומה, כפי שארע בשנת 2000".⁶⁶ בדומה לכך, ניתן אף להביא את דבריו מנאמו העשירי בו קבע כי "אני לא רוצה להיכנס להערכות או לדבר בפרטים, אך אני יכול להגיד בקצרה, ואני לא מגזים, כי אנו בפני ניצחון אסטרטגי והיסטורי ללבנון, לכל לבנון, להתנגדות ולאומה, לכל האומה".⁶⁷

עידוד לאמונה והקרבה

בכלל הנאומים שולבו מסרים בדבר האמונה באללה אשר תביא את הניצחון ללבנונים וכי אין מנוס מהקרבה במהלך לחימה זו. את הדוגמא הטובה ביותר לעידוד להקרבה ניתן להביא מנאמו הרביעי של נצראללה בו ציין כי:

"ברמה האישית, כל אחד מאיתנו מקווה לזכות בהקרבה נגד אלו שהרגו את הנביאים ואת השליחים, שהם האנשים שהכי שונאים את אלו שמאמינים בקוראן. אני יכול להגיד לך שיש אצלנו אחים שחוששים שזו המלחמה האחרונה והם לא ילחמו בה. יכול להיות שזו המלחמה האחרונה ויכול להיות שלא. אנו לא דואגים או חוששים, אנו ממשיכים ונקווה להשיג ניצחון בעזרת אללה".⁶⁸

בדברים אלו התכוון נצראללה לקומם ולהכעיס את קהל המאזינים כנגד ישראל בכך שייחס ליהודים את מות הנביאים והשליחים, ובראשם מחמד וישוע הקדוש אף הוא למסלמים. במקביל, אמירות כגון "יסייע לכם אללה, יחזק אתכם, ירומם אתכם וינחיל לכם ניצחון" גם הן

⁶⁶ תחנת אלג'זירה, 21 ביולי, 2006.

⁶⁷ תחנת אלמנאר, 14 באוגוסט, 2006.

⁶⁸ תחנת אלמנאר, 21 ביולי, 2006.

נפוצות לאורך הנאומים. נראה אם כן, כי הקריאה והעידוד לאמונה והקרבה משולבים בכלל המסרים וכי נועדו לחזק את ידי הלבנונים תוך הישענות על אמונתם בסיוע מאללה.

ברוח הקרבה זו, תוך הישענות על מסורת שירת הלחימה האסלאמית, פנה נצראללה אל לוחמיו בשיא הלחימה, בלשון פואטית בנאומו השישי:

"אתם האצילות של ההיסטוריה של האומה הזאת ותמצית רוחה.
אתם התרבות שלה, ערכיה, אהבתה והחסד שלה. אתם גולת הכותרת
של גבריותה. אתם הנצחיות של הארץ בפסגותינו והצניעות של שיבולי
החיטה בגאותינו. אתם גבוהים כהרי לבנון הנישאים הגאים [...] אני
מנשק את ידיכם המחזיקות בהדק ואשר באמצעותן משליך אללה את
רוצחי נביאיו ועבדיו ואת המושחתים בארצו. אני מנשק את רגליכם
הנטועות באדמה, ואשר לא תזוזנה ממקומן גם אם ההרים יזוזו".⁶⁹

סיכום

נראה כי מטרתו של נצראללה הייתה לנסות ולמנף את הלחימה אליה גרר את לבנון כמלחמת דת בה על כל המאמינים לקחת חלק כנגד "האויב הציוני". אלו, יחד עם התייחסויות רבות לקוראן וקריאות חוזרות להקרבה עצמית מתוך אמונה באל, היוו סממן מרכזי במסרים האסלאמיים בנאומיו של נצראללה. בנאומים בלט היעדר ההתייחסות לנושא השיעי – נושא אשר נדמה היה כי יועלה על נס על מנת לעודד ולשלהב את רוחם של לוחמי חזבאללה (אשר רובם המכריע שיעים).⁷⁰ בניגוד לכך, נצראללה בחר דווקא להצניע את העיסוק בסוגיה זו. נראה, אם כן, כי הצנעת האלמנט השיעי, כמו כן הפעמים המועטות בהן התייחס נצראללה לסכסוכי דת בין העדות השונות בלבנון נועדו לשכך את המחלוקות וליצור אחדות בעם.

⁶⁹ תחנת אלמנאר, 29 ביולי, 2006.

⁷⁰ על פי הערכות צה"ל אשר נמסרו לי, רובם המכריע של לוחמי ארגון חזבאללה הינם ממוצא שיעי.

מסרים העוסקים בלאום הלבנוני

כפי שנאמר כבר, לבנון הינה מדינה בה ההתפלגות הדתית והעדתית ענפה ביותר. למעשה המכנה המשותף בין עדות אלו הוא לאומיותם – היותם לבנונים. לאורך הנאומים השונים, וכפי שכבר ראינו בפרק הקודם, נעשה מאמץ רב להימנע מעיסוק בסוגיה הדתית. מנגד, עלה בבירור כי המסרים העוסקים בלאום הלבנוני – אותו בסיס הזדהותי לכלל הלבנונים – שימשו רבות את הנאום. הדבר אפשר לו לפנות בנשימה אחת אל כלל העדות בלבנון בניסיונות לרתום אותם למאמץ המלחמה.

העצמת המכנה המשותף בציבור הלבנוני

לניסיונו של נצראללה להביא להעצמת המכנה המשותף בציבור הלבנוני, קרי הלאומיות, היו שתי פנים. פן אחד היה ההתרחקות עיקשת מעיסוק בהבדלי הדת בציבור הלבנוני, פן המהווה המשך ישיר להצנעת האלמנט השיעי מצידו (אשר בלט בחסרונו בכל הקשור לשימוש של נצראללה במסרים האסלאמיים אשר נדונו בפרק הקודם). הפן השני היה התמקדות בערך הלאומיות הלבנונית ובהדגשת היותה האינטרס הראשון במעלה. להלן יוצגו שני פנים אלו.

1. ההתרחקות מעיסוק בהבדלי הדת בציבור הלבנוני

בפרק הקודם עסק המחקר בשימוש של נצראללה בדרכי שכנוע המבוססות על הקוראן והאסלאם, תוך ניסיונו לפנות לכלל העדות המסלמיות בלבנון. עם זאת, פניותו אלו, לא נגעו לציבור הלא מסלמי בלבנון, ובראשו הציבור הנוצרי במדינה. כמו כן, הפילוג השיעי-סוני בלבנון הקשה גם הוא על מטרתו של נצראללה בגיבוש הציבור הלבנוני מאחורי מטרותיו. קשיים אלו אילצו את נצראללה להתייחס מספר פעמים להבדלי הדת בלבנון תוך שהוא מנסה להלך בין הטיפות: להדגיש את המשותף ולהתרחק מהמפריד. כך, כבר בנאומו הראשון יצאה הקריאה לאחדות שיעית-סונית:

”אהובים, אחים, יקירים, אל תלכו רחוק במה שאתם נמצאים בו. מי

שמעורר ביניכם את האיבה והשנאה הם הכיבוש האמריקני והציונים.

חפשו אחר גורמי השחיתות שגויסו [...] במטרה לדחוף את עיראק

למלחמה שיעית-סונית ולהרחיב את המלחמה הזאת לכל האזור [...]
 אך היום בדרום [לבנון] יש חללים, בפלסטין יש חללים וכל יום יש
 חללים. אנו קוראים להם באמצעות הדבר היקר ביותר שיש לשיעים
 ולסונים והוא דם אהוביהם, בניהם, גבריהם, נשיהם וילדיהם, להיות
 ערים לאויב המנסה להרוס את האומה הזאת, לפוררה ולהשפילה,
 ולחזור כולם להכרתם.⁷¹

בדברים אלו יש למקד את תשומת הלב לדרך שבה בחר נצראללה לעסוק בסוגיה השיעית-סונית.
 כאמור, מטרתו, לאורך הנאומים השונים, הייתה שלא לפתוח את הדיון הטעון ואת המחלוקות
 השונות המעיבות על יחסי הסונים-שיעים-נוצרים בלבנון. על כן, עשה נצראללה שימוש בהשוואת
 המצב לעיראק, בה קיימות מחלוקות דומות, ברומזו כי הלבנונים צריכים להישמר מסכסוכי דת,
 מבלי להזכיר ולעסוק בצורה מפורשת בסכסוכים אלו. במקביל, נראה כי נצראללה התייחס
 לקשיי הפלסטינים בכפיפה אחת עם דבריו על אודות קשיי הלבנוניים. כידוע, הפלסטינים, רובם
 ככולם, הינם מסלמים סונים בשונה מנצראללה והזרם השיעי איתו מזוהה. התייחסות זו נועדה
 לחזק את תדמיתו של נצראללה כמנהיג ערבי ולא רק שיעי, זאת על ידי דאגה לכלל הלבנונים כמו
 גם לאחיהם הפלסטינים הסובלים גם הם מהכיבוש הציוני.

אמצעי נוסף להדגשת ההתרחקות של נצראללה מהבדלי הדת בלבנון עלה בהתייחסותו
 החוזרות והנשנות של נצראללה לעניין חילופי השבויים בין ישראל לבין חזבאללה. כך, בכל פעם
 אשר עלה נושא זה, טען נצראללה כי סמיר אלקנטאר⁷² – המשתייך לעדה הדרוזית – הוא האסיר
 הלבנוני הראשון במעלה ובלעדיו לא יוכלו להתקיים חילופי שבויים. בנימה זו, בנאומו הרביעי
 אמר את הדברים הבאים לשם הדגשת ההתרחקות מהמחלוקות העדתיות:

”[ישראל] מנסים לשחק על הנושא העדתי, והם יודעים שהמשחק
 בנושא הזה מסוכן. נכון, הוא מסוכן להתנגדות, אבל הוא מסוכן לכל
 התוכנית במדינה [...] ניקח לדוגמא את הסונים. [הנוצרים בלבנון]
 מנסים להסית אותם נגדנו, נגד השיעים. הם אומרים להם שהשיעים
 סוכנים של אמריקה. אומרים להם שהשיעים בלבנון הם סוכנים של

⁷¹ תחנת אלמנאר, 12 ביולי, 2006.

⁷² סמיר אלקנטאר, השתתף בפעולת טרור בעיר נהריה ב-22 באפריל 1979, בה נרצחו שני אזרחים ושני שוטרים ונידון לחמישה מאסרי עולם.

ישראל, השיעים בלבנון ויתרו על בעיית פלסטין, השיעים בלבנון רואים את העם הפלסטיני נטבח ומשתפים פעולה עם ישראל [...] אני לא אומר שנושא מלחמת האחים והטרגדיה נעלם. לא. אבל הנושא השתפר מאוד בכיוון הנכון. היום אנחנו השיעים נלחמים בישראל. הלחימה שלנו, העמידה האיתנה שלנו והניצחון הם בשביל אחינו בפלסטין, והם סונים ולא שיעים. אנחנו, השיעים והסונים, נלחמים בשורה אחת נגד ישראל, אשר זוכה לתמיכה וכיסוי מארצות הברית".⁷³

יש להבהיר כי נצראללה נגרר אל העיסוק בסוגיה הדתית בנאום זה כתוצאה משאלה של המראיין ולא מתוך רצונו לגעת בה. נצראללה השתדל להתחמק מעיסוק בגופו של העניין, והתמקד באזהרה בדבר הסכנות הטמונות בסכסוך דתי בלבנון אליו גוררים ישראל וארצות הברית את הלבנונים. כמו כן, הדגיש נצראללה כי זהותו היא בראש ובראשונה ערבית ורק לאחר מכן שיעית.

בהמשכו של אותו הראיון התייחס נצראללה לדברי ההסתה כנגד חזבאללה והעדה השיעית המזוהה עימו, לפיהם חזבאללה השתמש בלבנון על מנת לקדם את ענייניו שלו תוך שהוא מביא הרס על המדינה ומשתמש בה כמגן:

"בנוגע להסתה, מסיתים את הסונים כאילו שהרסנו את המדינה. הפרבר הדרומי [המהווה את מעוז חזבאללה] לא נהרס? [...] אנחנו לא באים ואומרים שנכפתה עלינו מלחמה, וכתוצאה מכך ערים נהרסו והערים שלנו לא נפגעו, או שבירות נהרסו והבתים שלנו נשארו. לא. נכפתה עלינו מלחמה, ובקו הראשון נמצאים הבתים שלנו, השכונות שלנו, הכפרים שלנו – על פי החלוקה העדתית שקיימת לצערי בלבנון, המשפחות שלנו, הילדים שלנו, היקרים לנו, הדם שלנו והנפשות שלנו. זו דרך לא הגיונית. יש גם הסתה של הנוצרים והסתה של הדרוזים ויכולתי לדבר על כך עוד הרבה. דיברתי על הנושא הסוני מכיוון שהאווירה במדינה היא אווירה של הסתה שיעית-סונית. לא, אני לא חושש ממלחמת אחים. לא בין המסלמים והנוצרים ולא בין השיעים

⁷³ תחנת אלג'זירה, 21 ביולי, 2006.

והסונים [...] בתקופה הזו עלינו לשמור על אחדותנו, ודיברתי על כך
 כבר ביום הראשון".⁷⁴

בניגוד לדברים לעיל, לפיהם הדגיש נצראללה את התרחקותו מעיסוק בהבדלים הדתיים, ניתן
 לאתר ספק טעות ספק פנייה מכוונת דווקא לשיעים. כך, בעודו פנה במילות אזהרה לצה"ל
 ולישראל במהלך נאומו השני, הבהיר כי:

"אינכם יודעים היום במי אתם נלחמים. אתם נלחמים בבני מחמד,
 עלי, אלחסן ואלחסין. אתם נלחמים במשפחת הנביא ובחבריו של
 הנביא. אתם נלחמים בעם בעל אמונה שאין לאיש בעולם".⁷⁵

אותה שושלת המוזכרת בדברים אלו הינה השושלת השיעית - עלי בן אבי טאלב אשר היה החליף
 הרביעי והאחרון אשר היה מוסכם על כלל פלגי האסלאם. עם התפצלות האסלאם לפלגי הסונה
 והשיעה, בניו של עלי, אלחסן ואלחסין, החליפוהו וכבר לא היו מקובלים על כלל הפלגים. ייתכן
 ובדבריו אלו פנה דווקא לאוכלוסיה השיעית היות ומרבית לוחמי חזבאללה אשר באותה השעה
 הכינו עצמם ללחימה עם כוחות צה"ל היו מבני העדה השיעית, כך שמטרתו הייתה לחזק ידם. עם
 זאת, לא מן הנמנע והדברים נאמרו בשל חוסר תשומת הלב ולאור הכנתו של הנאום תחת לחץ
 זמן, שהרי נראה היה שמטרתו של נצראללה הייתה לצמצם את עיסוקו ופניותיו הפרטניות לעדה
 מסוימת אחת.

2. מיקום הלאומיות בראש סדר העדיפויות

בנאומים עלה בבהירות הפנייה החוזרת לערך הלאומיות הלבנונית. נצראללה פנה לדון בנושא זה
 בשתי דרכים. הראשונה - ביסוס עמדתו כי הנאמנות ללבנון היא שמנחה את ארגון חזבאללה
 בהחלטותיו השונות וכי טובת המדינה קודמת לטובת הארגון והעדה השיעית. באופן זה, ציין
 בנאומו השישי כי "לבנון זקוקה היום לרצון לאומי קולקטיבי [...] אנו שואפים לשתף פעולה עם
 הממשלה ועם כל הזרמים והכוחות הפוליטיים כדי להציג לבנון מאוחדת ומלוכדת סביב מה

⁷⁴ תחנת אלג'זירה, 21 ביולי, 2006.

⁷⁵ תחנת אלמנאר, 14 ביולי, 2006.

ששומר ומבטיח את האינטרסים הלאומיים שלה".⁷⁶ יצוין כי מסר זה לא היה חדש ונצאללה נשען כאן על תשתית תודעתית אותה עמל להניח כבר במהלך שנות ה-90, כשרתם עדות נוספות לשורות ארגונו.⁷⁷

הדרך השנייה – קשירת משמעות לאומית לחימה אל מול ישראל, אותה כינה "מלחמת עצמאות" ושחרור מהשליטה הישראלית וזאת, במאמץ למנוע את הצגתה של הלחימה כיוזמה שיעית או כהפעלת כוח במטרה לסייע לסוריה או איראן. דרכים אלו באו לידי ביטוי בנאומו הרביעי:

"חזבאללה העמידה תמיד את האינטרסים הלאומיים של לבנון מעל לכל, ותמשיך לעשות זאת [...] האם אני, חזבאללה, עשיתי משהו בלבנון, או השתתפתי במלחמה בלבנון, לטובת גורם חיצוני כלשהו, ולא לטובת האינטרס הלבנוני?".

דברים אלו נועדו להבהיר, על דרך הפנייה להיגיון ובחינת העבר, כי אכן ארגון חזבאללה הינו בראש ובראשונה ארגון לבנוני אשר שם לנגד עיניו את טובת המדינה. תימוך נוסף עלה בהצהרה כי על אף כוחו הפוליטי והצבאי, חזבאללה אינו מנסה לקדם את העדה השיעית או את סיעתו שבפרלמנט:

"כל הכוח הפוליטי והצבאי והציבורי והעממי הזה - מתי השתמשנו בו? [לא השתמשנו בו] אפילו לצורך האינטרס המפלגתי שלנו, או אפילו לצורך העדה שאנחנו משתייכים אליה. אנו תמיד ויתרנו לטובת האינטרס הלאומי".⁷⁸

עם סיום דברים אלו, עבר נצאללה לדון באופי הלאומי שקיבלה הלחימה אל מול ישראל ואת המעורבות והשליטה שמנסה ישראל לבסס בלבנון. בתוך כך, ציין את הדברים הבאים:

"אני אומר היום כי אנו נמצאים במלחמה הזו למען האינטרס הלאומי, משום שישראל רוצה להשפיל את לבנון, ולהכניע אותה, ולהשתלט עליה. אם היא תצליח במלחמה הזאת, הרי שכל ממשלה שתוקם

⁷⁶ תחנת אלמנאר, 29 ביולי, 2006.

⁷⁷ להרחבה בעניין זה ראה: איתן עזאני, תנועת חזבאללה - ממהפכות ו"פן אסלאמיות" לפרגמטיות ולבנוניות (ירושלים: עבודת דוקטורט, האוניברסיטה העברית, 2005); אבי רז, השתלבות חזבאללה בפוליטיקה הלבנונית, דיסרטציה (מ.א.) שלא פורסמה. אוני בר-אילן, 2008.

⁷⁸ תחנת אלג'זירה, 21 ביולי, 2006.

בלבנון תהיה חייבת לקבל את הסכמתם של אולמרט ושל המוסד הישראלי - כלומר לא רק השגריר האמריקאי, והשגריר הצרפתי והשגריר הבריטי. הוא, אולמרט, ירצה רבע מהסמכות להסכים לחוק הבחירות ולהקמת הממשלה ולנשיא הרפובליקה החדש וכו' וכו'".⁷⁹

את סוגיה זו סיכם נצראללה בשלילת אפשרות כי חזבאללה פועל בעבור סוריה ואיראן על דרך ההיגיון – או חוסר ההיגיון שבכך – בעודו רוכש בוז רב למבקריו :

"האם אני ואחיי משוגעים, ורוצים להקריב את עצמנו, את משפחותינו ואת ילדינו ויקירינו בכדי שסוריה תשוב ללבנון? בכדי לדחות את כל עניין המשפט הבין לאומי [חקירת רצח ראש הממשלה רפיק אלחרירי בפברואר 2005, בו נחשדה סוריה ומאוחר יותר גם חזבאללה]? או למען נושא הגרעין האיראני? מה הדיבורים הללו? אלו דיבורים מטופשים, שמבישים כל בר-דעת, ושמים ללעג את לאומיותנו ואת מחויבותנו. נכון, אנו ידידיה של סוריה וידידיה של איראן, אולם במשך 24 שנה השתמשנו בידידותנו עם סוריה ואיראן לטובת לבנון".⁸⁰

גם בנאומו החמישי שב וקבע נצראללה כי אכן מדובר ב"מלחמת עצמאות" :
 "הו אחים, היום התוכנית, שעל יסודה נפתחה המלחמה ושעל יסודה תוכננה המלחמה, נועדה להחזיר את לבנון למעגל השליטה וההגמוניה האמריקאית- ישראלית, כלומר, גרוע יותר מהפלישה של '82, וגרוע יותר מההסכם של 17 במאי [יוסבר להלן]. מה שנידרש הוא שלבנון תצא באופן מוחלט מההיסטוריה שלה, מהמחויבות שלה, מהתרבות שלה ומזהותה האמיתית על מנת שתהפוך להיות לבנון אמריקנית- ציונית שתנוהל על ידי ארצות הברית וישראל באמצעות כלי שרת לבנוניים שיצייתו ויהיו מחויבים להן, ללא כל עוז וכוח. אכן גורלנו שוב, יחד עם כל הפטריוטים האצילים, להתייצב בפני התוכנית האומללה הזו, להכשיל את מטרות המלחמה הזו, לנהל מערכת שחרור

⁷⁹ תחנת אלג'זירה, 21 ביולי, 2006.
⁸⁰ תחנת אלמנאר, 21 ביולי, 2006.

של מה שנותר מאדמתנו ושל אסירינו, ולנהל את מערכת הריבונות האמיתית והעצמאות האמיתית. זה מה שהדגשנו בימים האחרונים".⁸¹

בדברים אלו עשה חסן נצראללה שימוש בשני אזכורים החקוקים בליבם של אזרחי לבנון. הראשון – פלישת ישראל ללבנון ב-6 ביוני, 1982. פלישה זו הובילה לנוכחות כוחות צה"ליים בדרום לבנון למשך 18 שנה, עד לנסיגתם בשנת 2000. מטבע הדברים, נוכחותו של צבא זר בלבנון, פגעה בתחושת ריבונותה ושליטתה של המדינה על כלל שטחה. השני – אזכור להסכם בין ממשלת ישראל ובין ממשלת לבנון – אשר היה גם הוא תוצאה של אותה מלחמה – אשר נחתם ב-17 במאי 1983, ונתפס בעיני הלבנונים כהסכם כניעה כפוי.⁸² זאת, בשל הפעלת מכבש לחצים על הממשל הלבנוני לקבלו לצד ההיתר להקמת אזור חיץ בדרום לבנון בו שהו כוחות צה"ל בשנים שלאחר מכן. שני אזכורים אלו, נועדו להוביל לליבוי יצרים כמו גם להדגיש את קביעתו של הדובר על אודות ניסיון לפגיעה בעצמאות לבנון ומהותה של הלחימה כמערכה למען ריבונותה האמיתית של המדינה.

כחלק מהדגשת הלאומיות וטיפולו אותו רגש לאומי בלבבות הלבנוניים, בחר נצראללה להתמקד גם באחדות הנדרשת מהעם בימי הלחימה וכפי שכינה אותה מספר פעמים - "סולדריות חברתית". כבר בשבוע הראשון ללחימה ציין בחיוב את היחס והעזרה אשר מעניקים הלבנונים לאחיהם ללא קשר לדתם באומרו "אתה יכול ללכת לכל האזורים הלבנוניים שבהם יש נוצרים, סונים ודרוזים ולהיווכח כיצד שאר הלבנונים מתייחסים לעקורים הללו".⁸³ בהקשר זה, אגב, בלטו נוצרים מארונים תומכי מישאל עון (פוליטיקאי נוצרי-מארוני העומד בראש תנועת "הזרם הפטרייטי החופשי"; מפקד הצבא הלבנוני בשנים 1984-1988). נוצרים אלו, המתגוררים ברובם בבירות וסביבותיה, העניקו קורת גג למשפחות שיעיות רבות אשר ברחו מדרום לבנון.⁸⁴ בכך, היוו דוגמה תקדימית בהיסטוריה הלבנונית של סיוע נוצרי-מארוני מקיף לאוכלוסיה שיעית נזקקת בעת צרה.

⁸¹ תחנת אלמנאר, 26 ביולי, 2006.

⁸² להסכם המלא בין ממשלת מדינת ישראל ובין ממשלת לבנון, 17 במאי 1983, ראה אתר הכנסת:

<http://www.knesset.gov.il/process/docs/lebanon.htm>

⁸³ תחנת אלמנאר, 21 ביולי, 2006.

⁸⁴ עיתון אלנהאר, 19 ביולי, 2006.

אמירות דומות חזרו בימי הלחימה האחרונים תוך הקריאה לשמירת הסולדיות גם לאחר המלחמה לשם התמודדות עם האתגרים הכרוכים בשיקום המדינה:

"כפי שהדגשתי במהלך המלחמה וכפי שאני שב ומדגיש כיום, כי אנו זקוקים לסולידריות לאומית ולאחדות לאומית, גם במהלך השלב הבא, כלומר לאחר שתסתיים המלחמה [...] ישנן סכנות ספציפיות שעלינו להיערך לקראתן, ולא נוכל להתמודד עמן אלא באמצעות סולידריות, תודעה, ערנות ואחדות לאומית, אשר באו לידי ביטוי בצורות שונות במהלך השבועות האחרונים, ואשר אנו חייבים לשמור עליהם בעתיד".⁸⁵

עם סיום הלחימה, שב והדגיש נצראללה את חשיבות ההתלכדות והסולידריות, תוך שהוא קורא לצעירי לבנון לצאת ולהירתם למלאכת השיקום. כמו כן, באותה העת פנה אל הסוחרים והבהיר כי "אסור שמישהו יעלה מחירים כתוצאה מהגידול בביקוש". חשוב לציין כי אחת מהדרכים בהם פעל ארגון חזבאללה במטרה לפצות את נפגעי הלחימה ועל מנת למנוע ביקורת רחבה כנגדו, הייתה הענקת כספים לכל אותם אנשים שבתיהם נפגעו לשם שכירת דירות ורכישת רהיטים עד לסיום שיפוץ הבתים הפגועים.⁸⁶

האדרתו של העם הלבנוני

כחלק ממסריו הלאומיים, בחר מנהיג הארגון להרעיף שבחים רבים על העם הלבנוני. ניתן להניח כי הדברים נועדו לשמש כדברי חנופה על מנת "לרכך" את לבבות המאזינים ולאפשר לדבריו להתקבל באוזניהם בצורה חיובית. דומה הדבר לפנייה לאדם זועף, אשר באם יורעפו עליו דברי שבח ומחמאות, יתרצה ויהיה נכון לשמוע את הדברים הנאמרים אליו. כוונה זו הנחתה כנראה את נצראללה, והיא הייתה שקופה למדי.

כחלק מדברי השבח, בלטו שני אלמנטים החוזרים במרבית מסריו של נצראללה לציבור – "הכבוד" לעומת "ההשפלה". בדבריו, הדגיש שוב ושוב כי לבנון לא תושפל ולא תיכנע, אמירות הנגזרות מהחשיבות הרבה הניתנת לערך הכבוד בעולם הערבי. במסגרת זו, כבר בנאומו השני

⁸⁵ תחנת אלמנאר, 12 באוגוסט, 2006.
⁸⁶ עיתון אלדיאר, 18 באוגוסט, 2006.

פתח נצראללה את דבריו בהצהרה כי ללבנונים שתי אפשרויות – להלחם או להיכנע תוך אובדן הכבוד הכרוך בכך:

"עמנו היקר, העומד איתן, הלוחם והאציל, אשר אני יודע כי במוחו, בליבו, ברצונו, בתרבותו, במחשבתו ובהקרבתו הוא עם של כבוד וגבורה, ולא עם של כניעה והשפלה [...] אנו ניצבים בפני שתי אפשרויות – להיכנע היום לתנאים שהאויב הציוני רוצה להכתיב לכולנו, תוך תמיכה וסיוע אמריקני, בין לאומי, ולצדדי גם ערבי [...] ומשמעות הדבר היא הכנסת לבנון לעידן הישראלי ולשליטה ישראלית במלוא מובן המילה. זהו הנושא בכל היקפו. האפשרות השנייה היא לעמוד איתן ולהלחם".⁸⁷

דברי השבח לא פסקו ולא נעדרו מאף אחד מעשרת נאומיו של נצראללה. ניתן לראות כי בשיא הלחימה, במהלך נאומו השישי, ניצל עד תום את דרך שכנוע זו:

"לאנשים הטובים העומדים איתן בכפריהם ובעריהם, לעקורים מאונס, לבעלי אורך הרוח, לבוטחים בניצחון, לאלה אשר הדהימו את העולם באורך רוחם, בעמידתם האיתנה, בביטחונם, בלכידותם [...] למשפחות האדמה היא יצועם והשמיים הם כסותם, מבלי שהדבר יפגע ברצונם, באצילות הנפש ובאומץ ליבם, מה אומר לכם? [...] עמידתכם האיתנה ואצילותכם. אהובים, אתם תשובו לבתים. ראשיכם מורמים בגאווה, יקרים כפי שהייתם ותמשיכו להיות. אין לנו אלא ההבטחה לניצחון שבו אתם רוצים, ואללה יגמול לכם מכל טוב בעולם הזה ובעולם הבא, הוי האצילים, המכובדים והטהורים שבאנשים".⁸⁸

עוד דוגמא לתשבחות הרבות שהרעיף נצראללה על העם הלבנוני ניתן למצוא בנאומו השני בו ציין כי "אכן אתם עם גדול. אלה הם לא דברי שבח, התנצחות או חנופה. עם היסטורי, עם שעליו תולים תקוות, לחלץ את לבנון".⁸⁹ ברוח זו אף אמר כי "העם הלבנוני הוא עם אציל, יקר ועצום.

⁸⁷ תחנת אלמנאר, 14 ביולי, 2006.

⁸⁸ תחנת אלמנאר, 29 ביולי, 2006.

⁸⁹ תחנת אלמנאר, 16 ביולי, 2006.

אלו הם לא דברי חנופה".⁹⁰ יש לציין כי הדברים – אשר מוצגים כאן ברצף – נאמרו במנותק ובמרווחי זמנים, דבר שיש בו כדי לחזק את אמינותם בקרב ציבור המאזינים.

הדגשת הסבל הלבנוני

כחלק מהפניות לרגש הלאומי, נעשה שימוש באזכור סבל האסירים הלבנוניים הכלואים בישראל לצד הדגשת ההקרבה שביצעו החללים שנפלו במערכה (הן האזרחים והן הלוחמים). נצראללה לעולם לא התייחס למוצאם של האסירים או החללים כי אם להיותם לבנוניים בלבד. זאת, כחלק מהישענותו על הלאומיות כמכנה משותף היחיד בין העדות השונות בלבנון. נראה, כי הזכרת האסירים וההרוגים נועדה להקנות לגיטימציה להתנהלות חזבאללה ולהוביל להתלכדות לאומית סביב חזבאללה הנלחם באויב הישראלי.

בדרך זו, שימשו האמירות לעניין האסירים כאחד מאמצעי ההצדקה ללחימה כנגד ישראל: "פשוט מאוד, ישנם אסירים בבתי הכלא הישראליים שיחזרו רק באמצעות שבויים וחילופין ואנחנו ביצענו פעולת לקיחה בשבי [...]"⁹¹. מהרוח וההקשר בהם נאמרו הדברים אפשר להבין כי נצראללה הציג את שביית האסירים הלבנוניים על ידי ישראל כפגיעה בכבוד הלאומי של לבנון. כמו כן, דברים אלו נועדו לעורר את הזדהותם של אנשי לבנון עם אחיהם הלבנוניים הכלואים בישראל – הזדהות אשר יכולה לתרום לגילוי אהדה כלפי פעולות הארגון. בנוסף, טען נצראללה כי האסירים חווים "סבל הומניטרי" – טענה המובילה לצידוק מוסרי ואנושי לפעולות אשר נועדו לשחררם בלא דיחוי.⁹¹ כל אלו, הובילו את נצראללה לקבוע כי החזרת השבויים הלבנוניים הינה בגדר "זכות טבעית" העומדת לארגון חזבאללה. זכות אשר ביכולתו ובזכותו של כל אדם להפעיל על דעת עצמו ללא הרשאה מיוחדת מאיש.

אל החללים, בין אם ללוחמי חזבאללה ובין אם לאזרחי לבנון, התייחס נצראללה, כחללי המדינה אשר נהרגו בהגנה על המולדת, התייחסות אשר יש בה להמשיך וליצור תחושת אחדות בין האזרחים ולקרבתם למטרות חזבאללה – עמידה כנגד האויב הישראלי תוך צמצום הביקורת הפנימית על פעולות הארגון. כבר בנאומו הראשון, יצא מזכ"ל חזבאללה בקריאתו לאחדות:

⁹⁰ תחנת אלג'זירה, 21 ביולי, 2006.

⁹¹ תחנת אלמנאר, 12 ביולי, 2006; תחנת אלמנאר, 14 ביולי, 2006.

"היום בדרום יש חללים, בפלסטין יש חללים וכל יום יש חללים. אנו קוראים לכם באמצעות הדבר היקר ביותר שיש לשיעים ולסונים והוא דם אהוביהם, בניהם, גבריהם, נשיהם וילדיהם, להיות ערים לאויב המנסה להרוס את האומה הזאת, לפוררה ולהשפילה".⁹²

גם בנאומו העשירי והאחרון בלחימה התייחס נצראללה להקרבה שביצעו החללים:

"דיבורים בהקשר זה [של סיום הלחימה] מופנים קודם כל לחללים, להקרבות של חללי ההתנגדות מכל המפלגות וכוחות ההתנגדות המכובדת, דרך חללי הצבא וכוחות הביטחון, ועד לחללים של אמצעי התקשורת ולגברים, לנשים ולילדים האזרחים אשר נהרגו [...]. הדיבורים במסגרת זו הם דיבורים על אנשי ההתנגדות, על ההקרבות, על ההתמדה והעמידה האיתנה, על האנשים ועל התושבים, על האוהבים ועל החברים, על היכולת להחזיק מעמד ועל האמונה, ועל הנאמנים שעמדו לצדנו בלבנון ומחוצה לה לכל אורך המלחמה".⁹³

קיבוע תחושת ניצחון העם הלבנוני

בכלל דבריו, קבע נצראללה כי עצם העמידה אל מול ישראל מהווה ניצחון כשלעצמה. את הניצחון יחס ללאום הלבנוני כולו ולא לארגון חזבאללה בפרט. למעלה מזו, הדגשת הניצחון נועדה לחזק את ידי הלבנונים ולטעת תקווה בליבם כי יוכלו להתמודד עם "האויב הציוני" במלחמה זו כפי שקבע כי "בעזרת אלה, לא יהיה דבר מלבד ניצחון".⁹⁴

דוגמא נוספת לקיבוע תחושת הניצחון ניתן למצוא בדבריו של נצראללה על אודות נסיגת צה"ל מלבנון בשנת 2000:

"ראשית אני פונה לעם הלבנוני. עמנו היקר, אשר אירח את ההתנגדות, אשר ההתנגדות ניצחה בעזרתו והוא ניצח בעזרתה ב-25 במאי 2000. העם הלבנוני, אשר השיג את הניצחון הערבי הראשון בהיסטורית

⁹² תחנת אלמנאר, 12 ביולי, 2006.

⁹³ תחנת אלמנאר, 14 באוגוסט, 2006.

⁹⁴ תחנת אלג'זירה, 21 ביולי, 2006.

העימות עם האויב הישראלי, למרות הנחיתות ביחסי הכוחות, למרות נטישתם של רוב האחים הערבים ורוב האחים המסלמים ולמרות שתיקת העולם כולו. העם הלבנוני ייצר את נס הניצחון אשר הדהים את העולם והשפיל את הציונים".⁹⁵

יש לתת את הדעת לאמירתו כי הניצחון שייך לכל העם הלבנוני והתאפשר בזכותו ובזכות ש"אירח" את ההתנגדות ונטל בה חלק אקטיבי. לאמירה זו שלוש משמעויות. תחילה, נצראללה תיאר את לבנון כמדינה חזקה ביותר והצליחה להתמודד ולנצח את האויב הציוני, משימה שנכשלו בה כל צבאות ערב במלחמותיהן למולה. שנית, הוא הדגיש כי הניצחון התאפשר בעבר ויתאפשר בעתיד רק בזכות התמיכה הלבנונית בחזבאללה, אמירה הרומזת כי באם רצונם לנצח גם בעימות זה, עליהם לתמוך בחזבאללה. שלישית, הדברים נועדו להסיר חשש מניצולו של הניצחון על ידי חזבאללה במטרה לקדם אינטרסים הנוגעים לארגון בלבד.

על עניין זה הרחיב נצראללה בנאומו השישי וקבע כי הניצחון ישמש להגברת האחדות בעם לצד העצמת לבנון. כך הודיע כי:

"הניצחון הוא קודם כל של לבנון, ולעמה יש ניסיון עם ההתנגדות הזאת בניצחון של שנת 2000 ועם אופן התנהגותה. שנית, מעתה הריני להבטיח שהניצחון הזה יהיה של כל לבנון על אזוריה, עדותיה, זרמיה ומוסדותיה הממלכתיים והעממיים. בראש ובראשונה, הוא [הניצחון] יהיה של לבנון כמובן והוא יהיה ניצחון של כל ערבי, מסלמי ונוצרי אציל בעולם הזה אשר ניצב נגד התוקפנות והגן על לבנון באומר, או במעש, או בסיוע. הניצחון הזה של אנשי ההתנגדות והציבור שלה במיוחד יהווה מניע חזק ליתר אהבה ואחוה עם כל הלבנונים, ובעיקר עם אלה אשר תמכו בהם וסייעו להם במישורים המדיני והתקשורתי ועם אלה אשר קיבלו אותם, חיבקו אותם וכיבדו אותם מצידון להר הלבנון הצפוני, להר הלבנון הדרומי, לבירות, לצפון, לבקאע [בקעת

⁹⁵ תחנת אלמנאר, 14 ביולי, 2006.

הלבנון]. הניצחון הזה יהווה תמריץ להחזרתה של לבנון יפה יותר ממה שהייתה, לבנון היפה, אך החזקה. לבנון היפה אך המכובדת".⁹⁶

סיכום

ערב המלחמה, שררה בלבנון מערכת יחסים סבוכה בין העדות השונות וספק מה היה מקומו של ערך הלאומיות בה ועד כמה יכול היה לגשר על הפערים השונים. אף על פי כן, בחר נצראללה לדבוק דווקא בערך לאומיות זה על מנת לגבש את הלבנונים ולהביאם לתמוך בארגון חזבאללה בלחימתו בישראל. בשימוש הרב במסר הלאומיות, ייתכן והחמיץ נצראללה פנייה ממוקדת יותר לתומכיו וללוחמיו – אשר ברובם המכריע היו בני העדה השיעית. דרך פעולה זו של נצראללה, הבקיא בהלכי הרוח בלבנון, מלמדת כי ערך הלאומיות אכן נתפס בלבנון כנושא רגיש ובעל חשיבות רבה אשר יש בו כדי להביא חלק מהציבור הלבנוני לתמוך בארגון.

יהיה זה נכון לציין כי מבחינתו של נצראללה תמיכת הציבור הלבנוני יכולה הייתה לבוא לידי ביטוי בשתי דרכים – הירתמות אקטיבית למאבק (כגון הצטרפותם של תומכים בארגון, בין בודדים ובין קבוצות חמושות, ללחימה כנגד ישראל כחלק מחזבאללה או לצידו) או תמיכה פאסיבית בו תוך "קבלת עול המלחמה". נראה כי נצראללה קיווה, לכל הפחות, כי יצליח להוביל לאפשרות השנייה, קרי לתמיכה פאסיבית. כך, קיווה להביא לצמצום הביקורת המופנית כלפי חזבאללה ופעולותיו, ביקורת אשר עלולה הייתה להחליש את הארגון, להצר את צעדיו ולהקטין את חופש פעולתו לאורך ימי הלחימה ולאחריה.

⁹⁶ תחנת אלמנאר, 29 ביולי, 2006.

מסרים העוסקים בפוליטיקה הלבנונית (יחסי פנים וחוץ)

במהלך נאומיו, התייחס נצראללה רבות לפוליטיקה הלבנונית. בתוך כך, נתן דעתו לשני נושאים – יחסי הפנים ויחסי החוץ של לבנון. בכל הקשור ליחסי הפנים, היה על נצראללה להתמודד עם פסיפס עדתי סבך הכולל זרמים פוליטיים רבים בעלי גישות שונות. בתוך כלל הזרמים הפוליטיים, ניתן להצביע על שני מחנות עיקריים:

1. מחנה ה-14 במרץ – כינוי לזרם של מספר מפלגות פרו-מערביות המתנגדות להשפעה סורית בלבנון. מחנה זה הינו יריבו העיקרי של חזבאללה והגדול שבמבקרי. שם המחנה נגזר מתאריך הפגנתם של כמיליון אזרחים לבנונים ב-14 במרץ 2005, במחאה על ההתנקשות בראש ממשלת לבנון רפיק בהאא אלדין אלחרירי, ב-14 בפברואר 2005, אשר יוחסה לסוריה.

2. מחנה ה-8 במרץ – כינוי לזרם של מספר מפלגות פרו-סוריות, ובראשן חזבאללה, המהוות אופוזיציה לזרם ה-14 במרץ ומתנגדות להשפעת מדינות המערב בלבנון. שם המחנה נגזר מהתאריך בו הוחלט לקיים הפגנות תמיכה בסוריה כתגובה לתסיסה בלבנון כנגדה לאחר ההתנקשות באלחרירי בשנת 2005.⁹⁷

אם לא די בכך, נאלץ נצראללה להתמודד גם עם ממשלה לא-אוהדת. בעת מלחמת לבנון השנייה, ראש ממשלת לבנון היה פואד אלסניורה אשר מונה מטעם תנועת "תיאר אלמסתקבל" (זרם העתיד) שהוקמה בזמנו על ידי רפיק אלחרירי ועמדה בראש מחנה ה-14 במרץ. תנועה זו גם החזיקה במרבית המושבים בפרלמנט. מטבע הדברים, בין חזבאללה והממשל – שהונהג ברובו על ידי מחנה ה-14 במרץ, כאמור – נוצרו חיכוכים רבים לאורך המלחמה.

פרט ליחסי הפנים, יחסי החוץ של לבנון גם הם היו סבוכים לאור התערבותן של מדינות רבות בנעשה בה, בהן מדינות ערב – ובראשן סוריה ואיראן – כמו גם מדינות המערב. עם האתגר הפוליטי והמדיני המורכב הזה נאלץ להתמודד נצראללה לאורך המלחמה בנאומיו השונים, כאשר חלק מפניותיו בתחום הפוליטי הופנו גם לקהל מאזינים שאינו דווקא לבנוני, דוגמת פניותיו לעמי העולם ולמדינות ערב.

⁹⁷ להרחבה על אודות ההתנקשות ברפיק אלחרירי, הביקורת שהופנתה כלפי חזבאללה בחקשר זה וההתפלגות בין המפלגות השונות ראה: Blanford, Nicholas, Killing Mr Lebanon: the Assassination of Rafik Hariri and Its Impact on The Middle East (New York : I.B. Tauris, 2006).

מסרים מתחום יחסי הפנים

הקריאה לאחדות פוליטית

במהלך הלחימה, רבים מקרב מחנה ה-14 במרץ הפרו-מערבי יצאו כנגד חזבאללה תוך גינוי פעולת החטיפה והאשמת הארגון בגרירת לבנון ללחימה מיותרת. דברי הביקורת, אשר שודרו באמצעי התקשורת הרבים, אילצו את נצראללה להשיב עליהם ולהתמודד עימם. דרך השכנוע בה בחר הייתה התרחקות והתחמקות מפולמוס יחד עם קריאה לאחדות פוליטית. זאת, בדומה להימנעותו מעיסוק בעימותים הבין-עדתיים והיצמדותו הנחושה לעיקרון "הלאום בראש סדר העדיפויות" כפי שהוצג בפרקים הקודמים. בדרך זו, יצא וקרא פעם אחר פעם לציבור הלבנוני לזנוח את חילוקי הדעות הפוליטיים, ליישר קו בעת הקשה בה הייתה מצויה המדינה ולדחות את "סגירת החשבונות" למועד מאוחר יותר. כבר בנאומו הראשון קרא נצראללה ל"אחריות לאומית":

"הזמן הוא זמן הסולידאריות ושיתוף פעולה כדי להתמודד עם האתגר הזה, ולאחר מכן אנו מוכנים להתווכח כמה שאתם רוצים [...] כאן בולטים החוש הלאומי והאחריות הלאומית [...] אתה יכול להתווכח איתי אם הדבר נכון או לא נכון, אך כעת המדינה ניצבת בפני אתגר, ועל כולם לנהוג באחריות לאומית. לממשלת לבנון יש אינטרס לנהוג באחריות לאומית".⁹⁸

משמעותו של המונח "אחריות לאומית" על פי נצראללה הינה – אחריותו של כל פרט בחברה הלבנונית להניח בצד את חילוקי הדעות ולהתגייס למען טובת הכלל. כך המשיך וקבע כי "אין זו העת לחיסול חשבונות מבית [...] איננו רוצים להיכנס לויכוח עם אף אחד מבית. אנו קוראים לכולם לנהוג באחריות לאומית".⁹⁹ ההדגשה כי רק לאחר סיום הלחימה יהיה הזמן נכון לדון בחילוקי הדעות השונים, נועדה להשלים את הקריאה לאותה "אחריות לאומית", והסתירה את התחמקותו מעיסוק בגוף הביקורת שהופנתה כלפיו. כך, כאשר נשאל בנאומו הרביעי על עמדתו בדבר המחלוקות הפוליטיות במדינה השיב: "מה שהיה היה. עת ההתחשבות תבוא. אנו גם כן

⁹⁸ תחנת אלמנאר, 12 ביולי, 2006.

⁹⁹ שם.

מדברים על עת ההתחשבות. אין בעיה. האווירה הפוליטית קובעת כי אני צריכים להיות מאוחדים כדי שנתמודד עם המערכה הזאת".¹⁰⁰

במקביל להצגת עצמו כמנהיג המתרחק מהפולמוס הפוליטי למען טובתו של כל הציבור, נתן נצראללה תשומת לב במהלך נאומיו גם לצידו השני של המטבע – ותרנות ופייסנות. דהיינו, לא רק התרחק מהפולמוס, אלא גם העיד כי על אף שמופנות כלפי ארגונו אצבעות מאשימות מהזירה הפנימית, הוא בחר לנהוג בוותרנות ולא להיכנס לוויכוחים פוליטיים למען טובת הכלל. בתוך כך, נראה כי נצראללה עשה מאמץ שלא להציג פייסנות זו כחולשה, על ידי הדגשת חשיבות העמידה והלחימה אל מול ישראל מנגד, המהווה סיבה מספקת לפייסנות ולזניחת מחלוקות.

דוגמא בולטת לכך ניתן היה למצוא בנאומו החמישי, בו הודיע:

"לא נכנס לפולמוס פוליטי או תקשורתי עם כל קבוצה לבנונית, מפלגה לבנונית או אישיות לבנונית יהיו אשר יהיו דברי הביקורת שמופנים או המילים אשר נאמרות ולמרות שחלקם מכאיבים, חלקם אינם תורמים למערכה וחלקם, למרבה הצער, הינם בדיוק אותם הדברים שאומרים הבכירים הישראליים והעיתונות הישראלית. לאור זאת, אני מדגיש בפני כל אחי, כפי שהדגשתי בעבר, כי אין להיכנס לכל פולמוס פוליטי ולכל פולמוס תקשורתי בנוגע לסוגיות הללו. בראש סדר הקדימויות שלנו עומדים העמידה האיתנה וסולדריות פוליטית, ציבורית ולאומית לטובת האינטרסים של מדינתנו, באופן כללי".¹⁰¹

השימוש במצג כפיפות לשלטון הלבנוני

במקביל לקריאתו לאחדות פוליטית, בחר נצראללה להפגין את כפיפותו של חזבאללה לשלטון הלבנוני ולחוקי המדינה. ניתן להעריך כי מצג כפיפות זה נועד לשכך ולהפחית את העוינות כלפי הארגון אשר זרועו הצבאית נתפסת בעיני רבים כבלתי חוקית וככזו המאיימת על שלטון החוק

¹⁰⁰ תחנת אלג'זירה, 21 ביולי, 2006.

¹⁰¹ תחנת אלמנאר, 9 באוגוסט, 2006. אכן, רק סביב משברים פוליטיים חריפים, בשנים שלאחר המלחמה, האשים נצראללה מפורשות את בכירי המחנה היריב בבגידה ושירות למען ארצות הברית ונגד ה"התנגדות". דבר אשר מנע מעצמו לעשות לאורך המלחמה עצמה בנאומיו השונים.

בלבנון. בתוך כך, הביקורת העיקרית והראשונה עימה נאלץ הארגון להתמודד נסבה סביב פעולת שביית חיילי צה"ל אשר נעשתה מבלי ליידע את הממשל הלבנוני ומבלי להיוועץ בו.

בנושא זה הבהיר נצראללה בנאומו הראשון כי הארגון אינו נדרש לשתף את הממשלה בהחלטותיו או לחכות להסכמה כללית של הזרמים הפוליטיים השונים בה. זאת, היות ו"הפעולה עולה בקנה אחד עם קווי היסוד של הממשלה".¹⁰² יש לציין כי בכל הקשור לסוגיית הלחימה אל מול ישראל – הידועה בכינוי "ההתנגדות" – ואסטרטגיית ההגנה על לבנון, נקבע בשנת 2005 בקווי היסוד של הממשלה הלבנונית כי "הממשלה רואה בהתנגדות ביטוי אמין וטבעי לזכות העם הלבנוני לשחרר את אדמתו ולהגן על כבודו מול איומי ישראל ולפעול לשחרור האדמה".¹⁰³ הגדרה מרחיבה ועמוקה זו אפשרה להציג את פעולת החטיפה ככזו המתיישבת עם קווי היסוד של הממשלה. כך, בדרכים עקלקלות ובערמומיות "הוכיח" בדבריו כי גם ביצוע פעולת החטיפה נעשתה במסגרת כפיפות הארגון לשלטון החוק. יתר על כן, מזכ"ל חזבאללה הציג את חוסר התיאום אל מול הממשלה כפעולה שקולה, הגיונית וסבירה שנעשתה למען טובתה: "אני לא יכול לומר לממשלה שאני רוצה לבצע פעולת חטיפה, בכך אני אטיל עליה אחריות כבדה".¹⁰⁴ דהיינו, ניסה להבהיר בדבריו כי אמנם חזבאללה כפוף לממשלה ולחוקי לבנון, אך במטרה שלא לפגוע במדינה ועל מנת שלא להטיל עליה אחריות לפעולות בחר שלא לשתף תוך כדי הישענות על התאמתה של הפעולה לקווי היסוד של הממשלה. אכן בפועל, אחת הסיבות בשלן נמנע צה"ל מפגיעה במוסדות ממשלתיים ובצבא לבנון במהלך הלחימה, הייתה אי מעורבותה של הממשלה בפעולה ורצונה של ארצות הברית בחיזוק המחנה המתון בלבנון ובראשו ממשלת סניורה.

סוגיית כפיפות הארגון לשלטון שבה ועלתה גם במהלך נאומו השמיני כאשר התייחס לתוכנית שבע הנקודות והודיע כי "אנחנו נהגנו באחריות עת שהגיש לנו ראש ממשלת לבנון את תכנית שבע הנקודות, הדבר עלה לדיון בממשלה ואנו התייחסנו להצעה הזו באופן חיובי [...] כולנו היינו נחושים להסכים פה אחד על התוכנית הזאת".¹⁰⁵ בדברים אלו הדגיש נצראללה כי הארגון פעל בהליך פוליטי סדור, לפיו חוו דעתם על אודות התוכנית במסגרת הדיונים הממשלתיים ולא כפו

¹⁰² תחנת אלמנאר, 12 ביולי, 2006.

¹⁰³ אתר מרכז המידע למודיעין ולטרור, המרכז למורשת המודיעין, קווי היסוד של הממשלה החדשה בלבנון, http://www.terrorism-info.org.il/malam_multimedia/Hebrew/heb_n/html/lebanon_003.htm

¹⁰⁴ תחנת אלמנאר, 12 ביולי, 2006.

¹⁰⁵ תוכנית שבע הנקודות הייתה תוכנית אשר גיבשה ממשלת לבנון לקראת סוף הלחימה ונועדה להביא לסיום פעולות העוינות בין ישראל לבין חזבאללה. להרחבה ראה פרק שלישי: "מלחמת לבנון השנייה ונאומו נצראללה".

דעתם תוך שימוש בכוחם הצבאי. חשיבות טיעון זה בולטת נוכח העובדה כי למגינת ליבו של הארגון, תוכנית זו, כללה כאמור גם החלטה לפריסת צבא לבנון בדרום המדינה. זאת, בעוד שמאז נסיגת צה"ל מדרום לבנון ועד לימי מלחמת לבנון השנייה, חזבאללה היה הכוח המזוין היחיד הפרוס בדרום, מציאות שהעניקה לארגון חופש פעולה והפכה אותו לשליט דרום לבנון בפועל. עד למלחמת לבנון השנייה התנגד חזבאללה לפריסת הצבא בדרום. עם זאת, מרגע פרסום התוכנית האמורה, נאלץ נצראללה להיענות לדרישותיה נוכח המצב החמור אליו נקלע בכל הקשור לביקורת כלפי הארגון ולדעת הקהל הלבנונית. את נסיגתו מעמדתו הציג ככזו הנובעת מכפיפות חזבאללה לשלטון הלבנוני.

בתוך כך, תירץ נצראללה את אי-הסכמת הארגון לפריסת צבא לבנון (כפי שנדרש על ידי מתנגדי הארגון) עד לאותם ימים בטיעון הבא:

"בעבר התנגדנו ולא הסכמנו לפריסת צבא לבנון בגבול. איננו מטילים, חס וחלילה, ספק בצבא לבנון, שכן זהו צבא לאומי [...] אנחנו חששנו לצבא [...] משום שהדבר ברור - כאשר אתה פורס צבא סדיר לאורך הגבול הבין לאומי מול אויב שיכול לתקוף בכל רגע, אתה מניח את הצבא בתוך לועו של התנין או כמו שאומרים אצלנו, מול לוע התותח. צבא שאין לו טנקים, שריוניות, חיל אוויר או חיפוי אווירי מספיק, אפשר שבזמן תוקפנות יושמד כליל תוך ימים אחדים".

דהיינו, אי-ההסכמה לא נבעה מתוך רצון לקידום אינטרסים של חזבאללה או מתוך התרסה, כי אם מתוך דאגה אמיתית לביטחון הצבא ולשלום חייליו.

מנגד, הדגיש נצראללה כי בשל מבנהו הייחודי של חזבאללה כארגון גרילה, הוא הכוח היחיד המסוגל להתמודד עם תקיפה צה"לית:

"העימותים שהתרחשו כעת בדרום לבנון הוכיחו את הדבר. ההתנגדות עמדה איתן [...] משום שאין לה פריסה קלאסית ואין לה קיום סדיר. יש לה נוכחות מצוינת למרות שאין לה חיפוי אווירי. האויב הישראלי תוקף, הולם ומשמיד, אך הוא אינו מצליח לשבור את רצון לוחמי

הג'יהאד או את יכולתם לנוע בשטח. אנחנו חוששים לצבא באזור

הגבול".¹⁰⁶

גם בשלביה האחרונים של הלחימה, נשמרה אותה רוח כפיפות לשלטון עם אישורה של החלטה 1701 להפסקת אש, ב-11 באוגוסט, על ידי הפרלמנט הלבנוני. נוסח ההחלטה, חזר על הדרישה שהוצגה בהחלטת מועצת הביטחון 1559 לפרק את חזבאללה מנשקו. ניכר היה כי הארגון היה מוטרד מיישומה של תוכנית זו. עם זאת, נצראללה שב והדגיש את כפיפות הארגון להחלטות הממשלתיות ולהליך פוליטי סדור:

"אנו כלבנונים, ככוחות פוליטיים בלבנון, צריכים לדון בהם [בסעיפי ההחלטה] ולקבל את ההכרעה בעניינם. אנו נביע את העמדות שלנו [של חזבאללה] ונציג את הרעיונות שלנו באמצעות הממשלה והשתתפותנו בה, או באמצעות ההשתתפות שלנו במסגרות המדיניות הלאומיות הדנות בנושאים כגון אלה [...] אנו לא נהיה מכשול בפני שום החלטה שממשלת לבנון תחשוב שהיא מתאימה, אולם השרים שלנו יביעו את ההסתייגויות שלנו מההחלטה, מחלק מהסעיפים ומחלק מההקדמה של ההחלטה הזו, אשר אנו סבורים כי היא בלתי צודקת ובלתי הוגנת".¹⁰⁷

ההתחמקות מעיסוק בעתיד נשקו של חזבאללה

כאמור, תוכנית הפסקת האש טמנה בחובה את הקריאה לפירוק חזבאללה מנשקו. עם זאת, כחלק ממצג הכפיפות של חזבאללה לשלטון, נצראללה לא יכול היה להודיע קבל עם ועדה כי לא יענה לדרישה זו. כתחליף, בחר להתחמק ממתן תגובה פרטנית לדרישה, לצד הימנעות מדיון מעמיק בה ודחיית הפולמוס סביבה. כך למשל, גם בנאומו השמיני והתשיעי נצראללה לא עסק כלל בסוגיה זו, על אף שטרם להם הסכימה הממשלה על התוכנית "שבע הנקודות" (שקראה גם היא להתפרקות חזבאללה מנשקו). יש לציין, כי ההתחמקות בנוסח דומה לזה, סביב שאלת עתיד נשק חזבאללה, ננקטת מאז ועד מועד כתיבת שורות אלה.

¹⁰⁶ תחנת אלמנאר, 9 באוגוסט, 2006.

¹⁰⁷ תחנת אלמנאר, 12 באוגוסט, 2006.

התייחסות פרטנית לסוגיה זו ניתנה לראשונה רק בנאום העשירי והאחרון במלחמה. נצראללה הדגיש תחילה את רצונו להימנע מוויכוח ואת חוסר התועלת שבמחלוקת בזמנים קשים של לחימה באומרו:

"הנושא האחרון בנאום הזה שלי קשור בוויכוח שהחל לפני מספר ימים סביב נשק ההתנגדות. אני כמובן איני רוצה להיכנס לוויכוח הזה, אלא אני רוצה לדבר על העניין בדרך אחראית וזהירה".¹⁰⁸

בהמשך דבריו בנאום זה, טען נצראללה כי הוויכוח אינו צריך להתנהל בפומבי כי אם בהליך פוליטי סדור מאחורי הקלעים, זאת לאור פגיעה באינטרס הלאומי – דרך השכנוע של "לאומיות בראש סדר העדיפויות" אשר הוצגה בפרקים הקודמים. כמו כן, שב וציין את התרחקותו מהוויכוח סביב הסוגיה:

"הופתענו מכך שמספר שרים בממשלה הדליפו את העניין [...] ומה שהיה צריך להידון בחדרי חדרים הפך לוויכוח פומבי, וזה לדעתי אינו משרת את האינטרס הלאומי, ואינו מתאים בכלל, אבל מכל מקום אני קורא שוב להשיב את הוויכוח הזה אל ערוציו הטבעיים והאחראיים, ואלה מוכרים [...] אבל בכל מקרה, העדפנו שלא להיכנס לוויכוח זה, משום שהוא אינו משרת את האינטרס הלאומי אלא את האויב [...]. נראה שיש כאלה אשר רוצים להכניס גם את לבנון למחלוקות פנימיות. הדבר אינו לטובת לבנון".¹⁰⁹

באותו הנאום, הסביר נצראללה מדוע יש לדחות את הוויכוח סביב הסוגיה למועד מאוחר יותר לאחר הפסקת האש המלאה:

"ישנה טעות באשר לעיתוי במישור הפסיכולוגי והמוסרי [...] ברגע פסיכולוגי ואמוציונאלי קשה וגורלי זה, באים מספר אנשים, אשר יושבים במשרדיהם, מאחורי שולחנותיהם ותחת המזגנים, ומדברים בעצבים שקטים, מתווכחים עם האנשים על נשק ההתנגדות, ומדברים

¹⁰⁸ תחנת אלמנאר, 14 באוגוסט, 2006.
¹⁰⁹ שם.

בשפתם הגסה [...] אלה הם אנשים חסרי אמוציות, תחושות
ורגשות!"¹¹⁰.

לסיכום דבריו חזר והציג עצמו נצראללה כמנהיג שקול וקר רוח וקבע כי סוגיית נשק הארגון לא תוכרע בפזיזות ולא תטופל בדרכי פרובוקציה או איום. נצארללה הזכיר כי גם צה"ל וגם ארצות הברית לא הצליחו לפרק את חזבאללה מנשקו, ובנוסף, טען כי הדרישה לפירוק נשק חזבאללה היא דרישה מחמירה יותר מדרישת האו"ם, אשר מצידו דרש רק את פריסת של צבא לבנון בדרום (הקריאה לפרוק חזבאללה הופיעה בחלק ההצהרתי והלא מחייב של החלטה 1701 של מועצת הביטחון של האו"ם). בהמשך קבע כי כל עוד לא הושבו ללבנון חוות שבעא וכל עוד יושבים אסירים לבנונים בישראל, לחזבאללה הזכות והלגיטימציה להמשיך ולהחזיק בנשק במטרה להגן על לבנון.

את הנאום סיים נצראללה באזהרה כי פירוק חזבאללה יוביל לאובדן כוחה של לבנון וכתוצאה ישירה מכך לאובדן כבודה ובטחונה:

"אני סבור שהדבר יגרום ללבנון לאבד את כוחה. כוחה של לבנון כעת הוא בהתנגדות שלה, לא במשמעות הפרטית אלא ההתנגדות הכללית [...] אל תגרמו לאובדן גורם הכוח הנוכחי בארץ, כלומר, אל תיכנסו לעניינים ולויכוחים שיביאו לאובדן ההתנגדות ולאובדן האחדות. הדבר אינו מסייע לבניית המדינה החזקה ובעלת היכולת, שכולנו תמימי דעים שהיא הפתרון והמוצא היחיד לעתיד לבנון. הבה ונחיה כולנו בלבנון בצל המדינה הזאת אשר מגינה על כולם, שומרת על כבוד כולם, וגורמת לכולם להיות בטוחים".¹¹¹

¹¹⁰ שם.

¹¹¹ שם.

מסרים מתחום יחסי החוץ

הקשחת העמדה כלפי העולם הערבי

לאורך הלחימה, ניתן היה להבחין בשינוי הדרגתי ביחס של נצראללה כלפי מדינות ערב. עם תחילתה של הלחימה וטרם חלחלה ההבנה בארגון כי ישראל מתכוונת להגיב בצורה חריפה על חטיפת החיילים, היה נצראללה זחוח וקבע בנאומו השני כי ארגון חזבאללה אינו צריך את עזרת מדינות ערב באומרו:

”אני פונה למנהיגי מדינות ערב ואומר, אינני רוצה לשאול אתכם על ההיסטוריה שלכם. אפנה אליכם בקצרה ואומר, נכון, אנחנו בחזבאללה נכנסים להרפתקה ואולם אנחנו בהרפתקה מאז שנת 1982 שהביאה למדינתנו ניצחון, חירות, שחרור, כבוד ואפשרה לה להניף ראשה אל על [...] איני רוצה להיכנס לויכוח עם איש. אני אומר להם [למנהיגי ערב], השליכו יהבכם על ההיגיון שלכם ואנחנו נשליך יהבנו על ההרפתקה שלנו. אללה יביא לנו את הניצחון והוא מסייע לנו. מעולם לא השלכנו יהבנו עליכם”.¹¹²

באמירות אלו, לא רק שהדגיש את ניצחון העבר של הארגון משנת 2000 ואת הניצחון העתידי הצפוי לו, אלא שחתר לאמירות הפוגעות בכבוד מדינות ערב. ניתן להניח כי באמירותו ”אינני רוצה לשאול אתכם על ההיסטוריה שלכם” התכוון לרמוז למפלול הצבאיות של מדינות ערב אל מול צה”ל. זאת, בניגוד לניצחונות שהביא חזבאללה ללבנון.

עם התקדמות הלחימה, והתעצמות התקיפות הצה”ליות, חל שינוי ביחסו של הדובר אל מדינות ערב. כך, בנאומו השלישי שמר על כבודו והדגיש כי אמנם חזבאללה ולבנון אינם מבקשים את עזרתם, אך מנגד העביר ביקורת על אוזלת ידם בסיוע וביצירת לחץ בין לאומי על ישראל כמו גם חוסר העניין שהם מגלים בכל הנוגע לגורל לבנון:

”אני כאן לא קורא להם [למדינות ערב] ולא פונה אליהם ולא בא אליהם בבקשה כלשהי [...] אך אני רוצה להציב בפני אחריותם [...]”

¹¹² תחנת אלמנאר, 14 ביולי, 2006.

הם בעצמם מדברים על כישלוננו של מה שמכונה תהליך השלום וגם נראו בבירור כי כממשלות, כהנהגות, כמשטרים הם אינם מסוגלים לעשות דבר".¹¹³

את תקופת הלחימה הציג כזמן להתאחד אל מול התוכנית האמריקאית שמטרתה עיצוב פני המזרח התיכון. דברים אלו, במקביל לאמירה כי מדובר במלחמתה של האומה כולה, נועדו להביא את מדינות ערב להבנה כי עליהם לתמוך בחזבאללה בצורה אקטיבית מבלי לצאת בבקשה מפורשת אשר עלולה הייתה לפגוע בכבודו של הארגון:

"היום האומה הערבית והאסלאמית עומדת בפני בהזדמנות היסטורית להתאחד, כדי להיחלץ מתוכנית הפירוק ומהמלחמות הכיתתיות והאזרחיות שארצות הברית דוחקת את עמי האזור אליהן [...] אנחנו כעת מנהלים את המערכה של האומה, בין אם נרצה בכך ובין אם לאו. בין אם הלבנונים רוצים בכך ובין אם לאו".¹¹⁴

בנאומו השישי, ניכר היה כי צמרת הארגון כבר ייחלה לעזרה ממדינות ערב. בנאום זה, עלתה בקשה מפורשת לעזרה מבחוץ, תוך ניסיון לשמור על כבוד הארגון:

"אשר לממשלות ולמשטרים, הרי שאנו לא ביקשנו מאף אחד מהם להלחם עימנו ואף לא להגן עלינו [...] לכשיתרחש מהפך חיובי בעמדתה של מדינה ערבית כלשהי כלפי לבנון, והמדינה הזאת תבוא לסייע לה ולתמוך בה ותשקיע את מאמציה להפסקת המלחמה, הרי שאנו נקבל זאת במלוא האהבה, התודה וההערכה".¹¹⁵

נראה כי נצראללה, במטרה לשמר את דמותו כמנהיג חזק העומד בראשו של ארגון חזק, לא יכול היה לוותר על ההקדמה לדברים אלו, לפיה הארגון לא זקוק להגנתה של אף מדינה, אך לא יהא זה חוסר זהירות לטעון כי המצוקה ניכרת בין השורות.

משלא נענו בקשות אלו לעזרה, לא נותר לנצראללה אלא לצאת בביקורת חריפה כלפי מדינות ערב הנמנות על המחנה המתון. לא מן הנמנע כי כוונתו הייתה לעורר זעם בקרב אוכלוסיות מדינות

¹¹³ תחנת אלמנאר, 16 ביולי, 2006.

¹¹⁴ תחנת אלמנאר, 16 ביולי, 2006.

¹¹⁵ תחנת אלמנאר, 29 ביולי, 2006.

ערב על אי-הגשת הסיוע ללבנון, זעם אשר יטפס מעלה אל הרמה השלטונית ויוביל להתערבות מדינות אלו בנעשה. כך, קבע נצראללה כי המנהיגים נטשו את חובתם המוסרית והכלל ערבית:

"ברצוני לומר כאן לשליטים בארצותינו הערביות והאסלאמיות, במזרח התיכון החדש אין מקום לכיסאותיכם. אתם נטשתם את חובתכם המוסרית והכלל ערבית מחשש לכיסאותיכם, אבל במזרח התיכון החדש לא יישארו לכם כיסאות ולא ידוע אם בכלל תישאר לכם מולדת".¹¹⁶

הצנעת הקשר עם סוריה ואיראן

בניגוד ליתר מדינות העולם הערבי והאסלאמי, סוריה ואיראן – הידועות לכל כמדינות החסות של ארגון חזבאללה – תמכו בארגון לאורך כל ימי הלחימה, בין בגלוי ובין בסתר.¹¹⁷ מצב דברים זה הציב את נצראללה אל מול ביקורת רבה בדבר מניעיו, ביקורת שתפתחה להאשמת ארגון חזבאללה בפעילות המכוונת תחילה בעבור טובתן של מדינות חסות אלו.¹¹⁸ עם דברי ביקורת אלו התמודד נצראללה במספר דרכים. הראשונה, שכבר נדונה – הדגשת "הלאום בראש סולם העדיפויות". השנייה, הייתה הישענות על טיעונים הגיוניים והוכחה באמצעותם כי כל הביקורת בדבר מניעיו הנסתרים ופעילותו למען סוריה ואיראן הינה חסרת שחר.

על פי הביקורת המרכזית אשר הופנתה בעניין זה כלפי ארגון חזבאללה פעולת החטיפה שביצע נועדה לשבש, לדחות או לשים קץ לניהול חקירת מקרה הרצח של רפיק אלחרירי. לפי טענה זו, מצבו של הממשל הסורי – שהיה החשוד העיקרי ברצח – ייטב משמעותית לאור הבערת האזור. על כך קבע נצראללה:

"אלו דיבורים מטופשים. למה אני אומר שהם מטופשים? טוב, היום הקהילה הבין לאומית עסוקה במלחמה בלבנון, אבל עוד שבוע, שבועיים או שלושה שבועות או חודש ייגמר העניין. יולי ייגמר ואוגוסט

¹¹⁶ תחנת אלמנאר, 3 באוגוסט, 2006.

¹¹⁷ להרחבה בקשרי איראן-סוריה-חזבאללה וכן בתמיכה הרבה שקיבל הארגון במהלך הלחימה ראה: בועז גנור ורון הופמן, סוריה והטרור: הטרור ככלי למימוש אינטרסים סוריים (הרצליה: המכון הבינלאומי למדיניות נגד טרור, 1997); שאול שי, ציר הרשע: איראן, חזבאללה והטרור הפלסטיני (הרצליה: מפקדות המרכז הבינתחומי, 2003); Rola El Husseini, "Hezbollah and the Axis of Refusal: Hamas, Iran and Syria", *Third World Quarterly*, Volume 31: Issue 5 (2010), pp. 803-815; Michael Rubin, "The Enduring Iran-Syria-Hezbollah Axis", *AEI's Middle Eastern Outlook*, No. 6 (2009), pp 1-6.

¹¹⁸ עיתון Jerusalem Post, 17 ביולי, 2006.

יבוא, ואז ספטמבר, ובית הדין הבינלאומי ישוב לפעול. האם מישהו באמת מאמין כי עימות מהסוג הזה יבטל את החלטת בית הדין הבין לאומי, כל עוד קיים רצון בינלאומי בבית דין בינלאומי? כמה פשטנות, כמה זלזול באינטליגנציה של האנשים".¹¹⁹

יצוין כי קיימת טעות לוגית בדבריו של נצראללה לעניין זה. זאת, לאור המשפט: "אבל עוד שבוע, שבועיים או שלושה שבועות או חודש ייגמר העניין" – דברים אשר מדגישים כי אכן הפעולה דחתה ואף שיבשה את התנהלותו של בית הדין. אולי בשל כך, שב וחיזק את עמדתו באותו הנאום בעזרת דרך השכנוע של "לאומיות בראש סולם העדיפויות" כמו גם הדגשת מוסריותו:

"אני אומר לך מה המטרה של כל זה: המטרה היא ליטול מההתנגדות הלבנונית את כל המהות הלאומית, המוסרית והאנושית שלה, ולהציג אותה כמפלגה או כקבוצה שהיא בעצם כלי בידי סוריה ולבנון, ופועלת למען האינטרסים של סוריה ולבנון, ובעצם מתעלמת מהאינטרסים של לבנון, וגרוע מכך – פועלת על חשבון האינטרסים של לבנון".¹²⁰

ביקורת דומה נשמעה גם כלפי קשרי חזבאללה-איראן. לפי דברי ביקורת אלו, מטרת החטיפה הייתה להסיט את תשומת הלב העולמית מתוכנית הגרעין של איראן.¹²¹ גם על דברים אלו השיב נצראללה באותו אופן בו הגיב על ההאשמות השונות בדבר קשרי הארגון עם סוריה:

"עכשיו בנושא האיראני, אם תהיה מלחמה בלבנון, היא תימשך חודש, חודשיים או שלושה ואז תיגמר – כמה היא יכולה להימשך? וכשתסתיים המלחמה – האם זה ישנה משהו בנושא הגרעין האיראני? מה זה ישנה? אפשר אפילו להגיד את ההיפך [...] הרי שהמלחמה נגד לבנון איננה לטובת הגרעין האיראני. הרי לפי החישוב של האמריקאים והישראלים, אם יהיה עימות עם איראן, חזבאללה עשוי להתערב לטובת איראן. אז אם נבוא עכשיו ונכה בחזבאללה, מה יקרה? נחליש את איראן בכל הקשור לנושא הגרעין, ולא נחזק אותה".¹²²

¹¹⁹ תחנת אלג'זירה, 21 ביולי, 2006.

¹²⁰ שם.

¹²¹ עיתון אלג'זירה, 19 ביולי, 2006; עיתון Jerusalem Post, 17 ביולי, 2006.

¹²² תחנת אלג'זירה, 21 ביולי, 2006.

כאמור, מרבית הסיוע הסורי והאיראני לחזבאללה נעשה מאחורי הקלעים. לדוגמא, הועברו בחשאי שיירות אמצעי לחימה מסוריה ללבנון, שיירות אשר חלקן הופצצו על ידי חיל האוויר הישראלי.¹²³ הסתרת קשרים אלו למול סוריה ולבנון הביאו את נצראללה לציין בנאומו השישי כי ברצונו להשיב על השאלה "היכן בני בריתכם במערכה זו":

"סוריה ואיראן - ניצבות לצד לבנון, עמה והתנגדותה ומגייסות את כל משאביהן יחד עם ידידיהן בעולם להפסקת התוקפנות הציונית נגד לבנון הרחק מההתנחלויות ומהרהב, כדי שהן לא תואשמה במעורבות במשבר ובניצולו לטובת אינטרסים אזוריים".¹²⁴

לעניין זה יש לציין כי נצראללה הועמד בין הפטיש לסדן. מחד, אם יצהיר כי מדינות אלו אינן מגישות עזרה ללבנון הוא יוצג כמי שאין לו בני ברית ואולי אף יפגע בכבודן של סוריה ואיראן ויציגם בעיני אזרחיהם באור שלילי. מאידך, אם יצהיר כי מדינות אלו מגישות סיוע מלא לארגונו, יסייע למתנגדיו באמירותיהם כי חזבאללה הוא אכן עושה דברם של מדינות אלו ומשרת את טובתן תחילה. מכל מקום, נראה כי דברים אלו כוונו על מנת להדגיש כי לסוריה ולאיראן אין שאיפות בלבנון. זאת, כחיזוק לעמדה שהוצגה לעיל, לפיה החטיפה לא נועדה לשפר את מצבן הפוליטי של מדינות אלו.

היחס הזהיר כלפי הקהילה הבין לאומית

יחסו של נצראללה כלפי הקהילה הבין לאומית היה זהיר והשתנה מפעם לפעם במהלך המלחמה. כך, בפניותיו לקהילה הבין לאומית השתדל שלא להטיח ביקורת חריפה כנגדה ואף ביקש את עזרתה בסכסוך אל מול ישראל. מנגד, בכל הפעמים בהן התייחס לקהילה הבין לאומית בפניותיו לעם הלבנוני, נקט בגישה ביקורתית חריפה.

בנאומו הרביעי, שהוגש בצורה של ראיון אשר יועד בעיקרו לקהל הלבנוני הרחב, הודיע חד משמעית כי הקהילה הבין לאומית פעלה תמיד כנגד חזבאללה:

"אם נדבר על הקהילה הבין לאומית, הרי שהיא לא הייתה איתנו אפילו לא יום אחד, ואפילו אפשר לומר שהיא נטשה אותנו, הזניחה

¹²³ וינוגרד, מלחמת, עמ' 601-600.

¹²⁴ תחנת אלמנאר, 29 ביולי, 2006.

אותנו תמיד ; לא הייתה איתנו אלא נגדנו על פי רוב. אנחנו [חזבאללה] נמצאים למשל ברשימת הטרור של ארצות הברית כבר שנים [...] גם כמה מדינות באירופה שמו אותנו ברשימת הטרור שלהם [...] ולכן אנחנו איננו מופתעים מן הקהילה הבין לאומית, ולא השלכנו עליה את יהבנו אף פעם".¹²⁵

בהמשך נאום זה אף קבע כי הקהילה הבין לאומית מעוניינת בחיסול חזבאללה :
 "הקהילה הבין לאומית נתנה לישראל החלטה, לחסל את ההתנגדות בלבנון [...] הם רוצים לחסל כל רצון להתנגדות בלבנון [...] הם רוצים להביא את המדינה למצב שהמילה "התנגדות" תהיה מוקצית מחמת מיאוס, שכל המילים – חלל, ג'יהאד, פצוע, עמידה איתנה, שחרור, חופש, גאווה, כבוד, אצילות נפש – פשוט ייצאו מאוצר המילים הלבנוני".¹²⁶

שונה בתכלית נראתה פנייתו לקהילה הבין לאומית בנאומו השביעי. שם יצא בקריאה לעזרה והפעלת לחץ על ישראל :

"ביטוי של אהבה כנה ללבנון צריך להיות על ידי כך שתשקיעו מאמצים להפסקת התוקפנות נגד לבנון. אתם יכולים לעשות זאת ולהרים את קולותיכם. מה שחשוב יותר הוא שתאמרו בישיבות ובמפגשים הפנימיים שאתם עורכים עם האמריקנים ואחרים את מה שאתם אומרים קבל עם ועדה [...] לכו והוכיחו את אהבתכם ללבנון שם. הרימו את קולכם שם. היו גברים, ולו ליום אחד, שם על מנת שתשמרו על כיסאותיכם ועל מה שנותר מהדרת כבודכם".¹²⁷

במהלך ימיה האחרונים של הלחימה, החל נצראללה להעלות ביקורת יותר משמעותיות כלפי הקהילה הבין לאומית. דברים אלו, נאמרו בעיקר על מנת להוכיח ללבנונים כי אין להם לסמוך על עזרת העולם וכי עליהם להמשיך ולתמוך בחזבאללה ובהחזקת נשקו. כך, בנאומו השמיני, הציג

¹²⁵ תחנת אלג'זירה, 21 ביולי, 2006.

¹²⁶ שם.

¹²⁷ תחנת אלמנאר, 3 באוגוסט, 2006.

את אי-גינויה של ישראל במלחמתה בלבנון כתעודת עניות לאו"ם. בדברים אלו היה גם משום הפניית מסר לפוליטיקאים הלבנוניים במחנה הפרו-מערבי, שקיוו כי הקהילה הבין לאומית תסייע ללבנון במקרה של תקיפה ישראלית.

כמו כן, נצראללה אף הציג את האו"ם כגוף רופס אשר אינו מסוגל לגנות את ישראל אפילו על פגיעה בחייליו שלו. בתוך כך, התייחס לפגיעת הפגזות צה"ל בחיילי האו"ם:

"והנה, מצער, כואב, אך לא מפליא, שמועצת הביטחון או טיוטת ההחלטות הבין לאומית אינה כוללת גינוי לציונים על פשעי המלחמה שבצעו [...] איננו מופתעים, משום שמועצת הביטחון שאינה מסוגלת לגנות את ישראל על הרג חייליה הפועלים במסגרת כוחותיה בדרום לבנון, אותה מועצת הביטחון שאינה מסוגלת לגנות את ישראל על טבח קאנא לא תוכל בשל הוטו האמריקני המוחלט לגנות את ישראל על כל המעשים הברבריים של המלחמה".¹²⁸

סיכום

מבחינת מסריו של נצראללה אשר עסקו ביחסי הפנים בלטה פעם נוספת התרחקותו ממחלוקות וקריאותיו לאחדות חברתית ופוליטית – מאפיין אשר בלט לאורך כלל נאומי המלחמה. נצראללה גם הסביר והצדיק את נחיצותו של ארגון חזבאללה בלבנון כשעמד על היתרונות של חזבאללה מעצם היותו ארגון גרילה על פני צבא לבנון – ארגון ללא פריסה סדירה שאינה מאפשר לאויב לפגוע בה בקלות. עוד הדגיש את פעולתו של הארגון בהתאם לקווי היסוד של הממשלה – הרואה בלחימה כנגד ישראל ביטוי לזכותו של העם הלבנוני לשחרר את אדמתו ולהגן על כבודו. הדגשת נושאים אלו, הכשירה את הקרקע להתחמקותו של נצראללה מעיסוק בסוגיית פירוק חזבאללה מנשקו.

בכל הקשור לעיסוק ביחסי החוץ, נצראללה פעל בשני מישורים שונים. במישור הראשון, פנה למדינות ערב. לאורך נאומיו חל שינוי הדרגתי ביחסו של נצראללה למדינות אלו – ממצב של

¹²⁸ ב-25 ביולי, 2006, תקף בשוגג חיל האוויר הישראלי עמדת תצפית של האו"ם באלח'יאם. מהפגיעה נהרגו ארבעה משקיפי יוניפי"ל. להרחבה בנושא זה ראה אתר CNN, 25 ביולי, 2006 וכן אתר UNIFIL, פרסום לתקשורת מיום 26 ביולי, 2006: <http://unifil.unmissions.org/Portals/UNIFIL/Repository/pr010.377fa8e7-80e2-4249-b26f-95b578aa6d3a.pdf>; תחנת אלמנאר, 9 באוגוסט, 2006.

זחיחות וביטול כל צורך בעזרתם למצב של ציפייה לעזרה וביקורת על אי-קבלת עזרה זו. יחס משתנה זה, עמד בניגוד ליתר דרכי השכנוע במלחמה, אשר נשארו לרוב זהות בכל השלבים השונים. ניתן להעריך כי שינוי הדרגתי זה נבע מתוך לחץ ממשי על חזבאללה הן במישור הצבאי והן במישור האזרחי. נצראללה לא ציין מפורשות את המדינות אליהן פנה וניתן להניח כי פניותיו כוונו בעיקר למדינות ערב המתונות (ובראשן מצרים, ערב הסעודית וירדן) שלהן השפעה על מדינות המערב. באשר לאיראן וסוריה – מדינות הנתפסות בעולם כמדינות תומכות טרור ופטרונות של חזבאללה – עשה נצראללה מאמץ רב על מנת להצניע את הקשר איתן. במישור השני, פנה נצראללה לקהילה הבין לאומית. מחד ביקש את עזרתה של הקהילה הבין לאומית ומאידך הטיח ביקורת קשה כנגדה בדבריו שכוונו לקהל הלבנוני.

מסרים העוסקים בהתנהלות אל מול ישראל

בשונה מיתר מסריו לאורך הלחימה, אשר כוונו בראש ובראשונה לאוזניים לבנוניות, מסריו מתחום ההתנהלות אל מול ישראל כוונו במקביל ובמישרין הן לקהל הלבנוני והן לקהל הישראלי. נצראללה, שידע כי כל אחד מנאומיו מנותח בצורה מקיפה בתקשורת הישראלית,¹²⁹ ראה במסרים אלו את המאמץ העיקרי בחזית התקשורתית שניהל אל מול ישראל. כך, כללו פניותיו שימוש רב בלוחמה פסיכולוגית ובעיקר הפחדה, זלזול, השמצה ואיומים כנגד צה"ל והממשל הישראלי, וניסיונות לשכנע את הציבור הישראלי באמצעות הסברים וטענות לוגיים בצדקתו. מנגד, מסריו נועדו להפיח רוח של תקווה ותעוזה בקרב אנשיו ובקרב שאר הציבור הלבנוני בעזרת שבירת תדמיתה המרתיעה של ישראל.

כפי שכבר נכתב, אין במטרת המחקר לעסוק ב"תקשורת הבלתי מילולית" של נצראללה ובאינטונציה של דבריו. אף על פי כן, יש לתת את הדעת לנושאים אלו אשר סייעו בידיו בהשגת אפקט ההפחדה אליו כיוון. כך, לעיתים בחר נצראללה להעלות את טון הדיבור עד כדי צעקות ולהצטייר כאדם מבהיל. בפעמים אחרות בחר דווקא לדבר בטון שקט ורגוע תוך הדגשת איומיו – טון המצביע על בטחון עצמי ועל כוונה למימוש האיומים. אלו, לוו פעמים רבות בחיוך מתריס או בצחקוק, אשר השפיעו גם הם על אותה אווירה מאיימת. מאמץ נוסף לערער את תחושת הביטחון אצל הישראלים היה מימוש איומיו השונים. כך, בכל פעם שהציג איום לפיו פעולה ישראלית תגרור תקיפה פרטנית, אותו איום אכן מומש. את התממשות האיומים הקפיד נצראללה להדגיש על מנת להמשיך ולחזק את תדמיתו האמינה והמאיימת.

בדבריו, קיווה נצראללה להביא לירידה בתמיכה הציבורית שניתנה לממשל הישראלי בלחימה כנגד חזבאללה ובדרך זו לקצר את שיעור הלחימה של צה"ל. בכך, פעל נצראללה על פי קו המחשבה שלו שהוצג בנאום קורי העכביש שהושמע לאחר נסיגת ישראל מלבנון (26 במאי 2000). שם, השווה נצראללה את עוצמת העורף הישראלי לקורי עכביש וקבע כי העורף הישראלי הינו

¹²⁹ לעיסוק הרב של התקשורת הישראלית בנאומי נצראללה לאורך המלחמה ראה פרק 9: "ניסיון להערכת הצלחת המערכה התקשורתית שניהל נצראללה במלחמת לבנון השנייה".

החוליה החלשה בישראל בשל רגישותו לאבדן חיי אדם וכן עמד על אי-נכונותו של ציבור זה ללחימה ממושכת ולהקרבה.¹³⁰

הצגת הלגיטימיות של פעולת החטיפה

כפי שכבר הורחב, מיד עם נאומו הראשון בעקבות פעולת החטיפה, נאלץ נצראללה למצוא דרכים להכשירה ולהוכיח את הלגיטימיות שלה. הכשר זה נועד למזער את הביקורת כלפי הארגון בדבר ערעור ופגיעה בריבונות הממשל הלבנוני. לשם כך, פנה לציבור הלבנוני במספר מישורים. שניים ממישורים אלה פורטו בהרחבה בפרקים הקודמים ועל פיהם, פעולת החטיפה הייתה "זכות טבעית" לשם שחרור האסירים הלבנונים מחד והיא עלתה בקנה אחד עם קווי היסוד של הממשלה דאז מאידך.

לצד אלו, התייחס נצראללה לפעולה גם במישור ההתנהלות אל מול ישראל. תחילה, טבע את שמה של הפעולה – "פעולת הבטחת האמת" ("עמליה אלועד אלצאדק" – ניתן אף לתרגם כ"פעולת ההבטחה הנאמנה"):

"תחילה עלינו להודות ללוחמי הג'יהאד הגיבורים אשר קיימו היום את ההבטחה, ולכן פעולתם האיכותית כונתה "הבטחת האמת" [...]. במקור, שם הפעולה היה "החרות לסמיר אלקנטאר ואחיו". מבחינה טכנית, הכותרת הייתה קצת ארוכה, ואמרו הבה נקרא לה "פעולת הבטחת האמת". ההבטחה ניתנה לסמיר ולאחיו, כך שאני אומר לסמיר ולאחיו: אתם נמצאים בדרך השחרור".

לא בכדי נבחר שם זה לפעולה. ראשית, הם נועדו להדגיש את אמינותו של נצראללה אשר הבטיח בעבר כי ישיב את האסירים הלבנוניים, ובראשם סמיר אלקנטאר שכונה זקן האסירים, ללבנון. כמו כן, שם הפעולה טמן בחובו את ההכשר לביצועה – פעולה צודקת שמטרתה להוציא את האמת לאור, לפיה על האסירים לשוב למולדתם. לפיכך, ראוי ונכון היה לבצע פעולה זו.

¹³⁰ תחנת אלמנאר, 26 במאי, 2000; עשהאל לובוצקי, מן המדבר והלבנון (תל אביב: ידיעות אחרונות, ספרי חמד, 2008), עמ' 62.

לצד טיעונים אלו, ועל מנת לגבש טיעון מבוסס היטב אשר לא ניתן יהיה להפרכה, פנה נצראללה להצגת חוקיותה המשפטית של הפעולה, כביכול, על פי החוק הבין לאומי. בדרך זו, הדגיש כי כל עוד ישראל מחזיקה בשטחים השייכים ללבנון, החוק הבין לאומי מתיר לארגון לפעול כנגד הכיבוש:

"אם ישנו שעל אחד מהאדמה הלבנונית כבוש, החוק הבין לאומי מאפשר לנו לבצע פעולות בתל אביב. אנחנו לא מבצעים פעולות בתל אביב. כלומר אנחנו לא מממשים את זכותנו החוקית המעוגנת בחוק הבין לאומי. ולכן בין אם תיקח אותם [את החיילים החטופים] מחוות שבעא, או מאלע'ג'ר, או מהגבול, מגדר התיל כמה מטרים פנימה או החוצה, זה לא חשוב. זו זכותנו החוקית המעוגנת בחוק הבין לאומי.¹³¹

גם מבלי לדון בנכונותה של טענת נצראללה בנוגע לעמדת החוק הבין לאומי, יש לציין כי ארגון חזבאללה מתעלם באופן שיטתי מהחוק הבין לאומי וכללי אמנת ג'נבה המחייבים בין היתר לבישת מדים, נשיאת נשק בגלוי בכל שלבי הלחימה, פעולה מטעם ממשלה לגיטימית, הימנעות מפגיעה באזרחים ועוד.¹³² והנה, בסוגיה זו, נאחז נצראללה בחוק הבין לאומי כראיה לחוקיות פעולותיו של ארגון חזבאללה.

כאמור, פעולת החטיפה נועדה להביא להליך של משא ומתן ולחילופי שבויים בין ישראל לבין לבנון, מסר אשר הודגש לאורך כלל הנאומים. בתוך כך הציג נצראללה עמדה החלטית – שכוונה גם לישראל – לפיה לא תיתכן השבת החיילים החטופים לישראל ללא חילופי שבויים. בצורה זו, השיב בתקיפות בנאומו הרביעי לשאלה "האם הנכם מתעקשים עדיין על עקרון החילופים":

"כמובן [...] אם יוודע שאני עומד למסור או להשיב את שני החיילים הללו מבלי לסתום את הגולל על התיק הזה [תיק השבויים] הם [הלבנונים] יאשימו אותי בבגידה ואני אחד מהם, אני אאשים את עצמי בבגידה. זהו דבר שכלל אינו בא בחשבון. אני אמרתי ביום הראשון: גם

¹³¹ תחנת אלמנאר, 12 ביולי, 2006.

¹³² להרחבה בעניין החוק הבין לאומי ואמנת ג'נבה ראה: Geoffrey Best, *War and Law since 1945* (Oxford: Clarendon Press, 1997).

אם יבוא היקום כולו הוא לא יוכל להשיב את שני החיילים הישראליים
אלא במשא ומתן עקיף ובחילופי שבויים".¹³³

העמידה האיתנה אל מול ישראל

לאורך הנאומים השונים, ניתן דגש רב לעמידת ארגון חזבאללה בפרץ המתקפה הצה"לית. דגש זה נועד להשפיע על דעת הקהל הלבנונית במספר דרכים. הראשונה שבהן – האדרת כבודו של הארגון. השנייה, הרגעת חששות הציבור וחיזוק אמונתו בחזבאללה, על ידי הצגת הארגון ככוח אשר מסוגל להתמודד עם האיום הישראלי ולהגן על לבנון. השלישית, הצגת אחריותו של הארגון לפעולותיו – הארגון הוא שעורר את הבעיה והוא זה שיתמודד עימה. הרביעית, חיזוק הטענה כי כלל פעולות הארגון עולות בקנה אחד עם רצון האל לאור הסיוע האלוהי בעמידה במתקפה הישראלית. כמו כן, נועדו הדברים להפיח בלוחמי חזבאללה רוח קרב נוכח האויב שאינו יכול להם. מנגד, דבריו של נצראללה יועדו גם לקהל הישראלי כסוג של לוחמה פסיכולוגית שנועדה לרפות את ידי אזרחי ישראל ולוחמי צה"ל.

כך למשל, טרם הפלישה הצה"לית הקרקעית, התייחס נצראללה בנאומו הרביעי לעמידת הארגון בהפצצות השונות:

"הכותרת הכללית שעליה אנו יכולים לדבר בצורה ברורה במישור הצבאי היא העמידה האיתנה. העמידה האיתנה הגדולה והחשובה. זה הדבר הראשון. הדבר השני הוא ספיגה מלאה של המהלומה הישראלית. לדעתנו, הישראלים בימים שעברו עשו את המקסימום שהם יכולים לעשות באוויר ובים".¹³⁴

גם בפתיחת נאומו השביעי, לאחר תחילתה של הפעולה הקרקעית הצה"לית, הודיע מזכ"ל חזבאללה כי לוחמיו עומדים במתקפה באומץ ובולמים את כוחות צה"ל בחזית:
"במהלך היומיים או שלושת הימים האחרונים, אכן העימות הקרקעי קיבל צורה אחרת ונכנסו אליו מספר חטיבות, עשרות אלפי חיילים ישראלים ומאות טנקים וכלי רכב ישראליים. אולם במקביל עומדים

¹³³ תחנת אלג'זירה, 21 ביולי, 2006.

¹³⁴ תחנת אלג'זירה, 21 ביולי, 2006.

לוחמי הג'יהאד באומץ, בגבורה ובכוח ומתמודדים עם ההתקדמות הזאת. למרות שעוברים הימים, אנו רואים שהלחימה היא עדיין בקווי החזית, בכפרי החזית ובעמדות החזית."

בנאום זה אף קבע מפורשות כי העמידה האיתנה הינה נס מידי האל. למעשה, לעיתים קרובות בחר נצראללה דווקא להדגיש את כוחו של הצבא הישראלי, וזאת במטרה להעצים את גודל ההצלחה בעמידה כנגד כוח זה, לצד האדרת יכולות לוחמיו. כך, הצהיר כי:

"אם תשאלו מומחים צבאיים, הם יאמרו לכם שמה שקורה בעימותים אלו הוא בבחינת נס. חטיבות שלמות, עם טנקים, כלי רכב וחיפוי כבד מאוד של חיל האוויר מתקיפים חוליות של לוחמי התנגדות בעירה זו או אחרת, בעמדה זו או אחרת. אולם אלה נשארים ונלחמים, עומדים איתן ומתמידים, ויותר מכך, יוזמים ותוקפים וגורמים נזקים ואבידות בנפש לאויב. זהו פלא בקנה מידה צבאי חומרי, אולם מבחינת אנשי אללה זהו דבר טבעי, משום שזו משמעות האמונה, הרצון והאמת".¹³⁵

כחלק מהעיסוק הנרחב בהתמודדות עם האיום הצה"לי והעמידה האיתנה כנגדו, הפגין נצראללה שליטה בפן המדיני האסטרטגי והטקטי של המלחמה. שליטה זו, סייעה לו להמשיך ולהציג עצמו כדמות אחראית ואמינה וכגורם אשר ניתן לסמוך עליו ועל החלטותיו. כך, למשל, בפן המדיני, הסביר בנאומיו השונים את המדיניות הישראלית ואת הניסיון החוזר של הממשל הישראלי להציג הישגים בפעולתם כנגד הארגון גם כאשר לא היו כאלה. בפעמים אחרות הראה בקיאות בכל הקשור לסוגיות הבין לאומיות אשר התעוררו ברמה המדינית כגון הצגת השיחות אשר התנהלו מאחורי הקלעים בין הממשל הישראלי לממשל האמריקאי בדבר החרפת הפעולות, שיחות אשר אין בידי המחקר להוכיח אם אכן התקיימו. גם בפן הטקטי ידע לפרט על התנהלות הלחימה והרחיב בפירוט על אודות האבידות שגרמו לוחמי חזבאללה לצה"ל כגון הפגיעה באוניית חיל הים "חנית" לצד פירוט פגיעות בטנקי ה"מרכבה" אשר השתתפו במערכה.¹³⁶

¹³⁵ תחנת אלמנאר, 3 באוגוסט, 2006. יש לציין כי דברים אלו אף מתאימים לפרק העוסק במסרים מתחום הדת, אך במקרה זה נראה כי מהותם ומטרתם העיקרית הייתה להדגיש דווקא את העמידה האיתנה כנגד ישראל ועל כן הוחלט לשלבם בפרק זה.

¹³⁶ תחנת אלמנאר, 12 ביולי, 2006; תחנת אלמנאר, 3 באוגוסט, 2006; על פי נתוני צה"ל אשר נמסרו לי, במהלך הלחימה פגע חזבאללה בלמעלה מ-50 טנקים (כאשר חלק קטן מהם יצא מכשירות לאור הפגיעה).

בנאומו השישי תיאר נצראללה את מה שכינה "התבוסה" שנחלו חיילי גולני בקרב בבנת ג'ביל. גם במקרה זה בחר נצראללה להאדיר את כוחה של חטיבת גולני על מנת להדגיש את גודל מפלתה:

"החטיבה החשובה ביותר בכוחות היבשה שלו [של צה"ל] היא חטיבת גולני אשר ספגה תבוסה מחפירה. אפילו אחד הקצינים הבכירים של החטיבה הזאת אמר כי הכוח שהושמד בפאתי [בנת ג'ביל] היווה את חוד החנית של חטיבת גולני, שהסלתה והשמנה של הצבא הישראלי הושמדה במלואה והיו בה הרוגים ופצועים ונכים מבחינה נפשית. אתם יכולים לצפות בכמה תמונות ולהיווכח לדעת מדוע כמה חיילים פונו באלונקות כשהם שוכבים על בטנם. משום שהפגיעות היו בגבם. אלו הטובים שבטובים שרצים כמו עכברים משדה המערכה".¹³⁷

אף על פי הדגשת העמידה האיתנה לאורך הלחימה, הבין נצראללה כי כוחות חזבאללה לא יוכלו להביס את צה"ל והודה מפורשות כי אמנם לא יעלה בכוחם לעצור את צה"ל אך הם יביאו לאבידות רבות בקרב. כמו כן, קבע נצראללה את המשוואה לפיה אי-הפסד הינו בבחינת ניצחון בעבור ארגון חזבאללה בפרט ולבנון בכלל:

"היום אתה לא שומע אף אחד שם [בישראל], אפילו בכירים, שאומרים כי יחסלו את חזבאללה. הם אפילו לא מדברים על לפרק את חזבאללה. היום הם החלו לדבר אולי לפרק את חזבאללה מנשקו, או להחליש את כוח הטיילים שלו, ואומרים כי חיסול כוחו הצבאי של חזבאללה כבר איננו בחזקת יעד צבאי. הישראלים היום יודעים כי בכוח צבאי לא יוכלו לפורר את התשתית הצבאית של חזבאללה, ולא את כוח הטיילים שלו, והם יפנו לפתרון מדיני. זהו כישלון ישראלי, וכל כישלון ישראלי הוא הצלחה בשבילנו, ניצחון בשבילנו".¹³⁸

בדרך זו, הגן נצראללה על כבודו שלו ועל כבוד ארגונו והבטיח לעצמו "ניצחון" – ניצחון אשר הושג על ידי אי-הפסד. ניצחון זה, הודגש גם בנאומו השביעי בקביעתו כי לא ניתן לחסל את חזבאללה:

¹³⁷ תחנת אלמנאר, 29 ביולי, 2006.

¹³⁸ תחנת אלג'זירה, 21 ביולי, 2006.

"אני אומר לכולכם, לאויב, לידיד, לעולם כולו: אתם לא תוכלו לחסל את חזבאללה [...] לא תצליחו לעשות זאת לעולם! משום שההתנגדות היא לא מדינה מאורגנת, ומשום שההתנגדות היא בראש ובראשונה עם - עם בעל אמונה, רצון, ביטחון בניצחון, השואף למוות על קידוש שם אללה ודוחה את ההשפלה והעלבון. זהו עם אשר איש אינו יכול להסב לו תבוסה. ניתן להרוג את גבריו, נשיו, ילדיו וזקניו, ניתן להרוס את מבניו ומשכנותיו על ראשיו אבל לא ניתן להביסו [...] משום שמלחמה זו מתחדשת עם כל דור, עם כל לידה, עם כל זעם, עם כל רגש ספונטאני עם כל פעולה של אמונה".¹³⁹

ככל הנראה, המשוואה שלעיל והגדרת הניצחון – אשר שבה ועלתה בנאומו העשירי והאחרון של נצראללה¹⁴⁰ – הוצגו כתגובה להצהרות הישראליות בתחילת המלחמה. על פי הצהרות אלו, מטרות המלחמה הוגדרו כך: "פגיעה בתשתיות ארגון ומפקדותיו, ביכולותיו המבצעיות, בתשתיות אמצעי הלחימה, מתוך מטרה להחזיר את החיילים החטופים לישראל, להפסיק את ירי הטילים על ישובים ומטרות ישראליות ולהסיר איום זה מעליהם".¹⁴¹ אף על פי כן, נכון למועד כתיבת שורות אלו, חזבאללה עודנו מחזיק ביכולותיו השונות ואיום הטילים לא חלף. בהתאם לכך, ניתן לקבוע כי יש צדק בדבריו של נצראללה שהרי מטרות ישראל לא התקיימו במלואן.

האשמות ישראל כתוקפנית

נצראללה בחר פעמים רבות להאשים את ישראל בפתיחת הלחימה וזאת במטרה להסיר את האחריות למתרחש מהארגון. דרך שכנוע זו יועדה רובה ככולה לאוזניים לבנוניות. בדרך זו, כבר בנאומו השני ייחס את התגובה הישראלית לחטיפה כנקמה על נסיגת כוחות צה"ל מלבנון בשנת 2000:

"המערכה היום היא לא רק מערכה של שבויים וחילופי שבויים [...] אלא חיסול חשבון עם העם, ההתנגדות, המדינה, הצבא, הגורמים הפוליטיים, האזורים, הכפרים והמשפחות אשר הנחילו תבוסה

¹³⁹ תחנת אלמנאר, 3 באוגוסט, 2006.

¹⁴⁰ תחנת אלמנאר, 14 באוגוסט, 2006.

¹⁴¹ וינוגרד, מלחמת, עמ' 85-86.

היסטורית לישות התוקפת והעושקת הזו, אשר אינה רגילה לתבוסות. זוהי מלחמה כוללת שעורכים הציונים לחיסול חשבון כולל עם לבנון, עם העם הלבנוני, עם מדינת לבנון, עם צבא לבנון ועם ההתנגדות בלבנון, במטרה לנקום את מה שארע ב-25 במאי 2000".¹⁴²

כחלק מהאשמות אלו, קבע כי צה"ל פוגע באזרחים חפים מפשע משתי סיבות. הראשונה, לאור חוסר הצלחת צה"ל לפגוע בלוחמי חזבאללה, להסב לו נזקים משמעותיים ולמוטט את תשתיתו. השנייה, כחלק מאותו ייצר נקמני אשר האשים בו את ישראל. בנאום השלישי קבע כי:

הערם הראשיות בלבנון ובכפרים הותקפו, והם הרגו את האנשים בבתיהם. באותה עיירה הם הפגזו את הבית והרגו את הבעל, האישה והילדים. כאן 10 חללים. כאן 8 חללים. כאן 7 חללים, עד שהגענו לשלב של נפילה על קידוש שם האל [במקור – אסתשהאד] [...] מדובר בהפגזה הרסנית של מספר כפרים ובעיקר של הפרבר הדרומי".¹⁴³

באותו אופן המשיך וציין בנאום השישי כי "האפשרות היחידה שיש לאויב הזה היא להפעיל לחץ על לבנון, על ההתנגדות, על הממשלה ועל העם אך ורק באמצעות הגברת הסבל האנושי והחברתי על ידי עקירת עוד אנשים, הריגת אזרחים והריסת עוד בתים ותשתית".¹⁴⁴ כך גם בנאום השביעי בו טען כי הפגיעה באזרחים אינה נובעת מטעויות מודיעיניות כי אם מכוונה תחילה: "האם יותר מ-800 אזרחים הרוגים עד כה, שרובם נשים וילדים, האם כל זה מידע שגוי? או שזוהי המוסריות של הצבא הישראלי וערכיו של האויב הברברי והפראי הזה".¹⁴⁵ בנוסף, בנאום השמיני ציין מפורשות כי הסיבה לפגיעה בחפים מפשע נובעת מהכישלונות של צה"ל בשדה הקרב: "האויב בשל הכישלונות הצבאיים שלו שנמשכים עד עתה, ינחית מכות נוספות על תשתיות ועל מתקנים אזרחיים ויתקוף אזרחים, ואכן זה מה שקורה כעת".¹⁴⁶

השימוש החוזר בהאשמת ישראל נועד להסעיר את הרוחות ולשלהב את ההמון הלבנוני להתלכד סביב חזבאללה ולצאת כנגד האויב הישראלי. זאת, באמצעות הצגת הכוחות הישראליים ככוחות

¹⁴² תחנת אלמנאר, 14 ביולי, 2006.

¹⁴³ תחנת אלמנאר, 16 ביולי, 2006.

¹⁴⁴ תחנת אלמנאר, 29 ביולי, 2006.

¹⁴⁵ תחנת אלמנאר, 3 באוגוסט, 2006.

¹⁴⁶ תחנת אלמנאר, 9 באוגוסט, 2006.

אכזריים אשר כל מעלליהם נובעים מרוע טהור ומרצון להרע. בעזרת ה"דמוניזציה" של כוחות צה"ל קיווה נצראללה להסית את מרכז תשומת הלב הלבנוני מהאשמת חזבאללה בתקיפה הישראלית לתקיפות הצה"ליות הפוגעות בלבנון.

כחלק ממסכת ההאשמות כנגד ישראל, ובמטרה להמשיך ולהסיט את האחריות למתרחש מחזבאללה, טען נצראללה כי תקיפת לבנון וארגון חזבאללה על ידי צה"ל אינה קשורה כלל לחטיפת החיילים על ידי חזבאללה. כך, קבע בנאומו החמישי כי למעלה משנה תכננו הישראלים והאמריקאים יצירתו של מזרח תיכון חדש בו אין מקום לשום תנועת התנגדות, מזרח תיכון אשר יהיה כולו תחת שליטה ישראלית-אמריקאית. זהו כאמור מסר שנועד לצורכי פנים נוכח המצוקה אליה נקלע בשל האשמתו כמי שגרם להחרבת לבנון.

לדבריו, מטרה זו לא הייתה ניתנת להשגה היות וחזבאללה זכה לתמיכה רבה מבית. לאור מצב זה, נבחרה הדרך של פעולה צבאית אשר עתידה הייתה להתרחש במהלך ספטמבר 2006: "לפיכך הם הגיעו למסקנה, אשר אין מנוס ממנה על פי ראייתם, שיש רק פתרון אחד, והוא הנחתת מהלומת מוות על ההתנגדות בלבנון, ואחר כך על ההתנגדות בפלסטין, ולאחר מכן לפעול לבידודה של סוריה, לבידודה של איראן, ולאיים על שתיהן וכיוצא באלה".¹⁴⁷

את דברים אלו המשיך בקביעה כי חזבאללה, בלא יודעין, סיכל את פעולות צה"ל ומנע מישראל את גורם ההפתעה:

"אילו לא היינו מבצעים את פעולת השבייה, התרחיש הזה היה ללא

ספק מתבצע בספטמבר או באוקטובר [...] כאשר ביצענו את פעולת

השבייה של שני החיילים הישראלים, ההתנגדות בלא יודעין, ואיני

טוען שביודעין, אלא בלא יודעין, סיכלה את התוכנית המסוכנת".¹⁴⁸

באמצעות אמירות אלו, נצראללה לא רק שהסיט את האחריות למתרחש כלפי ישראל, אלא אף נתן צידוק ממשי ומיידי לפעולת החטיפה שביצע הארגון – פעולה אשר לטענתו הצילה בדיעבד את לבנון מפני חורבן. אפשר להניח כי וידויו של נצראללה על כך שסיכול פעולות ישראל נעשה בלא יודעין חיזק את אמינות דבריו.

¹⁴⁷ תחנת אלמנאר, 26 ביולי, 2006.

¹⁴⁸ תחנת אלמנאר, 26 ביולי, 2006.

הלזול כלפי צה"ל וההנהגה הישראלית

במקביל להאשמות השונות, בחר נצראללה ללעוג להנהגה הישראלית ולפיקוד הבכיר של צה"ל ולבוז להן, לצד הדגשת כוחו של חזבאללה מנגד. גם דברים אלו נועדו לאוזניים לבנוניות וישראליות כאחד – נועד לחזק את ידיהם של הלבנונים, להפיג במעט את חששותיהם ולהגביר את אמונם בארגון תוך פגיעה ברוחו של העורף הישראלי ובהתלכדותו מאחורי צה"ל וההנהגה הישראלית. כבר בנאומו הראשון עם תחילת התקיפה הצה"לית בגבול הודיע נצראללה כי "האויב הישראלי ביקש הפסקת אש באזור זה כדי לפנות את הרוגיו".¹⁴⁹ הודעה זו – על אף חוסר אמיתותה – הציגה את הארגון ככוח משמעותי וחזק אשר מדינת ישראל נאלצת לפנות אליו בבקשה להפסקת אש. באותה ההזדמנות אף בחר לזלזל בתגובה הישראלית ולטעון כי התגובה הגיעה כשעתיים לאחר פעולת החטיפה.

לאורך נאומיו חזר נצראללה והציג את ההנהגה הישראלית כחסרת אונים, חלושה וחסרת ניסיון. בנאומו הראשון אמר כי:

"אלה הישראלים הנמצאים היום בשלטון: אולמרט ראש ממשלה חדש. שר הגנה חדש, רמטכ"ל חדש. אלה חדשים, ואני מציע להם לפני השעה 20:00, לפני שהם מתכנסים, לשאול את ראשי הממשלה הקודמים ואת השרים הקודמים על ניסיונם בלבנון. כאשר מישהו הוא עדיין חדש, אפשר "לעבוד" עליהם, וכדי שלא "יעבדו" עליהם, הדבר הראשון שעליהם לעשות הוא לשאול ולוודא".¹⁵⁰

נראה כי פרט לזלזול, נועדו הדברים להניא את ישראל מתקיפת לבנון.

גם בנאומו השני פנה נצראללה לציבור הישראלי תוך פגיעה בהנהגה הישראלית:

"אני פונה לציונים ובשעה זו אני אומר לעמם, אתם תגלו במהרה עד כמה ממשלתכם החדשה והנהגתכם החדשה טיפשה, בורה, אינה יודעת להעריך את מצב הדברים ואין בידיה כל ניסיון בתחום זה. אתם, הציונים, אומרים במסגרת סקרי דעת הקהל שאתם מאמינים לי יותר

¹⁴⁹ תחנת אלמנאר, 12 ביולי, 2006.

¹⁵⁰ תחנת אלמנאר, 12 ביולי, 2006.

משאתם מאמינים למנהיגים. אני קורא לכם הפעם להקשיב לי ולהאמין לי".¹⁵¹

גם לדברים אלו, פרט לזלזול, הייתה מטרה נוספת והיא לזרוע בהלה בישראל ולהאדיר עצמו אל בעולם הערבי.

שיא הזלזול כלפי ההנהגה הישראלית הגיע בנאומו השביעי של מזכ"ל חזבאללה בעת התייחס באופן אישי לראש ממשלת ישראל, אהוד אולמרט ולתכונותיו כמנהיג:

"אתם [הישראלים] הקורבן, וגם הלבנונים והפלסטינים הם קורבן של תסביך נפשי של ראש ממשלתכם אולמרט. התסביך הזה, שכולם משלמים את המחיר עליו, הוא שאולמרט רוצה להוכיח שהוא מנהיג גדול וכי שווה לשרון ולרבין ולמנהיגים ההיסטוריים אשר שלטו בישות העריצה הזאת. אני אומר בתחום זה: הוא הצליח במשהו ונכשל במשהו. הוא הצליח להיות כמו שרון, רבין, בגין ודומיהם מבחינת מעשי הטבח, הרצח היומיומי של נשים וילדים והרס הבתים בפלסטין ובלבנון [...] אולם בתחום ההנהגה המדינית וההבנה הצבאית, הניהול וההתנהלות, הוא הוכיח עד כה שהוא ראש הממשלה הכושל, חסר היכולת והטיפש ביותר שעלה לשלטון בישות האויב הציוני".¹⁵²

גם כלפי צה"ל הפגין נצראללה זלזול רב. בנאומו השלישי, במקביל לדיונים בישראל בדבר הרחבת הפעולה לכדי פלישה קרקעית הודיע נצראללה כי לוחמי הארגון מחכים בקוצר רוח לפלישה זו:

"אנחנו נמצאים בדרום לבנון, לוחמי הג'יהאד שלנו נמצאים בשיא הכוננות. הם [לוחמי חזבאללה] אוהבים להתעמת ויש להם הרצון להנחיל תבוסה [...] אנו מצפים לו [לרגע הפלישה] בכיליון עיניים ועם תקווה גדולה, משום שהוא יאפשר לנו מגע ישיר עם הטנקים של האויב ועם חיילי האויב. אלה מתחבאים כעת במבצרים מבוצרים ובמטוסים שהם ללא כל ספק מהווים את חיל האוויר החזק ביותר באזור [...] כל התקדמות יבשתית תהיה בבחינת בשורה מבורכת עבור ההתנגדות,

¹⁵¹ תחנת אלמנאר, 14 ביולי, 2006.

¹⁵² תחנת אלמנאר, 3 באוגוסט, 2006.

משום שהיא תקרב אותנו אל הניצחון ותמיט קלון על חיילי האויב
הישראלי הזה, כפי שהומט עליו קלון בימים האחרונים".¹⁵³

את אמירות אלו כלפי צה"ל הרחיב בנאומו השישי בו טען כי "כולם [בישראל] משלימים עד עתה
עם העובדה שהאויב לא השיג הישג צבאי". באותו הנאום אף בז לחיל האוויר הישראלי אשר אינו
מצליח לעצור ולמנוע את מתקפת הרקטות על עורפה של מדינת ישראל:

"אלפי תקיפות, אלפי טונות [של פצצות], הרס גשרים, מעבורות, בתים
וכבישים והרג של אזרחים, ואף על פי כן לא הצליח חיל האוויר
הישראלי להפסיק את הפגזת ההתנחלויות [ישובי הצפון], אלא
שהפגזה [של חזבאללה] נכנסה לשלב של מעבר לחיפה במלוא
היכולת".¹⁵⁴

הפגיעה באמינות ישראל

כחלק מהמאמץ התקשורתי שניהל נצראללה כנגד ישראל, פעל רבות על מנת להציג את ישראל
כגורם תכנני אשר לא ניתן לסמוך על מהימנות דבריו. מטרתו הייתה להמשיך ולפגוע במעמדה
של ישראל בעיני הציבור הלבנוני ובעיני תומכיו ולוחמיו, וזאת במטרה להגביר את ביטחונם
בחזבאללה. בנוסף, הדברים נועדו לקעקע את דיווחי צה"ל וההנהגה הישראלית על אודות
ההתפתחויות בשדה הקרב ולגרום לאזרחי ישראל להאמין לדבריו שלו. עם פתיחת נאומו השלישי
קבע נצראללה כי ישראל פועלת בדרכי רמייה ומפרסמת מידע כוזב בדבר מצב חזבאללה, מידע
אשר אינו תואם למצבו האמיתי של הארגון הנמצא במלוא כוחו.¹⁵⁵

במקביל, הציג נצראללה את כללי הצנזורה אותם הנהיגה ישראל לעומת חופש התקשורת בלבנון
אשר פרסמה כל ידיעה בדבר ההתפתחויות בשטח:

"היום הישראלים הטילו צנזורה על כלי התקשורת בצפון פלסטין
הכבושה ובפלסטין הכבושה. אף אחד אינו יכול לא למסור ידיעה ולא
להציג תמונה [...] במקביל, כלי התקשורת בלבנון מדווחים כל דבר.

¹⁵³ תחנת אלמנאר, 16 ביולי, 2006.

¹⁵⁴ תחנת אלמנאר, 29 ביולי, 2006.

¹⁵⁵ תחנת אלמנאר, 16 ביולי, 2006. תחנת אלג'זירה, 21 ביולי, 2006.

התקיפות, החללים, האזרחים, הלוחמים, הכבישים. העיירות פתוחות. עד לפרבר הדרומי הגיעה התקשורת [...] אם יש לנו חללים, אנו יכולים להסתירם לשעה או שעתיים [...] אם אחד מבכירי חזבאללה ייפול באיסתשהד [קידוש שם אללה], הדבר יתברר תוך שעות ספורות. אם כן, איננו מסתירים את חללינו ואנו מכירים בהם".¹⁵⁶

באופן דומה, הודיע נצראללה כי ישראל מנהלת מלחמה פסיכולוגית כנגד הלבנונים. בעניין זה, הזהיר בנאומו החמישי מפני מתן אמון בדברי ההנהגה הישראלית:

"אם מישוהו ממפקדינו ופעילינו ייהרג, אנו נפרסם זאת ונתפאר בכך [...] כאשר יצאו יתר לוחמי הג'יהאד ממארון אלרא'ס אמרנו שמארון אלרא'ס נכבשה [...] לכן, עליכם להאזין לנו ולא למלחמה הפסיכולוגית שמנהל האויב הישראלי. האויב הישראלי מזה יומיים אומר שהוא השתלט על העיר בנת ג'ביל, ולמרבה הצער מסייעים לו בכך ועושים נפשות לכך רבים מכלי התקשורת הלבנוניים והערביים. הוא לא השתלט על העיר בנת ג'ביל. כל העיר בנת ג'ביל עדיין בידי לוחמי הג'יהאד נכון להקלטת השדר הזה".¹⁵⁷

דברים אלו נועדו להמשיך ולערער את אמינות הממשל הישראלי ומנגד לחזק את אמינותו של נצראללה.

קור הרוח בהתנהלות אל מול ישראל

לאורך הלחימה ובמהלך נאומיו השונים של נצראללה בפני הציבור הלבנוני הוא הציג עצמו פעמים רבות כאדם קר רוח ושקול השולט בהתרחשויות השונות. הוא רצה להצטייר כמנהיג אמין, מחושב, רם דרג וסמכותי בעיני הציבור הישראלי וכדמות אשר העם הלבנוני יכול היה לשים בה את מבטחו. בתוך כך, נתן נצראללה מקום מרכזי בנאומיו להדגשת שליטתו שלו ושליטת חזבאללה במצב. כמו כן, הציג כי כל החלטות חזבאללה נלקחות רק לאחר בחינה מעמיקה ולאור הבנת "תמונת המצב" לאשורה.

¹⁵⁶ תחנת אלג'זירה, 21 ביולי, 2006.

¹⁵⁷ תחנת אלג'זירה, 26 ביולי, 2006.

בנאומו הראשון, זמן קצר לאחר פעולת החטיפה, ולאחר שנשאל בדבר תכנון הפעולה, העיד כי "אנחנו ניתחנו את המצב היטב - מתחילת 2006 קיבלנו החלטה שאנחנו רוצים לקחת בשבי שבויים ישראלים והעברנו את ההחלטה הזו לאנשי ההתנגדות [לוחמי חזבאללה]" ¹⁵⁸. דברים אלו נועדו להוכיח כי במשך תקופה ארוכה תוכננה הפעולה בצורה יסודית ומקיפה וכי אין מדובר בפעולה ספונטנית ופתאומית. גם בנאומו השני בחר נצראללה להציג מצג של קור רוח ושליטה במצב, אך במקרה זה עשה זאת במשתמע. כך, הודיע כי "[נפגע בעורפה של ישראל] עד חיפה והאמינו לי גם אל אחרי חיפה ואל מה שאחרי 'אחרי חיפה'" ¹⁵⁹.

בחירת המילים "מה שאחרי 'אחרי חיפה'" אינה מקרית. מבחינת ביטוי זה ניתן להניח כי מדובר בעיר תל אביב או באיזור גוש דן, אשר האיום בתקיפתם חמור ביותר בעיניים ישראליות. נצראללה, שלא רצה להתחייב על פגיעה שכזו, פגיעה שככל הנראה נתפסה כ"שבירת כלים" אשר תוביל להחרפת הלחימה בלבנון - וספק אם הייתה ביכולתו המבצעית של הארגון באותו המועד - בחר באיום מרומז זה. כמו כן, הביטוי נועד לאפשר גמישות בכל הקשור להצגת שליטת חזבאללה במצב. בדרך זו, נפתחה בפני הארגון האפשרות לנכס הצלחות גם בעבור פגיעות לא מתוכננות בשטחים שדרומית לחיפה, כגון רקטה שסטתה ממסלולה המקורי. בנוסף, בחירת הביטוי הטיבה עם אמינותו של נצראללה אשר לא ניתן היה להעמידו בפני ביקורת על התחייבותו לפגוע בתל אביב וכישלונו בפעולה זו.

הוכחה נוספת לפעילות חזבאללה באורך רוח ובצורה שקולה נתן מזכ"ל חזבאללה גם בנאומו השלישי בו העיד כי "אנו למען האמת נהגנו באורך רוח מול ההתקפה, והגבנו רק נגד החיילים כדי להוכיח שהמערכה שלנו היא עימם, גם אם אנו חושבים שכולם שותפים. אך כל עוד שאיננו נאלצים להפגין את המטרות האזרחיות, אזי מדוע שנפנה להפגזת האזרחיות?" ¹⁶⁰. דברים אלו נועדו להדגיש את מוסריותו ואנושיותו של חזבאללה שנמנע, לכאורה, מפגיעה בחפים מפשע וכיוון את כל מרצו כנגד מטרות צבאיות. בדומה לכך, קבע נצראללה בנאום זה כי בעת הפצצת חיפה, נמנע חזבאללה מפגיעה במפעלים הכימיים ובבתי הזיקוק בעיר, זאת במטרה למנוע גרימת אסון אקולוגי ונזק ארוך טווח לתושבי אזור זה. ¹⁶⁰

¹⁵⁸ תחנת אלמנאר, 12 ביולי, 2006.

¹⁵⁹ תחנת אלמנאר, 14 ביולי, 2006.

¹⁶⁰ תחנת אלמנאר, 16 ביולי, 2006.

בנאומו הרביעי הודיע נצראללה מפורשות כי הארגון עושה ככל אשר ניתן על מנת לפעול בצורה שקולה באומרו כי :

"חזבאללה ברמת השטח עדיין מנהל את המערכה ברוגע, בשיקול דעת וללא אימפולסיביות, ואתם רואים את העניין הזה, ללא איומים חסרי טעם וללא דיבורים אקראיים. אנו עוקבים אחר העניינים בדקדקנות וברוגע ומביאים בחשבון את הזמן, את המקום, את המספר, את היכולות, את הלחימה, את החזית וכל פרט במישור הצבאי. את הכול אנו מביאים בחשבון".¹⁶¹

בדומה לכך הודיע בנאומו השביעי כי חזבאללה שולט בכמות השיגורים ובטווחיהם וקבע מפורשות כי :

"כל עוד יש פעילות צבאית ישראלית והתקפה ישראלית בשטח [...] כל עוד הישראלי נוקט בכיבוש ובתוקפנות, ההתנגדות היא זכות טבעית שלנו ושל כל העם הלבנוני, ואנו נקיים את ההתנגדות הזו בדרך שנחשוב שהיא הטובה והיעילה ביותר".¹⁶²

כלל האמירות הללו הוסיפו והדגישו את שליטתו במצב ואת עצם העובדה כי מכתוב הכללים במערכה הוא לא אחר מאשר נצראללה.

סיכום

מסריו של נצראללה העוסקים בהתנהלות אל מול ישראל הופנו הן לקהל הישראלי והן לקהל הלבנוני. מבחינת מסרים אלו עולה כי נצראללה עשה שימוש בשלוש דרכי שכנוע עיקריות. הראשונה, הצדקת פעולת החטיפה ונחיצותה. השנייה, פגיעה בתדמיתה של ישראל על ידי האשמות שונות כגון הרג חפים מפשע, הפעלת כוח מופרזת והפצת שקרים. כל אלו, לצד זלזול בהנהגה הישראלית ובפיקוד הבכיר של צה"ל. השלישית, הדגשת קור רוח ושליטה במצב בעת הלחימה כמו גם את עצם עמידתו של חזבאללה כנגד המתקפה הצה"לית.

¹⁶¹ תחנת אלג'זירה, 26 ביולי, 2006.

¹⁶² תחנת אלמנאר, 12 באוגוסט, 2006.

מהפן הלבנוני נראה כי דרכי שכנוע אלו נועדו לחזק את מעמדו של נצראללה ולהצדיק את הדרך בה פעל חזבאללה לצד המשך ה"דמוניזציה" של ישראל ופגיעה בתדמית הבלתי מנוצחת שלה. מנגד, מהפן הישראלי, נראה כי מטרתו של נצראללה הייתה לגרום לבלבול רב ותסיסה בקרב אזרחי ישראל אשר ניצבו בפני אויב שטען – ולעיתים אף הוכיח – כי הממשל הישראלי אינו דובר אמת וכי צה"ל מתנהל בצורה קלוקלת, בזמן שההנהגה הישראלית לא הגיבה על דברים אלו.¹⁶³ נצראללה אם כן, ניסה להביא את הקהל הישראלי להאמין לדבריו שלו, ובכך להחליש את החברה הישראלית בהתלכדותה ובתמיכתה במלחמה.

יש לתת את הדעת להימנעותו של נצראללה מלעסוק באופייה של האוכלוסייה האזרחית בישראל. זאת, על אף דעותיו על אופי האוכלוסייה הישראלית המוכרות לנו מנאום קורי העכביש (אשר הוזכר בתחילת פרק זה) שם הקדיש נצראללה את עיקר נאומו לעיסוק באופי החלש של העורף הישראלי והחברה הישראלית. ניתן להעריך כי נצראללה, אשר רצה להשפיע בדבריו על דעת הקהל הישראלית ולגרום לה לאבד אמון בהנהגתה, בחר שלא לפגוע ברגשות הציבור הישראלי על מנת שלא להמאיס עצמו בעיניהם. משמע, כל עוד לא פגע ברגשות האוכלוסייה והתמקד בחוסר היכולת הממשלתית והצבאית גרידא, הדרך לאוזניהם של אזרחי ישראל נשארה פתוחה בפניו.

¹⁶³ על הכשל הישראלי בחזית התקשורתית מול נצראללה ועל היעדרו של גורם אשר יגיב על דבריו ראה פרק 9: ניסיון להערכת הצלחת המערכה התקשורתית שניהל נצראללה במלחמת לבנון השנייה.

המוטיבים החוזרים בנאומי נצראללה

בחינת עשרת נאומי נצראללה אשר נישאו במלחמת לבנון השנייה, לימדה כי מסריו העיקריים של נצראללה לציבור השומעים התרכזו בארבעה נושאים: דת האסלאם, לאום, פוליטיקה וההתנהלות אל מול ישראל. ביחס לכל אחד מהתחומים האלו פעל נצראללה בדרכי שכנוע שונות וייחודיות אשר נועדו להשפיע על קהל המאזינים ולקרבם אל מטרותיו. בין המסרים ודרכי שכנוע ניתן היה לאתר מאפיינים דומים. מאפיינים אלו, אשר שזורים כחוט השני לאורך הנאומים, העידו כי אכן מדובר ביד מכוונת אחת. משמע, דובר אחד בעל מדיניות מדויקת, אשר ניסה להביאה לידי ביטוי לאורך נאומיו. אותם "מאפיינים דומים" הינם המוטיבים החוזרים בנאומיו של חסן נצראללה, אותם יפרט פרק זה.

המסרים ודרכי השכנוע בהם נקט נצראללה, היו שונים בתכלית האחד מהשני. באופן זה, דרך שכנוע אשר הופיעה בסוג אחד של מסרים, לא הופיעה בסוג אחר (לדוגמא – דרך השכנוע של "השימוש במצג כפיפות לשלטון הלבנוני" אשר הופיעה במסרים מתחום הפוליטיקה, לא הופיעה ביתר המסרים של נצראללה מתחום הדת, הלאום או ההתנהלות אל מול ישראל). לעומתם, המוטיבים החוזרים הופיעו לכל אורך נאומיו כשמוטיב אחד יכול היה להופיע בכל המסרים גם יחד, או בחלקם.

על פי הגדרת חוקר הספרות א' ריבלין, מוטיב חוזר הינו "חלק של יצירה, החוזר יותר מפעם אחת ביצירה. חלק זה עשוי להיות מילה, ביטוי, פועל, צירוף מילים, אביזר, רעיון, תיאור וכדומה".¹⁶⁴ עוד על המוטיב החוזר טען הפילוסוף המרקסיסטי ומבקר הספרות היהודי-הונגרי, ג'רג' לוקאץ', כי "המוטיב משמש כ'כלי עזר' לעיצוב הסיפור במשמעות רחבה, מקיפה וכמעט אינסופית במשמעותה".¹⁶⁵ על פי הגדרות אלו, זיהוי אותם המוטיבים ואיתור הרעיונות המרכזיים אותם העביר נצראללה לקהל השומעים בנאומיו יסייעו לשפוך אור על הלך מחשבתו של מזכ"ל חזבאללה חסן נצראללה. יודגש, כי אין בכוונת המחקר להציג בשנית הדגמות מתוך דבריו של

¹⁶⁴ אשר אליעזר ריבלין, מונחון לספרות (תל אביב: ספרית פועלים, 1987), עמ' 32.

¹⁶⁵ בן עמי פיינגולד, הוראת הסיפור הקצר (רמות: אוניברסיטת תל אביב, 1989) עמ' 17.

נצראללה – אשר ניתנו למכביר בפרקים הקודמים – כי אם לכנס ולהציג את אותם מוטיבים שנלמדו מפרקים אלו.

את כלל המוטיבים השונים ניתן לחלק לארבע קבוצות ובהם מוטיבים מתחום התרבות והדת, מוטיבים מתחום החברה, מוטיבים הנוגעים למאבק בישראל ומוטיבים הנוגעים לתדמיתו של נצראללה ולשידולו של הקהל הלבנוני לתמוך בו. כל אלו, יפורטו להלן.

מוטיבים מתחום התרבות והדת:

הכבוד והניצחון

בכל נאומיו של חסן נצראללה, ניתן היה למצוא אזכורים ורמיזות חוזרות בכל הקשור לנושא הכבוד - אחד מהערכים הגבוהים ביותר בתרבות הערבית. בדרך זו, הדגיש שוב ושוב את סירוב הלבנונים להיות מושפלים על ידי "האויב הציוני", כמו גם הדגשת אומץ ליבם של בני לבנון. בתחום זה ניתן גם לכלול את הזלזול בישראל והביטחון בניצחונם של חזבאללה ולבנון במלחמה.

האמונה וההקרבה

בנאומיו השונים, הדגיש נצראללה את יסוד האמונה בצדקת דרכו. אמונה זו התבססה ברובה על הפן הרוחני-דתי, לפיו מעשיהם של חזבאללה והעמידה כנגד הפולש הישראלי הינם בגדר מלחמת דת בה מחויבים כלל תושבי לבנון המסלמים. דברים אלו לוו בקריאות תכופות להקרבה כחלק מאמונה זו. כאמור, השימוש במוטיב זה כוון בעיקר לאוכלוסיה המסלמית בלבנון אשר חלקה את אותו בסיס ערכי-דתי עם חסן נצראללה.

מוטיבים מתחום החברה:

התמיכה והעידוד

בעשרת הנאומים הופיעו דברי עידוד ותמיכה רבים לעם הלבנוני. הדברים כוונו לעיתים ללוחמים, לעיתים לאזרחים ולעיתים לגורמי הממשל והצבא. דברים אלו נועדו להעלות את המורל בקרב הלבנונים, לחזק ידיהם ולשפר את הלך הרוח ברחוב הלבנוני במהלך הלחימה. נצראללה הבין את חשיבות החוסן הלאומי ומעבר לכך הוא ניסה להציג את עצמו כגורם המרכזי שאחראי לחוסן זה. להבדיל, ניתן אולי לאזכר בהקשר זה את תפקידו של דובר צה"ל במהלך מלחמת המפרץ, תא"ל נחמן שי, אשר כונה "המרגיע הלאומי" לאור הופעותיו החוזרות בפני הציבור הישראלי בעודו מחזק ידיהם במהלך המלחמה.¹⁶⁶ דוגמא נוספת הינה ג'ורג' השישי, מלך בריטניה במהלך מלחמת העולם השנייה, אשר בזכות נאומיו הרבים וחיזוק ידי העם הבריטי הפך לסמל לחוסן הלאומי של בריטניה באותם הימים.¹⁶⁷

הסולידריות והלאומיות

לאורך ימי הלחימה, הדגיש נצראללה את החשיבות הרבה בתחושת הסולידריות החברתית וגילוי ההבנה איש כלפי רעהו בלבנון. בתוך כך, העלה על נס את הלאומיות הלבנונית, והדגישה מעל לכל חלוקה דתית או אתנית במדינה. כמו כן, הציג פעמים רבות את טובת לבנון כייסוד המרכזי לכל פעולה של הארגון.

החוסן הלבנוני

נצראללה שב והדגיש את עוצמת העם הלבנוני וארגון חזבאללה. לצד זאת, במרבית נאומיו התייחס לעוז ולאומץ הלב אשר אפיין את הלוחמים ואזרחי לבנון. גם בעת עיסוקו בתחום המדיני – בכל הקשור להסדרים אל מול ישראל – נקט בקו קשוח ולא מתפשר, קו אשר הפגין את הביטחון העצמי של מנהיג אשר בטוח בחוסנו של הארגון והעם שאותו הוא מייצג.

¹⁶⁶ מתוך ראיון עם נחמן שי. ערוץ 10, 16 בינואר, 2011.

¹⁶⁷ להרחבה על אודות המלך ג'ורג' השישי ראה: Sarah Bradford, King George VI (London: Weidenfeld and Nicolson, 1989).

מוטיבים הנוגעים למאבק בישראל:

חזבאללה כמגן לבנון

נראה היה כי נצראללה השקיע מאמץ רב במטרה לצייר את ארגון החזבאללה כמגן לבנון. בדבריו קבע כי חזבאללה היה הכוח היחיד אשר היה מסוגל להגן על החברה הלבנונית מפני פלישה ישראלית. זאת, לאור חוסר יכולתו של צבא לבנון לעמוד במשימה. כחלק ממוטיב זה, הוצג חזבאללה ככוח העיקרי השומר על לבנון מפני התוכניות האמריקאיות-ישראליות להשגת הגמוניה אזורית. מוטיב זה מטופח על ידי חזבאללה מזה שני עשורים והוא מוצג לתושבי המדינה כערובה היחידה לשמירה על חייהם נוכח שכנותם לישות "גזלנית" ו"תוקפנית" שאת מהלכיה קשה לחזות.

לגיטימיות מעשי חזבאללה

פעמים רבות נתן נצראללה דגש לחוקיות ולגיטימיות מעשי חזבאללה. את חוקיות זו תמך בכמה מישורים. במישור המשפטי, קבע כי החוק הבינלאומי מתיר את המעשים השונים. במישור המוסרי, קבע כי על פי תורת המידות וחוקי המוסר מחויבים הלבנונים לפעול למען החזרת שבייהם. כמו כן, נשען על טיעונים שפנו לשכל הישר וקבעו כי כל בדיקה תבונתית של תמונת המצב תוביל למסקנה אחת לפיה היה על הארגון לפעול כפי שפעל. כמובן שמטרתו של מוטיב זה הייתה למזער את הביקורת כלפי הפעולות בהן נקט ארגון החזבאללה.

הלוחמה הפסיכולוגית והאיומים

לאורך כל נאומיו הפנה נצראללה איומים רבים כלפי ישראל. זאת, לצד לוחמה פסיכולוגית, שחצנות רבה, יהירות והתנשאות. מחד, נועדו הדברים לזרוע חרדה בלב הציבור הישראלי ולרפות את ידיהם של אזרחי ישראל ולוחמי צה"ל. מאידך, נועדו הדברים להביא לבלבול בקרב הציבור הישראלי ולירידה בתמיכה הציבורית ללחימה כנגד חזבאללה.

ליבוי היצרים

בעשרת הנאומים הייתה הסתה ברורה כנגד צה"ל והממשלה הישראלית. כחלק מהסתה זו הודגשה עוגמת הנפש הרבה שגרמו הכוחות הישראליים לאזרחי לבנון, הפגיעות הרבות בחפים מפשע והדגשת הפעילות הלא אנושית והלא חוקית, לדברי נצראללה, של צה"ל. נצראללה אף קבע כי ישראל פועלת בנקמנות, מנסה להשפיל את לבנון, את עמה, את דתה ואף להתערב בפוליטיקה הפנימית שלה. כל אלו, נועדו לשלהב את ההמון הלבנוני ולחזק את התמיכה הלבנונית בחזבאללה ובלחימה כנגד ישראל.

מוטיבים הנוגעים לתדמיתו של נצראללה ולשידול הלבנונים לתמיכה בו :

קור הרוח והשליטה במצב

נצראללה הציג עצמו כמי ששולט בכל המתרחש במערכה. כמו כן, תאר עצמו כדמות הפועלת בקור רוח תוך בחינה מעמיקה של כל החלטה והחלטה הן בפן הצבאי והן בפן המדיני. מוטיב זה סייע לו לטפח את דימויו כאדם בעל שליטה עצמית, בעל שלוה ושקט נפשי וכזה שאינו מתרגש בעת משבר או סכנה.

אמינותו של נצראללה

מוטיב זה נועד להאדיר את דמותו של נצראללה ובאמצעותו הדגיש נצראללה את נכונות דבריו ואת בקיאותו ושליטתו במתרחש. מוטיב זה אף סייע בידיו בעת שטען כי ניתן להאמין לדיווחיו לעומת אלו של הממשל הישראלי. יש לציין כי מוטיב זה הופיע גם בצורה עקיפה, בעת שהאשים נצראללה את ישראל בחוסר אמינות ובדרכי הרמייה בה פעלה.

ההיגיון

החוקר משה וולמן קבע כי שימוש בהיגיון תוך כדי פנייה לקהל הינה שיטה יעילה ביותר לשכנוע. לדבריו, "מכיוון שהאדם הוא יצור חושב, משתמשים דמגוגים ורטוריקנים לעיתים קרובות גם

בטיעונים הגיוניים לכאורה. צירוף של שני סוגי אמצעי השכנוע, הרגשי וה'הגיוני', הוא יעיל ביותר, כי נוסף להשפעתו על היצרים והרגשות, הוא מתאים גם לידוע ולמתקבל על הדעת".¹⁶⁸ בנאומי נצראללה ניתן היה לזהות שימוש רב במוטיב זה. לאורך כלל דבריו, הקפיד לבסס את טענותיו ולהוכיחן באמצעות תורת ההיגיון. כמו כן, לעיתים עשה שימוש בהצגת חוסר ההיגיון במעשיהם או בדבריהם של יריביו, בין יריביו הפוליטיים ובין יריביו הצבאיים והמדיניים, על מנת להמשיך ולבסס את טענותיו. בהמשך לכך יש להדגיש גם את הדברים אותם בחר נצראללה שלא לומר. פעמים רבות בחר דווקא להתחמק מסוגיות בעייתיות בנאומיו השונים מאשר לדון בהם. פעמים אחרות בחר להציג את הצד החיובי בנושאים השונים תוך שהוא מייחס את היתרונות שבהם למעשיו של הארגון. כמו כן, לא חסך בהאדרתו של צה"ל כל אימת שהדבר עזר לו להדגיש את גודל הניצחון למול צבא זה.

המוסריות

לאורך דבריו הקפיד נצראללה להציג עצמו כאדם מוסרי אשר כל מטרותיו הינן רווחת העם הלבנוני והשבת האסירים המוחזקים בתנאים קשים בבתי הכלא הישראליים. כמו כן הדגיש כי פעולותיו הן מוסריות ומבוצעות תוך ניסיון מתמיד להימנע מהריגת חפים מפשע ומגרימת סבל מיותר לאזרחים, אפילו אם הם ישראלים. הטענה האחרונה עמדה אמנם בסתירה לירי הקבוע לעבר אוכלוסייה אזרחית בעורף הישראלי, אך נצראללה התמיד בהצגתה.

סיכום

בעשרת נאומיו של נצראללה במהלך המלחמה, חזרו על עצמם תכנים מסוימים פעמים רבות. תכנים אלו הוגדרו כאן "המוטיבים החוזרים". כאמור, ייחודיותם של המוטיבים החוזרים – בהשוואה למסריו של נצראללה ודרכי השכנוע שלו – הייתה בהיותם "חוצי גבולות". משמע, המוטיבים הופיעו בכלל נאומיו של נצראללה ללא קשר למסר או לדרך השכנוע הספציפית בה נקט. המוטיבים האלה סייעו לנצראללה להדגיש את מסריו העיקריים. כמו כן, מהם אפשר ללמוד על תפיסת עולמו של נצראללה, שכן דווקא אותם בחר מנהיג חזבאללה להדגיש בעזרת

¹⁶⁸ משה וולמן, דמוגרפיה ורטוריקה (תל אביב: פפירוס, 1990), עמ' 115.

יכולתיו הרטוריות הגבוהות על מנת להטות את פני הדברים לטובתו, לשדל את הקהל הלבנוני לתמוך בחזבאללה תוך כדי מלחמתו כנגד צה"ל ולפגוע ברוח האויב מנגד.

ניסיון להערכת הצלחת המערכה התקשורתית שניהל נצראללה במלחמת לבנון השנייה

בשלב זה, עם סיום סקירת נאומי המלחמה, ינסה המחקר לבחון האם השיגה המערכה התקשורתית אותה ניהל נצראללה את מטרותיה. דהיינו, האם נצראללה הצליח להעביר את מסריו השונים לציבור הלבנוני, הערבי והישראלי והאם מסרים אלו חללו בקרב המאזינים. בצד הישראלי נבחנו ניתוחים תקשורתיים וסקרים אשר התבצעו בימי המלחמה ולאחריה. בפן הלבנוני והערבי – ונכון למועד כתיבת שורות אלו – אין בנמצא מחקרים תקשורתיים או סקרים על אודות נאומי נצראללה והדרך בה נתפס במהלך המלחמה. לפיכך, הישגיו התקשורתיים של נצראללה יבחנו על פי הצגתם של ציטוטים והתייחסויות מכתבות ומאמרים אשר התפרסמו בתקשורת הערבית לאורך הלחימה. ההתייחסויות התקשורתיות לנאומים, על אף שאינן יכולות ללמד על תחושתם המדויקת של קהלי היעד השונים, יש בה כדי ללמד על היחס הכללי כלפי נצראללה ועל הדרך בה נתפסה המערכה התקשורתית אשר ניהל בימי המלחמה.

מידת הצלחת המערכה התקשורתית שניהל נצראללה בקרב הציבור הישראלי

כפי שנאמר כבר בפתח המחקר, מלחמת לבנון השנייה לא הייתה הצלחה מבחינת ישראל. בין היתר, גרמה המלחמה לטלטלה בצמרת הפוליטית והביטחונית והביאה להתפטרותם של גורמים בכירים בה. אין עוררין כי הסיבות העיקריות לטלטלה זו נעוצות במציאות שנוצרה בשטח – ההרוגים, ירי הרקטות שלא פסק, חוסר היכולת שהפגין צה"ל, כשלון במרבית יעדי המלחמה שהוצגו ועוד. עם זאת, אפשר להעריך שגם לחזית התקשורתית המוצלחת שניהל נצראללה הייתה השפעה במערכה הכוללת.

לאורך הלחימה, כל נאומי נצראללה שודרו בערוצי החדשות הישראלים בקדחתנות וזכו לניתוח מעמיק. מנגד, בלט הכשל הישראלי בחזית התקשורתית אל מול נצראללה – בשום שלב לא הועמד דובר אשר יצג את ישראל במימד התקשורתי, הגיב על דברי נצראללה וניסה לקעקע אותם. כך, נוצרה תופעה אבסורדית, שתפורט להלן, לפיה תושבי ישראל חיכו למוצא פיו של האויב על מנת לקבל את תמונת המצב הנכונה והאמיתית. מצב זה הוביל לירידה בהערכה הציבורית שניתנה לצמרת המדינית והצבאית – אשר מכל מקום נראה היה שאינה מצליחה לנהל את

הלחימה בצורה מושכלת (היעדר הכרעות קריטיות בסוגיות ברמה האסטרטגית, איחור בהיערכות לקרב, דיווחים משתנים והפוכים מהשטח ועוד).¹⁶⁹

במהלך המלחמה ולאחריה, נוצרה סערה ציבורית רחבה בישראל בכל הנוגע להתנהלותה של התקשורת הישראלית והיחס שזכה לו נצראללה. עיקר הביקורת נסבה סביב עיסוקה הקדחתני של התקשורת הישראלית בנאומיו של נצראללה תוך זריעת פחד בלב העם. טענות אלו היו כרוכות בטענות נוספות שהופנו לתקשורת הישראלית שהיא שמה בסיוע לחזבאללה על ידי דיווח תכוף ומדויק על כל נפילת רקטה בישראל, דיווחים אשר פגעו במורל וסייעו לחזבאללה לטווח את שיגורי הרקטות בצורה טובה יותר.

כך, למשל, פרסם סא"ל (במיל') עזר צפריר את דברים הבאים בעיתון "הארץ": "בזמן המלחמה [...] ראיתי כיצד הסיקור התקשורתי והשפעתו על דעת הקהל הישראלית ועל הקברניטים, משיגים עבור נצראללה את התוצאות שביקש להשיג [...] העדפתי לצפות בשידורי אלמנאר ולא באלון בן דוד וכפיליו".¹⁷⁰ באותה הנימה קבעה דוברת צה"ל דאז, תא"ל (במיל') מירי רגב, כי התקשורת הישראלית עסקה בצורה נרחבת מדי בסיקור התנהלותו של ארגון חזבאללה ושל העומד בראשו ומעט מדי בצד הישראלי ובפעולות הממשל וצה"ל.¹⁷¹

השפעתו הרבה של נצראללה על דעת הקהל הישראלי הודגשה במחקר שבוצע במהלך המלחמה על ידי אודי לבל, מומחה בפסיכולוגיה פוליטית. במחקרו, שבין היתר בדק למי ייחס הציבור הישראלי את מירב האמינות (לנצראללה או לצמרת הממשלתית-ביטחונית של ישראל), עלה כי נצראללה נתפס כאמין הרבה יותר ממגוון הדוברים הישראלים. לדעתו של לבל, במלחמה נוצר מצב פסיכולוגי בלתי נתפס:

"במקום שהציבור הישראלי יצפה לדובר לאומי שלנו, שיבהיר לו מה קורה כל יום, שימזער את הכאוס ושייתפס כאמין, קרה דבר שטרם התרחש: הציבור תפס ככזה את מנהיג האויב שבו נלחמנו, וציפה לנאומיו".

¹⁶⁹ לפירוט הכשלים המדיניים והצבאיים בניהול המלחמה, ראה פרקים 17-18 מתוך: אליהו וינוגרד, מלחמת לבנון השנייה: דין וחשבון סופי / הוועדה לבדיקת אירועי המערכה בלבנון 2006, ועדת וינוגרד (ירושלים: הוועדה לבדיקת אירועי המערכה בלבנון 2006, ועדת וינוגרד, 2008).

¹⁷⁰ עיתון הארץ, 6 בספטמבר, 2006.

¹⁷¹ אתר החדשות MSN, 20 באוקטובר, 2006.

יתר על כן, קבע לבל כי התקשורת הישראלית נכשלה בקעקוע אמינותו של נצראללה בנאומיו הפומביים. "למרות שפרשנים כמו אהוד יערי או אהוד גרנות, ניסו לקעקע את אמינותו של נצראללה ולחשוף את שקריו, 'הציבור לא קנה את זה'".¹⁷²

בסקר שנערך לאחר המלחמה, בדבר התנהלותה של התקשורת בימי הלחימה, עלה כי ישראלים רבים מחו על נוכחות רבה מדי של מנהיג חזבאללה על מסכי הטלוויזיה הישראלית.¹⁷³ אין ספק כי התקשורת הישראלית לא תמכה בחזבאללה ובעומד בראשו, אך בהתנהלותה – בעיסוק הרב בנאומים ובבניית הצפייה להם – היה כדי לסייע לנצראללה להביא את דבריו בפני הקהל הישראלי ולהטיל על הציבור את אימתו.

עם סיומה של המלחמה בחן מרכז המחקר "קשב" את כל הידיעות שעסקו במלחמה אשר פורסמו בתקשורת הישראלית בין ה-12 ביולי לבין ה-15 באוגוסט 2006. בין היתר, נבדקו כל הדיווחים שהופיעו בשלושת העיתונים הגדולים, "ידיעות אחרונות", "מעריב" ו"הארץ", ובמהדורות החדשות המרכזיות של שלושת ערוצי הטלוויזיה – 1, 2 ו-10. בסך הכל בדק המחקר מעל 9,000 ידיעות. בין ממצאיו העיקריים בלטה הקביעה על אודות יחס התקשורת הישראלית כלפי נצראללה:

"יותר מכל, עסוקים [היו] אמצעי התקשורת במהלך המלחמה בהאדרת שמו של האיש העומד בראש החזבאללה, חסן נצראללה. העיסוק האובססיבי הזה בנצראללה מקנה לו דימוי של ארכי-אויב גדול מהחיים, אדם-שטן בלתי מנוצח, שכל מזימותיו המרושעות מצליחות".¹⁷⁴

מחקר נוסף שבחן את התנהלותו של העורך הישראלי במהלך המלחמה, התייחס לבניית המתח לקראת נאומי נצראללה והעיסוק הרב בהם מצד התקשורת הישראלית:

"כל פניה של מנהיג חזבאללה, חסן נצראללה, בזמן המלחמה קיבלה סטטוס של אירוע מדיה בכל שלושת הערוצים המתחרים – 1, 2 ו-10.

¹⁷² גבי וימן, הביקורת הציבורית על התקשורת במלחמת לבנון 2006 (תל אביב: מכון חיים הרצוג לתקשורת, חברה ופוליטיקה, אוניברסיטת תל-אביב, 2006), עמ' 25.

¹⁷³ שם, עמ' 21.

¹⁷⁴ מרכז קשב, "מלחמה עד הרגע האחרון" – התקשורת הישראלית במלחמת לבנון השנייה (ירושלים: קשב – מרכז לחגנת הדמוקרטיה בישראל, 2007), עמ' 66.

כל שאר הידיעות נדחקו לשוליים ופרשנים מיוחדים לענייני תוכן ושפת גוף הוזמנו לאולפן על מנת לאבחן את מצבו של המנהיג, שנתפס כמטונימי [הממחיש מצב באמצעות החלפתו בגורם אחר], למצבו של הארגון [...] [המצב שנוצר הוביל] לפינתו הכמעט קבועה של חסן נצראללה על המרקע (כולל קדימונים, התרעות, תרגום סמולטני, ומשיכת זמן כשהכוכב התמהמה בכניסה לאולפנו, ואיחר למהדורה המרכזית)¹⁷⁵.

את הצלחתו של נצראללה במערכה התקשורתית שניהל כנגד ישראל, ניתן לסכם מתוך דבריו של צבי בראל, פרשן לענייני ערבים בעיתון הארץ :

"נצראללה קנה לעצמו שם של איש אמין, שלדבריו יש השלכה עליונה על חייהם של מאות אלפי אזרחים ישראלים ועל מדינת ישראל כולה [...] פעם הראשונה [נצראללה] שובר מוסכמה מושרשת בקרב התקשורת הישראלית והציבור הישראלי: מנהיג ערבי שאינו מתרברב, אינו משקר, מדויק וראוי לכן לאמון, עד כי הבהיל אפילו את מנכ"ל רשות השידור שהורה לסנן את נאומיו של נצראללה כאילו היו נשק של ממש. הדימוי הזה לא נסתר מעיניו של נצראללה, ובאחת מהופעותיו אף ציין שהישראלים מאמינים לו יותר מאשר למנהיגיהם"¹⁷⁶.

לסיכום הפן הישראלי, נראה כי נצראללה אכן הצליח במערכתו התקשורתית שניהל כנגד ישראל. בתוך כך, הביא את הקהל הישראלי לצפות לנאומיו ולצפות בהם בשידור חי, הצליח להעביר את מסריו על ידי עשרות פרשנים שעסקו בכל אחד מנאומיו בקדחתנות ומיצב עצמו כדמות אמינה ומטילת אימה. מערכה זו שניהל אף הובילה בעקיפין לירידת ערכה של ההנהגה הצבאית והמדינית בעיני הציבור הישראלי. יצירת אותה תחושת אימה, בלבול ומחלוקות פנימיות שהביאו נאומי נצראללה מוכיחים כי אכן השיג נצראללה את יעדיו באותה לחימה פסיכולוגית כנגד ישראל לאורך מלחמת לבנון השנייה. זאת, באמצעות השימוש בכל אותם מסרים ודרכי שכנוע בהם עשה שימוש בנאומים. בכל אלו היה כדי לפגוע בלכידותה של החברה הישראלית בימי הלחימה.

¹⁷⁵ תמר ליבס וזוהר קמפף, מ"קורי עכביש" ל"חומה בצורה" ובחזרה: המיצוב המשתנה של העורך במלחמת לבנון השנייה (תל אביב: בית ספר רוטשילד - קיסריה לתקשורת, אוניברסיטת תל-אביב, 2007), עמ' 6.
¹⁷⁶ שם, עמ' 31.

מידת הצלחת המערכה התקשורתית שניהל נצראללה בקרב הציבור הלבנוני והציבור הערבי הרחב

מלחמת לבנון השנייה הביאה לחידוד הפילוג שבין תומכי חזבאללה לבין מתנגדיו הן בלבנון והן במדינות ערב, פילוג אשר בא לידי ביטוי גם בכלי התקשורת הערבים השונים. נראה כי היחס כלפי נצראללה בכלי התקשורת נקבע על פי רוב בהתאם לשיוכם. כך, כלי תקשורת המזוהים עם חזבאללה, הפלג השיעי ומדינות התומכות בחזבאללה (סוריה ואיראן) הביעו תמיכה ברורה בנצראללה. מנגד, כלי תקשורת, שאינם שיעים, הנתפסים כמתונים וכפרו-מערביים, פתחו בביקורת חריפה נגדו. כפי שהוזכר בתחילת הפרק, אין בנמצא מחקרים תקשורתיים על אודות ההתנהלות התקשורתית של נצראללה בימי המלחמה והישגיו התקשורתיים של נצראללה יבחנו על פי יחס התקשורת לו הוא זכה.

הביקורת כלפי נצראללה וחזבאללה

לאורך המלחמה, עלתה ביקורת רבה כנגד נצראללה וחזבאללה בעיתונים לבנוניים וערביים כאחד. בין טענותיהם של מתנגדי הארגון עלתה הטענה כי בבסיס פעולת חטיפת חיילי צה"ל על ידי חזבאללה עמדו אינטרסים איראניים וסוריים. לעניין זה, קבעה הכתבת הלבנונית הודא אל-חסיני במאמרה לעיתון אלשרק אלאוסט – היוצא לאור בלונדון ונחשב לבלתי מצונזר ועצמאי – ב-15 ביולי, 2006:

"[איראן וסוריה] מעוניינות להשאיר את הבעיות הרחק מהן ושתייהן מחזיקות בכמה קלפים משותפים, ובהם חמאס וחזבאללה. סוריה מעוניינת [...] להימנע מתוצאות חקירת רצח ראש ממשלת לבנון [לשעבר] רפיק אל-חרירי, ואיראן אינה מעוניינת לתת שום תשובה להצעה האירופית-אמריקאית [בנושא הגרעין] [...] לבנון הפכה בת ערובה בידיהן של חזבאללה, סוריה ואיראן, והאסלאם כמעט נפל בן ערובה לשאיפותיה של איראן".¹⁷⁷

בדבריה על אודות האסלאם ש"כמעט ונפל בן ערובה לאיראן", רמזה על כך שהמלחמה שארגון חזבאללה ניהל באותה עת היא למעשה יוזמה איראנית.

¹⁷⁷ עיתון אלשרק אלאוסט, 15 ביולי, 2006.

האשמת איראן במתרחש בלטה בפרסומים נוספים. כך, נכתבו דברים דומים על האינטרס הישיר של איראן במערכה בעיתון המצרי אלאהראם, המזוהה עם המשטר במצרים, ב-18 ביולי, 2006:

"[איראן] החליטה להשתמש בזירה הלבנונית לצד הזירה העיראקית כקלף להגברת הלחץ על האמריקאים, מרגע שהחלה לראות באופק את ההחלטה להעביר את התיק שלה [בעניין הגרעין] למועצת הביטחון. השאלה היא האם הלבנונים צריכים לשאת את כל החורבן הזה למען מערכה שאין להם כל חלק בה".¹⁷⁸

בין דברי הביקורת עלתה הטענה כי חזבאללה, בפעולותיו הביא להרס וחורבן על לבנון. טארק אל-חומיד, העורך הראשי של "אלשרק אלאוסט", כתב לעניין זה:

"לא ייתכן שיכולותינו ומשאבינו יהיו חשופים להרס וחסול [רק] משום שקבוצה [כלשהי] החליטה להצית את האזור [...] על מי שרוצה לנהל את המאבק עם ישראל לשאת באחריות, בייחוד מאחר שנאומו של נצראללה מציג אותו כמנהיג הערבי האולטימטיבי, שכן הוא אומר 'אינני מבקש עזרה מאיש'".¹⁷⁹

בעיצומה של המלחמה ג'מאל חאשוקג'י, העורך לשעבר של העיתון הסעודי אלוטון הנמנה בין העיתונים המובילים בעולם הערבי ולכזה הזוכה לחופש עיתונות יחסי, פתח בביקורת כנגד חזבאללה. כך, קבע כי על חזבאללה החובה להתפרק מנשקו היות ואיבד את לגיטימיותו עם נסיגת צה"ל מלבנון בשנת 2000, נסיגה שסימלה את השבת כלל אדמות לבנון:

"[חזבאללה] נדרש להתפרק מנשקו מצד הכוחות הפוליטיים בלבנון [...] חלק מהפוליטיקאים הלבנוניים פעלו באומץ והעלו את נושא פירוק הנשק של חזבאללה. זאת על בסיס העובדה שלבנון שוחררה ואין עוד צורך בהתנגדות. אולם, המפלגה [חזבאללה] הצדיקה [את המשך ההחזקה בנשק] בטענה שהשחרור לא הושלם בשל קיומו של הכיבוש הישראלי בחוות שבעא".¹⁸⁰

¹⁷⁸ עיתון אלאהראם, 18 ביולי, 2006.

¹⁷⁹ עיתון אלשרק אלאוסט, 15 ביולי, 2006.

¹⁸⁰ עיתון אלוטון, 18 ביולי, 2006.

בנושא זה אף נכתב בעיתון אלשרק אלאוסט כי "אם האדמה משוחררת הרי שתפקידה של ההתנגדות צריך להסתיים והיא צריכה להתמסמס בכור ההיתוך של המדינה".¹⁸¹ דברים אלו נאמרו בעוד המלחמה מתרחשת והם מוכיחים כי על אף ניסיונותיו הרבים של נצראללה להצדיק את המלחמה ואת הנחיצות הצבאית של ארגונו, עצם החזקת נשק בידי חזבאללה נדחתה בידי כלי תקשורת ערביים הנחשבים למרכזיים ביותר.

כמו כן, ביקורת רבה עלתה בעיתון אלוטן על כך שחזבאללה חטף את חיילי צה"ל מבלי להיוועץ בממשל הלבנוני:

"אין מנוס מלערוך הבחנה בין ההתנגדות הלגיטימית לבין הרפתקאות לא מחושבות שמבצעים גורמים בתוך המדינה ואילו העומדים מאחוריהן, זאת מבלי לחזור אל הרשות השלטונית הלגיטימית במדינה שלהם, וללא תיאום או התייעצות עם מדינות ערב".¹⁸²

דברים אלו קיבלו חיזוק גם מדבריו של שר החוץ הסעודי שקבע כי "גורמים חסרי אחריות שאינם מקבלים את מרות המדינה מקבלים לבדם החלטות שלא רק מסבכות את אותה מדינה, אלא דוחפות את שאר המדינות להרפתקאות בלתי מחושבות".¹⁸³

יש לציין כי הביקורת כלפי חזבאללה בדבר הפגיעה בריבונותה של לבנון שבה ועלתה מספר פעמים במהלך המלחמה. כך, נכתב בעיתון המצרי אלאהראם כי "כאשר [הלחימה בישראל] הופכת לכלי הנותן לאויב אמתלה להפר את ריבונות המדינה, למחוק את המתקנים על הקרקע ולרצוח לבנונים חפים מפשע וחמור מכך, כשמדינות אחרות יכולות לנצל את ההתנגדות להסלמה, אז ההתנגדות מפסיקה לגמרי להיות התנגדות".¹⁸⁴ עוד על עניין זה נטען בעיתון אלחיאאת אלג'דידה – העיתון הרשמי של הרשות הפלסטינית היוצא לאור ברמאללה – כי "כוחות ההתנגדות פה [בעזה - החמאס] ושם [בלבנון - החזבאללה] חטפו את תפקידם של המשטרים במדינות ערב והותירו אותם ניצבים מבולבלים, חסרי אונים, משותקים כמעט כליל [...] כל זאת באמצעות ציר קואליציוני אזורי המשתרע מעזה לדרום לבנון, לדמשק ולטהרן".¹⁸⁵

¹⁸¹ עיתון אלשרק אלאוסט, 21 ביולי, 2006.

¹⁸² עיתון אלוטן, 14 ביולי, 2006.

¹⁸³ עיתון עוכאט', 16 ביולי, 2006.

¹⁸⁴ עיתון אלאהראם, 25 ביולי, 2006.

¹⁸⁵ עיתון אלחיאאת אלג'דידה, 14 ביולי, 2006.

התמיכה בנצראללה וחזבאללה

מצידו השני של המתרס, היו כאלו אשר הרבו בשבחם של נצראללה וחזבאללה. נראה היה שתומכי נצראללה שיננו את דבריו, תמכו בהם ואף שיכללו אותם. מעצם עיסוקם ותמיכתם של כלי תקשורת אלו במסריו של נצראללה, הביאו להעצמתם ושימשו תווך נוסף להעברתם אל הציבור הרחב. כך – ובדומה לכלי התקשורת הישראליים שעסקו בקדחתנות בנאומי נצראללה – הפכו כלי התקשורת התומכים בחזבאללה ל"מכפיל כח" בידי נצראללה בהעברת מסריו לקהל הערבי.

דבריו של נצראללה לעניין מניעיהם של ישראל ומדינות המערב במלחמה זכו לתמיכה במאמרים השונים שהופיעו בעיתונים השונים. עיתון תשרין, עיתון הממסד הסורי, בלט בתמיכתו בחזבאללה, בהתאם למגמה השלטונית. בעיתון נתנה התייחסות לתוכנית הישראלית-אמריקאית להשתלטות על האזור, דברים אשר היו דומים לטענותיו של נצראללה בנאומו:

"כל דאגתם [של ישראל והמערב] היא לפלג את האזור הערבי שלנו ולפורר אותו לעוד ועוד [חלקים] כדי לבצע את [תכנית] 'המזרח התיכון החדש' ששמעון פרס הכריז עליה יום אחד והממשל האמריקאי הטיל על ישראל להתחיל בשלב הראשון של יישומה".¹⁸⁶

ברוח זו, על תפקידו של חזבאללה נכתב בעיתון אלת'ורה הסורי, הידוע בקו האנטי-ישראלי שלו, כי: "ההתנגדות הגיבורה היום, כפי שאמר חסן נצראללה, מובילה את המערכה של האומה, וזוהי הזדמנות היסטורית להשיג את ניצחון האומה על האויב שלה. ההתנגדות [...] מייצגת את הפנים האמיתיות של אומה שההיסטוריה שלה מלאה במעשי תפארת".¹⁸⁷ במקביל, וגם כאן כהד לדברי נצראללה, עלתה בעיתון זה ביקורת על מדינות ערב שלא תמכו בחזבאללה ובמלחמתו בישראל:

"הרחוב הערבי שציפה לעמדות התומכות בהתנגדות האסלאמית, נדהם מהקולות האלה שהדבר המינימאלי שניתן לומר עליהם הוא שהם מצדיקים את התוקפנות הברברית של ישראל ואת פשעיה

¹⁸⁶ עיתון תשרין, 25 ביולי, 2006.

¹⁸⁷ עיתון אלת'ורה, 18 ביולי, 2006.

הפראיים ונותנים לה אור ירוק להמשיך בהתקפותיה ובמלחמתה
הפתוחה בכל החזיתות".¹⁸⁸

כמו כן היו שתמכו בפעולת חטיפת חיילי צה"ל על ידי חזבאללה ובזכותו של העם הלבנוני להלחם
בעבור אדמותיו הכבושות. לעניין זה נכתב בעיתון אלאח'באר הלבנוני, המוגדר כעיתון שמאלני
וככזה המקורב לחזבאללה, כי: "האם ישראל חשבה שהפלסטינים והלבנונים צריכים להיכנע
ולקבל את הכיבוש ואת ההתפשטות? הרי האמנות הבינלאומיות מעניקות לעמים את הזכות
להתנגד לכיבוש ולצאת נגד הכוחות הצבאיים".¹⁸⁹ כמו כן, חלק מטיעונו של נצראללה נתקבלו
מבלי כל שינוי על ידי כתבים אוהדים. כך, למשל, נכתב ב"מאמר דעה" מאת בעל הטור אחמד
בהג'ת בעיתון אלאהראם המצרי – ועל אף היותו של העיתון מזוהה עם המשטר – כי:

"נצראללה לא טעה כאשר שבה שני חיילים ישראלים. השבי נעשה על
אדמת לבנון הכבושה בידי הכוחות הישראלים. משמעות הדבר כי יש
לו זכות לשבות או לחטוף כל חייל ישראלי הדורך על אדמת לבנון
כחלק מן ההתנגדות הלגיטימית. החוקים הבינלאומיים וההומאניים
והדתיים מעניקים לו את הזכות הזו [...] דרום לבנון הוא אדמה כבושה
ועל פי היגיון זה, תושבי הדרום הכבוש יכולים להתנגד לצבא
הכיבושי".¹⁹⁰

פרט לאמצעי התקשורת, ניתן היה לראות כי לאורך המלחמה רבים התאספו ברחבות בהם
הוקרנו נאומי נצראללה על גבי מסכי ענק. מן הסתם ההמונים היו מאנשי חזבאללה ומתומכיו
(וזאת גם לאור התנוססותם של דגלי חזבאללה והאהדה הרבה לה זכה נצראללה מהצופים). עם
זאת, יש בדברים אלו כדי ללמד כי גם בצד הלבנוני-אוהד של חזבאללה הייתה ציפייה רבה
לנאומיו של נצראללה.

לסיכום, ניתן לקבוע כי בכל הקשור ליחס כלפי נצראללה במהלך המלחמה, יחס אשר הושפע גם
מנאומיו, השתקפו בתקשורת הערבית והלבנונית שני זרמים. האחד – זרם אוהד אשר אימץ את
מרבית דבריו של נצראללה. בלטו בזרם זה כתבים וכלי תקשורת אשר השקפותיהם ותפיסותיהם

¹⁸⁸ עיתון אלת'ורה, 17 ביולי, 2006.

¹⁸⁹ עיתון אלאח'באר, 14 ביולי, 2006.

¹⁹⁰ עיתון אלאהראם, 21 ביולי, 2006.

היו דומות לאלו של נצראללה. הזרם השני – זרם ביקורתי אשר תקף את נצראללה ואת ארגון חזבאללה תוך הצגת דבריו השונים ושיללתם.

תוך ניסיון לכמת את התגובה הערבית ניתן להניח כי טרם מלחמת לבנון השנייה, זכה נצראללה לקרדיט בעולם הערבי לאור הצלחת חזבאללה להביא לנסיגת צה"ל מלבנון בשנת 2000, נסיגה שנתפסה כניצחון הערבי הראשון כנגד ישראל. עם זאת, במקביל לפתיחתה של הלחימה החלו כלי תקשורת ערביים רבים לצאת בקריאה ברורה והחלטית כנגד נצראללה – דבר שהיה בו כדי לפגוע במעמדו. הירידה שחלה במעמד נצראללה נגרמה, בין היתר, בשל המציאות שלתוכה הוא גרר את לבנון ונראה כי המערכה התקשורתית שניהל לא הצליחה לכסות על כך. בדברים אלו, יש על מנת ללמד על הצלחתה המצומצמת של המערכה התקשורתית שניהל נצראללה בנוגע לעולם הערבי בניגוד להצלחה הגורפת לה זכה בישראל.

השוואת נאומי נצראללה במהלך מלחמת לבנון השנייה לנאומים מרכזיים אחרים שנשא

עד כה, נסקרו בהרחבה הפניות השונות שביצע נצראללה אל הציבור הלבנוני במהלך מלחמת לבנון השנייה – תקופה רגישה ביותר בה, מטבע הדברים, נאלץ נצראללה לגייס את מיטב כישוריו, כאמור. נשאלת השאלה, אם כן, האם דרכי הפנייה בהן נקט במהלך הלחימה היו ייחודיות לתקופה זו, בבחינת "מצב חירום", או שמא נוקט נצראללה בדרכים דומות גם בפניותיו לציבור בזמנים שונים. על מנת לבחון סוגיה זו, יבחנו שלושה נאומים מרכזיים אשר נשא מזכ"ל חזבאללה לאחר המלחמה, בשנים 2007 עד 2010.

מטרת המחקר תהיה לנסות ולאתר - בזעיר אנפין - קווי דמיון בין שתי קבוצות הנאומים, זאת, על ידי זיהוי מסרים, דרכי שכנוע ומוטיבים חוזרים בין שתי הקבוצות האמורות. לפיכך, יבחן כל נאום על פי שתי קטגוריות: דרכי פנייה הדומות לאלו שנקטו בתקופת הלחימה וכאלו השונות ממנה. יצוין, כבר עתה, כי הבחינה העלתה כי קיימת קורלציה גבוהה ביותר בין קבוצות אלו, המוכיחה כי אכן נצראללה עושה שימוש בדרכים דומות בנאומיו השונים. מאידך, קיימים מספר נושאים בהם נצראללה הציג עמדות שונות מאלו בהן נקט במלחמה.

שלושת הנאומים שבחר המחקר לבחון – אשר נישאו כולם בתחנת אלמנאר – הינם כאלו אשר הסבירות כי יופיעו בהם מסרים, דרכי שכנוע ומוטיבים רבים לאור גודל האירוע בו ניתנו או ההקשר בו נישאו, הם הגדולים ביותר:

1. נאום "יום הזיכרון לאמאם עלי" – ניתן בתאריך 28 ביולי 2007, כשנה לאחר הלחימה, ונסב סביב ההתפתחויות שחלו מאז סיום הלחימה. במהלך תקופה זו כלל הביקורת כלפי חזבאללה כבר הספיקה להישמע, דבר אשר אפשר למזכ"ל הארגון להכין עצמו ולהגיב על ביקורת זו ועל התנהלות הארגון אחרי המעשה. לפיכך, ניתן לומר כי זהו הנאום המרכזי הראשון שנשא נצראללה מאז סיומה של הלחימה.

2. נאום "עסקת חילופי השבויים" – ניתן ב-2 ביולי 2008, לאור אישור עסקת חילופי השבויים (השבת גופותיהם של חיילי צה"ל, אהוד גולדווסר ואלדד רגב). הנאום עסק בתוצאות מלחמת לבנון השנייה, ביחס כלפי ישראל ובהמשך פעילותו של הארגון ומטבע הדברים עלו בו אמירות חשובות ביותר הן ביחס למלחמה והן בדבר התנהלות הארגון ותפיסותיו.

3. נאום "המשוואה הימית" – ניתן ב-25 במאי 2010, לרגל יום השנה העשירי ליציאת צה"ל מלבנון. נאום זה כלל איומים חדשים כלפי ישראל ו"משוואה" חדשה לפיה במידה ישראל תטיל מצור ימי על לבנון, חזבאללה יתקוף ספינות בדרכן לישראל.

נאום "יום הזיכרון לאמאם עלי"¹⁹¹

ב-28 ביולי 2007, כשנה לאחר מלחמת לבנון השנייה, הופיע נצראללה בפני הציבור הלבנוני לרגל יום הזיכרון להולדת האמאם עלי בן אבי טאלב – האחרון מבין ארבעת החליפים הראשונים ו"אבי" השיעה. על אף המשמעות הדתית של יום זה, נסב עיקר הנאום על נושאים הקשורים ללחימה בישראל. בתוך כך, נעשו מאמצים רבים במהלכו להציג את הניצחון שהושג על ישראל במהלך המלחמה ולהדגיש את חוזקו של העם הלבנוני.

דרכי פנייתו של נצראללה הדומות לאלו שננקטו בתקופת הלחימה

כיתר נאומיו, גם נאום זה נפתח באמירת שבחים על אללה ועל מחמד נביאו. לאחר מכן החל נצראללה להרעיף שבחים על העם הלבנוני ועל עמידתו האיתנה. במסגרת זאת, ציין כי "אתם התמצית, הסמל והכותרת שלהם [של הנופלים במערכה] להמשך קיומם של הדרום, של לבנון ושל האומה". גם בחלקו האחרון של הנאום הודיע נצראללה כי "אכן כן, יש ברשותנו משאב אנושי עצום ונורא. המשאב האמיתי שלנו טמון באיש שלנו, המאמין, האדיר, החזק, שמסוגל להתמודד, להשיג את הניצחון, לשנות את המשוואה, להיאבק במזימות ולכפות את רצונו על העולם כולו, אפילו אם יתאגד העולם כולו מאחורי אויב פיקח ויהיר כמו ישראל".

נאום זה אף היה רווי בשימושים חוזרים ב"מוטיב הניצחון". לדוגמא, הקדיש הדובר זמן רב להשוואה בין מלחמת לבנון הראשונה לבין מלחמת לבנון השנייה. עיקר טיעונו בהשוואה זו היה כי בעוד מטרות מלחמת לבנון הראשונה ירדו לטמיון 18 שנה לאחר סיומה, עם נסיגת ישראל בשנת 2000, מטרות מלחמת לבנון השנייה ירדו לטמיון לאחר 33 ימי לחימה – דבר המעיד על גודל הניצחון. עוד הודיע כי "לבסוף לבנון ניצחה וההתנגדות ניצבה על הבמה שלכם בבנת ג'יביל כדי להקדיש את ניצחונה ללבנון, לכל לבנון, לכל הערבים, לכל המסלמים ולכל העשוקים והמדוכאים

¹⁹¹ תחנת אלמנאר, 28 ביולי, 2007.

בעולם וכדי לייחס את הניצחון לכל בעליו, ללא בלעדיות או מונופול כלשהם". בדברים אלו, חזר והדגיש את מחויבותו ללאומיות הלבנונית, באומרו כי הניצחון שייך לכל העם הלבנוני ולא לחזבאללה בלבד, זאת, כפי שטען פעם אחר פעם בנאומיו במהלך המלחמה.

אגב ההשוואה בין המלחמות, הדגיש נצראללה, כפי שעשה פעמים רבות במהלך מלחמת לבנון השנייה, את אשמתה של ישראל בכלל ההתפתחויות, הן במלחמת לבנון הראשונה והן בשנייה. כך, קבע כי:

"ישראל נמצאת במלחמה נגד לבנון מאז הוקמה בשנת 1948 על אדמת פלסטין, והחלה לעשוק את האדמה הקדושה הזו ולגרש חלק גדול מהעם בפלסטין. מאז אותו היום, מאז תקומתה של הישות השטנית, התוקפנית, החמדנית והעריצה הזו בשנת 1948 - היא במלחמה נגד לבנון, וללא קשר לעמדה שבחרה לבנון בקרב הזה ובסכסוך הזה, והעם בדרום לבנון מכירים הכי טוב את ההתקפות, הפלישות והסכנות".

במהלך נאומו זה הרחיב נצראללה בזלזולו כלפי הממשל הישראלי והצבא הישראלי. זאת, בין היתר, תוך שהוא מביא לידי ביטוי את "מוטיב החוסן הלבנוני" המציג את הארגון כחזק ובלתי ניתן להשמדה על ידי צה"ל או כל צבא אחר. כך, הגיב על דבריו של אולמרט בדבר הימנעותו להתהלך ברחובות בחופשיות (מחשש לתקיפה ישראלית) וקבע כי אם זו הייתה מטרת מלחמת לבנון השנייה אזי:

"שדבריו של אולמרט על תוצאה זו הם גנאי לישראל. הם אות קלון לפחדנותה של הישות [...] שרצתה ועודנה רוצה לכפות את תנאיה על כל העמים הערביים והממשלות הערביות. הם אות קלון לפחדנותה של הישות, שטוענת שצבאה הוא הצבא החמישי, השישי או הרביעי הכי חזק בעולם. הם אות קלון לפחדנותו של הצבא, שטוען שחיל האוויר שלו הוא החזק ביותר באזור המזרח התיכון".

את דברים אלו המשיך והדגיש תוך שהוא מונה את כישלונות צה"ל באוויר בים וביבשה. לעומת כישלונות אלו, הציג בהרחבה את הישגיהם של לוחמי חזבאללה אשר "בכל נקודה ובכל מעבר היו גברי אללה והיו אריות אללה שארבו להם, הם היו נוכחים, הם היו ערניים, הם היו מודעים והם

הפתיעו את האויב, הרגו בו, הטילו בו אימה, גרשו אותו, שיסעו את שורותיו". כמו כן, חזר הנואם על "מוטיב האמונה וההקרבה" וקבע כי :

"התפארו בהקרבות והרימו את ראשיכם נוכח ההקרבות. הקימו מצבות זיכרון לחללים לערים ולבתים ההרוסים [...] התגאו בניצחון שהושג בדם, בבתים הרוסים, בדמעות ובכאבים, כאבי הגירוש".

כמו כן, חזר על אמירותיו המוכרות הקוראות לאחדות תוך תקיפת השמועות לפיהן חזבאללה מעוניין בשינוי המתכונת הפוליטית בלבנון :

"בימים האחרונים נשמעו שקרים חדשים [...] [נטען כי חזבאללה] רוצים לבצע מהפכה במתכונת של המערכת הפוליטית הנוכחית. זהו שקר וכזב, וזה לא נכון. אילו רצינו לעשות זאת, היינו צריכים להגיד זאת כבר ב-25 ביולי 2000 בבנת ג'ביל".

על מנת לחזק טענה זו הוסיף נצראללה כי בכל מקום אחר בעולם בו ניצחה תנועה עממית כלשהי (לאו דווקא בעולם האסלאם), היא גם חתרה להשגת השלטון ואילו ארגון חזבאללה לא פעל באופן זה. את "התפארות דמוקרטית" זו ניתן לפרש כאיום מרומז כמו גם כעזות מצח מצידו של המזכ"ל.

עוד טען כי "לא ייתכן שמישהו יסיט את תשומת הלב מהבעיות המרכזיות. אתה מציע בלבנון פתרון של ממשלת אחדות לאומית [...] ויום אחר מבלבלים אותך עם אלף סיפורים ומעשיות". דברים אלו נאמרו תוך הישענותו על "מוטיב ההגיון" בו עשה שימוש פעמים רבות במלחמה. כך, טען כי המחנה השולט "מבזבז את הזמן כדי שלא תקום ממשלת אחדות לאומית וכדי שהמחנה השולט ימשיך לשלוט תוך ביצוע טעויות ועבירות".

בכל הקשור ללאום ולדת, עולה כי דבריו בנאום זה תאמו את דבריו לאורך הנאומים מימי המלחמה, לפיהם חזבאללה קורא לאחדות לאומית ולהדגשת הלאומיות הלבנונית מעל חילוקי הדעות בין העדות השונות בלבנון. בצורה זו הבהיר כי :

"המסר שלי לפנים הלבנוני, למסלמים ולנוצרים, לשיעה, לסונה ולדרוזים ולכל חסידי האמונות הנוצריות בעדה הנוצרית, אני אומר להם: המסר שלנו ברור. אנו רוצים שלבנון תהיה מדינה של כולם, של

כל בניה וכל עדותיה. אנו לא רוצים לשנות את המתכונת הפוליטית.
אנו לא שואפים לשלוט או להשתלט על לבנון או להפוך אותה
לעריצות".

כחלק מעיסוק בשאיפה לאחדות לאומית, עשה הדובר שימוש ב"מוטיב קור הרוח" כמו גם
ב"מוטיב הסולידריות והלאומיות" והתייחס להאשמת הארגון בכך שבשנים עברו, בדגש על
שנותיו הראשונות של הארגון, דגל הארגון במדינה אסלאמית-שיעית. על כך הודיע נצראללה כי:

"בני האדם כולם מתפתחים. בני האדם כולם נעשים בשלים. בני האדם
כולם גדלים. בני האדם כולם מתחילים לראות את המצב ואת
העובדות באופן מציאותי יותר וטוב יותר. על בסיס זה, בואו נעצב את
עתידינו, ללא כל שיקולי העבר, מחלוקות העבר והאשמות העבר [...]
אנו אמרנו לאחר המלחמה: בואו שכס אחד ויד ביד לבנות את הארץ
ביחד, להפריח את הארץ ביחד ולהגן על הארץ ביחד באמצעות ממשלת
אחדות לאומית".

את נאום זה חתם נצראללה תוך שהוא מתייחס בביקורתיות כלפי הקהילה הבין לאומית, בדומה
ליחס שזכתה לו הקהילה הבין לאומית בימי המלחמה בעת הפנה דבריו לציבור הלבנוני: "אני שב
ואומר למועצת הביטחון תגנו אותי [...]. אנו מחזיקים ונמשיך להחזיק ברקטות המסוגלות לפגוע
בכל נקודה בפלסטין הכבושה [...]. לא נמתין עד שגורם כלשהו בעולם יגן עלינו". עוד חזר על
אמירותיו מימי המלחמה, לפיהן "ההשפלה והחנפנות מול מדינה זו או אחרת, בקשת הסיוע
ממדינה זו או אחרת ושאיבת כוח ממדינה זו או אחרת חסרי תועלת, הרי לפי היגיון תישאר ארצנו
חלשה וחסרת אונים". בדברים אלו אף חזר ל"מוטיב הכבוד" לפיו, לבנון לא צריכה להשפיל
עצמה ולאבד מכבודה.

דרכי פנייתו של נצראללה השונות מאלו שננקטו בתקופת הלחימה

במהלך נאום זה רמז נצראללה לניסיון מחנה 14 במרץ (המחנה הפרו-מערבי) לבסס את שליטתו
בלבנון. זאת, בשונה מהנאומים שנשא במלחמת לבנון השנייה בה עשה מאמצים להתרחק
מפולמוס פוליטי. בתוך כך הודיע כי:

"המלחמה שרצו שתשנה את פני לבנון ושתהפוך אותה למדינה אנוכית ונשלטת על ידי מחנה ספציפי - חלומותיו של מחנה זה התפוגגו, חלומותיו לשליטה ואנוכיות החלו לדעוך יום אחר יום. לא ניתן לכפות ממשלת ולא שלטון על הרוב העממי הלבנוני. לבנון זו לא יכולה להישלט על ידי מחנה שנתמך על ידי מישהו [...] עליה להסתמך על רצון עמה".

בעת אמירת דברים אלו, יכול היה נצראללה להרשות לעצמו להציג עמדות שאינן מתפשרות ואף לתקוף בגלוי מחנה כזה או אחר בדבריו. זאת, לאור השוני בין התקופות בהם נאמרו הדברים. כך, בעת מלחמת לבנון השנייה זקוק היה לתמיכה רחבה בעם ועל כן עשה כל שניתן על מנת להתרחק מפולמוס. לעומת זאת, בעת בה ניתן נאום זה, תמיכה רחבה זו הייתה פחות נדרשת, ובפועל לא קיימת, ועל כן הרשה לעצמו לומר את הדברים.

בנוסף, בשונה מימי הלחימה, בהם נמנע נצראללה מלעורר את הדיון סביב המחלוקות הדתיות, בנאום זה התייחס לחוסר השוויון שחווים השיעים באזור הדרום. בתוך כך ציין כי:

"הדבר שאנחנו הכי שואפים אליו הוא שותפות, שתהיה שותפות פוליטית בניהול המדינה. הדבר שאנחנו הכי שואפים אליו הוא שיגיע אלינו החשמל כמו שמגיע לשאר האזורים בלבנון. הדבר שאנחנו הכי שואפים אליו זה שיתייחסו אלינו כלבנונים, אזרחים לבנונים רגילים ולא אזרחים לבנונים סוג ב'. זוהי השאיפה האמיתית המקובלת והרצינית שלנו".

נאום "עסקת חילופי השבויים"¹⁹²

ב-2 ביולי 2008, כשנתיים לאחר מלחמת לבנון השנייה, נשא חסן נצראללה נאום לרגל חתימת עסקת חילופי השבויים עם ישראל, במסגרתה שוחרר סמיר אלקנטאר יחד עם ארבעה שבויים לבנונים, כמו גם הועברו לידי חזבאללה 199 גופות לבנוניות. זאת, בתמורה להשבת גופותיהם של החיילים החטופים, אהוד גולדווסר ואלדד רגב. העסקה בוצעה ב-16 ביולי 2008, כשבועיים לאחר

¹⁹² תחנת אלמנאר, 2 ביולי, 2008.

החתימה על ההסכם. לפיכך, נאום זה היווה סיכום סוגיית המלחמה וסגירתה מבחינת חזבאללה. בנאום זה כלל דרכי פנייתו של נצראללה היו דומות לאלו שננקטו בתקופת הלחימה (על כן ניתוח הדברים יהיה ללא חלוקה פנימית).

בדומה לנאומיו לאורך מלחמת לבנון השנייה, פנה נצראללה לציבור הלבנוני תוך הישענות על מסריו העיקריים העוסקים בדת, לאום, פוליטיקה והתנהלות מול ישראל. בתוך כך, פירט בהרחבה על התנהלות חזבאללה במהלך ניהול המשא ומתן אל מול ישראל. כמו כן, את עסקת חילופי השבויים, אשר הייתה התוצאה של המשא ומתן, הציג נצראללה כהוכחה לניצחון הארגון במלחמה.

עם פתיחת נאומו, התייחס נצראללה לפוליטיקה הבין לאומית ולהודעת ממשלת בריטניה לפיה היא רואה בזרוע הצבאית של חזבאללה ארגון טרור. בהקשר זה גינה נצראללה בחריפות את בריטניה והציגה כמדינה שייסדה את הישות הציונית והייתה השותפה עיקרית בעקירת העם הפלסטיני ממולדתו. בנוסף, כינה את בריטניה "מדינת הצהרת בלפור בעבר" ו"מדינת פסוקי השטן של סלמאן רשדי בהווה".¹⁹³ השימוש ב"שמות גנאיי" אלו נועד להציג את בריטניה כמדינה המקדמת את הפגיעה בערכי העולם המסלמי והערבי כמו גם לחזק את דברי הבקורת של נצראללה כנגדה.

בפתיחה זו, ניתן לראות דמיון בין היחס לקהילה הבין לאומית במהלך המלחמה לבין היחס שניתן לה בנאום זה. יוזכר, כי כאשר כיוון נצראללה דבריו לציבור הלבנוני במהלך המלחמה, נקט בגישה ביקורתית בכל הקשור להתנהלות הקהילה הבין לאומית. זאת, בניגוד לפניותיו אשר כוונו לקהילה הבין לאומית בהן ביקש את עזרתה בסכסוך.

בכל הקשור למסרים מתחום האסלאם, עולה כי נאום זה, בדומה ליתר הנאומים מימי הלחימה, גם הוא נפתח תחילה באמירת שבחים על אללה ועל מחמד נביאו. בנוסף, התייחס נצראללה להודעה הבריטית וציין שהעתיד יוכיח כי כל מסעות טפילת האשמה כלפי חזבאללה ואנשיו יעלו בתוהו. את קביעתו עיגן בפסוק מן הקוראן – דרך שכנוע אשר ננקטה פעמים מספר במהלך

¹⁹³ סלמאן רשדי הינו איש רוח וסופר בריטי מסלמי ממוצא הודי, אשר בספטמבר 1988 פרסם את ספרו "פסוקי השטן". ספר זה, אשר הציג את הנביא מחמד באור שלילי, עורר את זעמם של מסלמים רבים בעולם. בחודש יוני 2007 פרצה סערה נוספת בעולם המסלמי בנוגע לספר זה, לאור הענקת תואר אצולה הבריטי "Sir" לסלמאן רשדי.

המלחמה: "מעשיהם כחזון תעתועים במרחבי מדבר; הצמא חושב כי מים הוא" (סורת אלנור – האור – פסוק 39). משל קוראני זה מתייחס למעשי הכופרים החושבים כי מעשיהם יועילו להם ביום תחיית המתים, אך כאשר הם הולכים מן העולם, נוכחים לדעת שמעשיהם לא הועילו, כפי שחזון התעתועים אינו מועיל לאדם הצמא במדבר.

באשר להתנהלות אל מול ישראל, חלק מרכזי מן הנאום נסב על שלביו השונים של המשא ומתן בעסקת השבויים והתנהלותו. פירוט תהליך המשא ומתן והצגת עקרונות חזבאללה נועדו להדגיש את תמונת השליטה במצב אשר נצראללה עשה מאמץ תדיר לייצר. בתוך כך, הוצגו הארגון והעומד בראשו שוב ושוב באור חיובי, זאת, באמצעות מוטיבים המוכרים לנו מנאומיו לאורך המלחמה כגון מוטיב "קור הרוח והשליטה במצב". באמצעות מוטיב זה הדגיש הדובר את הדרך בה בחר לנהל את המשא ומתן: "מהרגע הראשון שבו החל המשא ומתן, התנאי שלנו היה שכל מה שקורה בו יהיה חשאי למען בטחונו, משום שלמען האמת לא חיפשנו אחר אורות הזרקורים". עוד ציין כי נמנע מלסבך את התהליך שכן "הצגת תנאים ורף גבוה בתקשורת מסבכת את התהליך. שימו לב לכך שמה-12/07, במסיבת העיתונאים הראשונה [במלחמת לבנון השנייה] שעה או שתיים אחר פעולת השבי, לא קבעתי רף. דיברתי על שבויים באופן כללי".

"מוטיב המוסריות", גם הוא בלט לאורך הנאום. בדומה למה שהוצג בנאומי נצראללה במלחמה, כלל מעשיו של נצראללה נבעו מתוך מניעים אנושיים בהם השבת השבויים הלבנונים וגופות החללים הלבנונים. כך, קבע כי "דאגתנו האמיתית הייתה הדאגה האנושית שהיא חזרת האסירים, חשיפת גורלם של הנעדרים והחזרת הגופות הטהורות אל אדמת המולדת [...] כל מה שאני רוצה הוא לשרת את לוחמי הג'יהאד העשוקים הללו שהושלכו, ננטשו ונשכחו בבתי הכלא של האויב". עוד בנושא זה ציין כי "אחד האקטים החשובים ביותר של מתן כבוד לחללים הללו הוא שיהיו להם קברים אמיתיים ועליהם שמות החרוטים באותיות של זהב ולא מספרים בקברים אלמוניים".

בשלב זה של הנאום עבר נצראללה לדרך השכנוע של הכפשת ישראל והזלזול בה. לעניין ניהול המשא ומתן חזר והאשים את ישראל בחשיפת פרטים סודיים ממנו לתקשורת: "ההחלטה הייתה שההסכם יישמר בסוד. אולם התקשורת הישראלית חשפה במשך שבועיים שלושה פרטים". עוד הדגיש את הזלזול בישראל תוך הטענה כי "שכחה" מנושא איברי הגופות הישראליות אשר היו

בידי חזבאללה: "לנושא איברי הגופות הוא [הישראלי] למעשה לא התייחס. לפני שעוררנו את הנושא הוא שכח שיש לו איברי גופות של יותר מעשרה חיילים אשר נמצאו בשטח לבנון כתוצאה ממלחמת יולי". השוואה זו בין ישראל לחזבאללה – הכוללת את הכפשת ישראל תוך הצגת חזבאללה באור חיובי לעומתה – עלתה פעמים רבות במהלך מלחמת לבנון השנייה במסגרת מסריו של נצראללה אשר עסקו בהתנהלות אל מול ישראל (נדון בהרחבה בפרק שבע לעיל).

מוטיב עיקרי נוסף בו נעשה שימוש במהלך הנאום היה "מוטיב הניצחון". עצם שחרורו של סמיר אלקנטאר והשבת כלל גופותיהם של הנעדרים הלבנונים הביאו את נצראללה להודיע כי:

"אני מאמין שנצליח לסגור תיקים רבים של הנעדרים אם לא את כולם. בחלק הלבנוני אנו יכולים לומר שהשלמנו את המשימה. [בידנו] כל האסירים הלבנונים, כל החללים וכל המידע על הנעדרים, וזה אומר סגירת התיק הזה".

בדרך זו, הודגשה גם אמינותו של נצראללה, אשר התחייב בעבר כי ישיב את האסירים הלבנונים ובראשם "זקן האסירים" סמיר אלקנטאר. ניצחון זה אף הודגש בקביעתו כי לבנון היא המדינה הראשונה במזרח התיכון "לסגור את תיק האסירים" אל מול ישראל:

"לבנון תהיה המדינה הראשונה בסיכסוך הערבי-ישראלי אשר תסיים את סוגיית האסירים, משמע שלא ישאר אף אסיר לבנוני בבתי הכלא הישראליים ואף בשר ועצם לבנוניים מקרב הגופות הטהורות לא יישארו מחוץ לאדמת המולדת. גורל הנעדרים נסגר סופית, וזהו הישג גדול".

"מוטיב הניצחון" הובא לידי ביטוי גם במסריו העוסקים בלאום הלבנוני. כך טען כי: "אני מברך את הלבנונים כולם על ההישג הזה והניצחון הזה, ומבקש מהם לראות בהישג הזה את ההישג שלהם ובניצחון הזה את ניצחונם". באמירה זו, שהדגישה כי הניצחון שייך לכל הלאום הלבנוני ולא לעדה מוגדרת, המשיך נצראללה בשיטתו של התרחקות מפולמוס פוליטי וקריאה לאחדות. עוד בנושא זה קבע כי:

"האירוע הזה [עסקת החזרת השבויים הלבנוניים] צריך להיות אירוע לאומי קולקטיבי, מבורך וטהור של אחדות והזדמנות למפגש מחודש

[...] הנהגת חזבאללה מכריזה על פתיחותנו המוחלטת כלפי כל מפגש פוליטי בכל נושא ובכל מסגרת [...] באיחוד האנשים והעמדה, בשיקום האחדות הלאומית, בהנצחת שלום הבית [...] לפיכך, אני גם קורא לכל הלבנונים לחגוג את האירוע הזה בחג לאומי אמיתי שיאחד את כולנו".

לעניין עתיד נשקו של חזבאללה ותפקידו ביום שלאחר השבת האסירים הדגיש נצראללה: "לא מנענו מאיש לבצע התנגדות ולא הצגנו את עצמנו כחלופה לשלטון או לכל דבר אחר". בדברים אלו עולה מצג הכפיפות לשלטון המוכר לנו מנאומיו במהלך המלחמה. כמו כן, נראה כי נצראללה הפנה את תשומת הלב לבעיות הלא פתורות אל מול ישראל כמתן לגיטימציה לארגון להמשיך להחזיק בנשקו ולפעול ברמה הצבאית. בתוך כך קבע כי יש לסיים תחילה את "תיק השחרור" ופירט כי "לאחר שחרור האסירים ושחרור חוות שבעא וגבעות כפר שובא, יסתיים תיק השחרור, ואז עלינו הלבנונים לדון בהגנה על לבנון, הרי ישנם הפרות ישראליות, איומים ישראלים וחמדות ישראליות ב[מקורות] מים". מדברים אלו עולה כי מזכ"ל חזבאללה התמקד בהפרות הישראליות ובצורך התמידי של לבנון להגן על עצמה, זאת תוך גיבוש "אסטרטגיית שחרור" שנועדה להביא לשחרור האדמות הכבושות הלבנוניות המוחזקות בידי ישראל.

התחמקותו של נצראללה מעיסוק בעתיד נשק ההתנגדות בלטה גם בדרך בה תרץ את דחיית העיסוק בסוגיית נשק הארגון. לדבריו, רק לאחר מציאת הפתרון הקבוע לאסטרטגיית הגנה יוכל חזבאללה להתפרק מנשקו:

"במסגרת הדיון סביב אסטרטגיית ההגנה, עלינו הלבנונים, הן השלטון והן העם, לדון כיצד נוכל להגן על מולדתנו מול האיומים הללו, מול התוקפנות, מול החמדות. אנו נכונים לדון בנושאים אלו [...] אם השקפה מסוימת מוכיחה כי נוכל להגן על מולדתנו באמצעות דרך אחרת, ואין צורך בהתנגדות ולא בנשקה, אזי הצעירים הללו ישובו אל בתי הספר שלהם ואל בתיהם ומשפחותיהם".

עוד בנושא זה נשען נצראללה בשנית על דרכי שכנוע מן האסלאם וטען כי "אנו סבורים שהגנת המולדת היא מצווה על הציבור (אלואגיב אלכפאאי), אשר כל עוד מקיים אותה אדם אחד, השאר פטורים ממנה". יש לציין, כי השימוש בהגדרה זו של הגנה על המולדת רומזת לחיובם של כלל בני

המצווה, דהיינו המסלמים בלבנון, לפתוח בג'האד ולצאת להלחם בכובש הישראלי. עם זאת, לדבריו, די בכך שחלק מן הציבור, דהיינו חזבאללה, מקיים אותה כדי לפטור את יתר הציבור ממנה. בנוסף, על פי האסלאם במידה ואיש אינו מקיים חובה שכזו, כלל הציבור מואשם בחטא.¹⁹⁴

את נאום זה הוא חתם בחיזוק ועידוד תושבי הדרום ולוחמי חזבאללה. בדבריו אלו, שיבח את התושבים על נכונותם להקריב עצמם למען המולדת ועל אחריותם הלאומית והסכמתם לכל מהלך צבאי או פוליטי שהינו לטובת לבנון.

נאום "המשוואה הימית"¹⁹⁵

במהלך 25 במאי 2010, לרגל יום השנה העשירי לנסיגת צה"ל מדרום לבנון בשנת 2000, הופיע חסן נצראללה בפני הציבור הלבנוני. בנאום זה, התייחס לשחרור האדמות הלבנוניות בשנת 2000 ובמהלך מלחמת לבנון השנייה, זאת לצד העיסוק בחשיבות העצמתה של לבנון למען תוכן תוכל להגן על עצמה. נאום זה נחתם באיום חדש כלפי ישראל שהוצג כ"משוואה" הנוגעת לטריטוריה הימית של לבנון. גם בנאום זה נמצא כי כלל דרכי פנייתו של נצראללה היו דומות לאלו שננקטו בתקופת הלחימה.

ליום השנה העשירי לנסיגת צה"ל התייחס נצראללה כ"יום חג לאומי" תוך שהרחיב בגורמים אשר הביאו לניצחון על ישראל הן בשנת 2000 והן בשנת 2006. התייחסויות אלו הדגישו את הדמיון לנאומיו מימי המלחמה. תחילה, קבע כי יש לייחס את הניצחון לכל העם הלבנוני ולא רק חזבאללה, ועל כן מדובר ביום חג לאומי. בדרך זו הדגיש את מחויבותו לאחדות הלאומית כמו גם לדגש הרב שנתן להיותה של הלאומיות בראש סדר העדיפויות. לצד זאת, הדגיש את "הניצחון" תוך שהוא אמר "בשנת 2000 נקצרו הפירות [...] ומהתחלה דיברנו על הניצחון שבוא יבוא [...]".¹⁹⁴ שנת 2000 הגיעה ועימה הגיע הניצחון ההיסטורי המהדהד הגדול". דברים אלו אף שימשו למעבר ל"מוטיב ההיגיון" באמצעותו שכנע כי כפי שישראל הובסה בעבר תובס גם בעתיד: "מי צפה או דמיון שהתרחיש הזה יקרה?! לדעת רבים הדבר היה קרוב יותר לחלומות, לאשליות, לתקוות רחוקות, אולם הוא קרה לנגד עיני כולכם ומול מצלמות העולם".

¹⁹⁴ يوسف القرضاوي، خطابنا الإسلامي في عصر العولمة (القاهرة: جامعة القاهرة، 2004)، صفحات 167-170.
¹⁹⁵ תחנת אלמנאר, 25 במאי, 2010.

בכל הקשור להתנהלות אל מול ישראל, בנאום עלו דרכי שכנוע המבוססות על האשמת ישראל כתוקפנית לצד הכפשתה. בצורה זו האשים וטען כי "כולנו יודעים שהפלישה הישראלית ללבנון בשנת 1982 הייתה חלק מתוכנית אמריקנית-ישראלית במישור של האזור. לבנון, פלסטין וסוריה היו חלקים מרכזיים שהיוו מטרות בתוכנית הזאת". לדבריו, מטרת ישראל הייתה ליישב את דרום לבנון ולבנות בה התנחלויות ישראליות ורק העמידה האיתנה הלבנונית והלחימה המזוינת היא שהתישה את ישראל המצויה במצב של "דאגה ובלבול". את זלזולו כלפי ישראל הפגין באומרו כי "אני מדבר על חבורה של אובדי עצות שלא יודעים מה הם רוצים לעשות".

נצראללה נתן דעתו גם לתרגולים הרבים שביצע צה"ל בגזרת הצפון באותם הימים. את תרגילים אלו הציג כהוכחה לחולשתה של ישראל. כך, קבע כי תרגולים רבים מוכיחים קיומם של חששות ישראליות מפני לחימה חוזרת כנגד חזבאללה. חשש זה הביא את נצראללה לקבוע כי הארגון הינו כוח חזק ומשמעותי, זאת כחלק מ"מוטיב החוסן הלבנוני" ולטעון כי: "ישנו עידן חדש שבו אנו מופגזים ומפגיזים, נהרגים והורגים, נעקרים ועוקרים, ועקב כך יש להם בעיה אמיתית [...] אנו חזקים ומוכנים להתמודד עם כל מלחמה עתידית".

כמו כן, עשה נצראללה שימוש ב"מוטיב הכבוד". מוטיב זה, בשילוב "מוטיב החוסן הלבנוני" באים לידי ביטוי בצורה הברורה ביותר בדבריו, בהם קבע כי רק הכח וההגנה העצמית יביאו לכבוד והערכה מידי אומות העולם:

"ההימור האמיתי צריך להיות על יכולתנו הלאומית להגן ולהתעמת בשטח. אתה חזק, העולם מכבד אותך. אתה חזק, העולם מדבר איתך. אתה חזק, לוקחים אותך בחשבון. אתה חזק ומגן על עצמך ועל ארצך, אתה כופה משוואות. אתה חזק, אתה כופה תנאים. אולם כשאתה חלש, "אוכלים" אותך [...] כשאתה חזק ומסוגל להתעמת עם האויב – והאויב הזה מעניין את העולם – העולם יתעניין בך".

את הנאום חתם באיום חדש אשר הוצג כמשוואה, לפיו בכל עימות עתידי עם ישראל, במידה ויוטל עוצר ימי על לבנון, חזבאללה יתקוף כל אוניה אשר תעשה דרכה לישראל. זאת, באמצעות שיגור רקטות וטילים כלפי אוניות אלו:

"בכל מלחמה בעתיד שאתם רוצים לפתוח נגד לבנון, אם תטילו מצור על חופינו ונמלינו, הרי שכל האוניות הצבאיות, האזרחיות והמסחריות לכל אורך הים התיכון אשר תעשינה את דרכן אל נמלי פלסטין, תהיינה בטווח של טילי ההתנגדות האסלאמית".

גם דברים אלו נאמרו במסגרת אותו "מוטיב חוסן לבנוני" כמו גם "מוטיב חזבאללה כמגן לבנון", לפיו הציג נצראללה את הארגון כגוף משמעותי אשר יכול לכפות משוואותיו על ישראל.

סיכום ההשוואה

לאור בחינת נאומים אלו עולה כי חסן נצראללה עשה שימוש ביסודות נאום הזהים לאלו בהם השתמש לאורך מלחמת לבנון השנייה. בתוך כך, זוהו בנאומים דרכים דומות של פנייה לציבור ובהם הדגשת חוסנו של העם הלבנוני; האשמת ישראל כתוקפנית והכפשת הנהגתה; קריאות לאמונה והקרבה; קריאות חוזרות לאחדות והתרחקות מפולמוס פוליטי; קור רוח ושליטה במצב; סולידריות ולאומיות; ביקורת כלפי הקהילה הבין לאומית; מוטיב המוסריות; מוטיב האמינות; מוטיב הניצחון. כל אלו עלו פעמים רבות במהלך נאומיו של נצראללה במלחמת לבנון השנייה ופורטו בהרחבה בפרקים הקודמים.

יחד עם זאת, השוני הבסיסי בין התקופות בהן נישאו הנאומים – מלחמה אל מול רגיעה – אפשר חריגה מהמסגרת עליה שמר חסן נצראללה במהלך המלחמה. כך למשל, בנאומים שניתנו שלא בתקופת המלחמה עסק מפורשות בנושאים עדתיים ובמחלוקות פוליטיות – נושאים מהם התרחק במהלך המלחמה על מנת למזער את הביקורת כלפיו וכלפי הארגון.

סיכום ומסקנות

מנהיג חזבאללה, חסן נצראללה, נהג במהלך מלחמה לבנון השנייה כמי שהכיר את אמירתו של הפילוסוף והסופר האמריקאי, ראלף וולדו אמרסון, לפיה "נאום טוב הוא כמו מוזיקה הנוגעת בלב המאזינים".¹⁹⁶ גודל האתגר עימו נאלץ להתמודד במהלך המלחמה חייבו לגייס את מיטב כישוריו הרטוריים בפניותיו לקהל הלבנוני. כך, הביאה המלחמה את נצראללה לעשות שימוש אינטנסיבי בסל הכלים הרטוריים האופייניים לו – אליהם התייחס המחקר כ"יסודות נאום" (מסרים, דרכי שכנוע ומוטיבים). המחקר מצא כי מסריו של חסן נצראללה התמקדו בארבעה נושאים עיקריים, אשר הופיעו בכל אחד מנאומיו: אסלאם, לאומיות לבנונית, פוליטיקה (פנים וחוץ) והתנהלות אל מול ישראל. זאת, תוך שעשה שימוש במספר דרכי שכנוע בכל אחד מהם.

במקביל למסרים ולדרכי השכנוע, זוהו מוטיבים חוזרים בדבריו של נצראללה אשר היו שזורים כחוט השני בכלל נאומיו. אלו, אותרו בכל אחד מהמסרים השונים ובדרכי השכנוע השונות ונועדו לשמש ככלי עזר לעיצוב מסריו ולהעברתם בצורה ברורה ועקבית. את המוטיבים אשר זוהו ניתן לחלק לארבע קבוצות: מוטיבים מתחום התרבות והדת, מוטיבים מתחום החברה, מוטיבים הנוגעים למאבק בישראל ומוטיבים הנוגעים לתדמיתו של נצראללה ולשידולו של הקהל הלבנוני לתמוך בו. המוטיבים השונים נועדו להעניק לנצראללה מעמד רם בעני הציבור כמו גם למתג אותו כדמות אהובה, אמינה ומכובדת. מוטיבים אלו גם שופכים אור על דמותו של נצראללה כאדם מתוחכם, היודע לעשות שימוש ביכולות הרטוריות הגבוהות שלו על מנת להטות את פני הדברים לטובתו. עשרת הנאומים שנשא נצראללה היוו את הנשק העיקרי בחזית התקשורתית שניהל אל מול ישראל ונועדו, בין היתר, להוביל לבלבול בקרב הקהל הישראלי ולירידת התמיכה הציבורית שניתנה לחכימה כנגד חזבאללה.

בחנית הנאומים מעלה מספר מסקנות. את מסקנות אלו ניתן לחלק לשתי קבוצות: הקבוצה הראשונה – מסקנות הנוגעות לסוגיות ייסוד של ארגון חזבאללה, וקשורות בזהותו ובכוונותיו העתידיות. אמנם סוגיות אלו לא נבחנו בהרחבה במחקר זה (שהרי לא זו הייתה מטרתו) אולם ניתוח הנאומים מאפשר להפיק מסקנות באשר להן. הקבוצה השנייה – מסקנות הנוגעות להתנהלות התקשורתית של נצראללה לאורך הלחימה.

¹⁹⁶ Ralph w. Emerson, Poems (New York: Qontro Classic Books, 2010), p. 7.

מסקנות הנוגעות לסוגיות הייסוד של ארגון חזבאללה

המסקנה הראשונה העולה ממחקר נוגעת לשאלה האם חזבאללה אכן יניח את נישקו ביום מן הימים ויהפוך לתנועה פוליטית בלבד. במהלך המחקר עלה כי נצראללה התחמק באופן עקבי מעיסוק בשאלה זו. גם כאשר עסק בה, התנה אותה בהתקיימותם של תנאי מקדמיים אחרים, דוגמת קביעת "אסטרטגיית הגנה" המוסכמת על כלל הלבנונים. דברים אלו מלמדים כי נצראללה ממשיך לפעול על פי דפוסים אשר היו נהוגים בימי מלחמת האזרחים הלבנונית בהם לכל תנועה הייתה זרוע צבאית אשר העניקה לה את כוחה הפוליטי. כך, נוצרה התפיסה לפיה נשק משמעו כוח. נראה כי תפיסה זו ממשיכה לעמוד כנר לרגלי הארגון.

על כך גם ניתן ללמוד מאמירתו בנאום "המשוואה הימית" אשר נותח אף הוא במסגרת מחקר זה: "אתה חזק, העולם מכבד אותך [...] אולם כשאתה חלש, 'אוכלים' אותך". אמירה זו, על אף שנאמרה בהקשר להתנהלות אל מול העולם המערבי, חושפת את קו המחשבה של נצראללה גם כלפי הזירה הפנימית. נשק הארגון הוא זה שאפשר למזכ"ל חזבאללה להתמודד עם האשמות הקשות שהופנו ועדיין מופנות כלפיו וכלפי חזבאללה. כמו כן, הנשק הוא זה שהקנה לארגון את כוחו הפוליטי ואת אפשרותו לכפות את רצונותיו בתוך הזירה הפנים לבנונית. בהתאם לדברים אלו, ובמבט אל לבנון העתידית, ניתן להניח כי חזבאללה ישאף שלא להניח את נשקו ולא לפרק את זרועו הצבאית, זאת, ללא קשר להתנהלות ישראל.¹⁹⁷

לעניין זהותו הלאומית של נצראללה ושל ארגון חזבאללה, נשאלת השאלה – האם הארגון הפחית את משקלה של זהותו השיעית ואכן רואה בלאומיות הלבנונית כראשונה בסדר העדיפויות? כאמור, חזבאללה קיבל החלטה אסטרטגית לפעול בתוך המערכת הלבנונית. במערכת זו, על אף שהיא כוללת עדות רבות, קיים רגש לאומי-לבנוני חזק ביותר. רגש זה התפתח לאורך שנים, בין אם על ידי מערכת חינוך שמטיפה לאותה לאומיות על ידי סמלים שונים (המנון, דגל, סמל,

¹⁹⁷ יש להזכיר, תוך חריגה מתיחומי הכורנולוגי של מחקר זה, כי במאי 2008, לאחר מחלוקות פוליטיות בין הממשלה הלבנונית לבין חזבאללה, הפנה הארגון את נשקו כלפי פנים והשתלט על חלקים נרחבים בבירות ונקודות מפתח בשוף (מחוז דרום-מערבית לבירות). אירוע זה נחתם בכניעתה של הממשלה לתכתיבי חזבאללה ולחתימה על "הסכם דוחה" לפיו שליש משרי הממשלה בממשלת האחדות הלאומית יהיו שרים מטעם הארגון – דבר שהקנה לו זכות וטו בכל הקשור לניהול ענייני המדינה. זוהי דוגמא ניצחת לכך שהתנועה הפוליטית של חזבאללה מושתתת על כוחו הצבאי וכי הארגון כפי הנראה לא יניח את נשקו מרצונו. להרחבה בעניין זה ראה: בכור, גיא, הפרשנים בעולם הערבי מאמצים, למעשה, את טענות ישראל בקשר לחיזבאללה (מתוך אתרו של ד"ר גיא בכור: <http://www.gplanet.co.il>, 2008). סלע, יוחאי, חיזבאללה הבהיר את עמדתו לכל (מתוך אתר "מגזין המזרח התיכון": http://www.mideast.co.il/p-2_a-196, 2008).

שיעורים), בין אם על ידי מלחמות שונות אשר עיצבו את הרגש הלאומי ובין אם על ידי מנגנוני המדינה ובהם הצבא (המורכב מכלל העדות) והפרלמנט.

הלאומיות הלבנונית נתפסת, אם כן, בלבנון כנושא רגיש ובעל חשיבות רבה. לפיכך, באופן טבעי וצפוי למדי ערך הלאומיות מופיע בקביעות בנאומיו השונים של נצראללה ומנוצל על ידו, לעיתים אף בצורה צינית, על מנת לקדם את יעדיהם של חזבאללה ושל העדה השיעית במסגרת המערכת הלבנונית. מנגד, אין בדברים אלו כדי להוכיח כי המטרה הדתית נדחקה הצידה וכי נצראללה זנח את שאיפתו להקמת מדינה אסלאמית בלבנון ברוח המהפכה האיראנית. ייתכן כי קצב המימוש של חזון זה יהיה איטי ועצם ההתבססות הארגון במערכת הלבנונית כמות שהיא, "קונה לו זמן" ומאפשרת התקדמות הדרגתית לעבר מימוש החזון.

מסקנות הנוגעות להתנהלותו התקשורתית של נצראללה במלחמה

בכל הקשור ללוחמה הפסיכולוגית שניהל נצראללה לאורך הלחימה, ניכר היה כי הצליח לייצר אפקט הרתעה אל מול ישראל. אפקט זה בלט במימוש אזהרותיו השונות בעת הצורך על פי ההתפתחויות השונות בלחימה אל מול ישראל – איומים המממשים את עצמם. כך חיזק את אמינותו ואת תדמיתו המאיימת ששימשה ככלי התרעתי חשוב. נצראללה הציג פעמים רבות את עצמו, את לוחמי חזבאללה ואת כלל הלבנונים ככאלו שאינם חוששים מהמוות ומתלכדים כולם במטרה להלחם "באויב הציוני". לעומתם, התייחס לצבא הישראלי כצבא רופס ולהנהגה המדינית כשברירת וחסרת ניסיון. תדמיתו המאיימת של נצראללה הועצמה גם בשל העיסוק הרב שהקדישה התקשורת הישראלית לנאומיו השונים. כל אלו הובילו להישג משמעותי של חזבאללה במישור הפסיכולוגי שכלל גם רפיון ידיים בישראל וחיזוק ליבם של התומכים מבית.

לעניין התנהלותו הכללית של נצראללה, מחקר זה העלה כי חסן נצראללה הקפיד להציג עצמו כמי שאינו יוזם מהלכים כנגד ישראל, כי אם מגיב על התוקפנות הישראלית בעת הצורך ורק לאחר התגרות ישראלית ישירה. כך למשל, לאורך כלל הלחימה הציג נצראללה את חזבאללה ככוח שכל מטרתו היא להגן על לבנון, ולא לכבוש את "פלסטין". את ירי הרקטות לעבר ישראל החל הארגון רק לאחר שצה"ל פלש לתוך שטחי לבנון, תוך שנצראללה הקפיד לציין כי ירי זה ייפסק כאשר צה"ל ייסוג. בנאומים אחרים לאחר המלחמה עסק ב"אסטרטגיית הגנה" המרמזת שוב על

תפקידו של חזבאללה כ"מגן לבנון". הדגשה זו, של אופיו ההגנתי-פאסיבי של חזבאללה, היא שאפשרה לנצראללה להגדיר את המשוואה לפיה אי-הפסד שווה לניצחון בעבור חזבאללה. שכן הארגון עמד במשימתו להגן על לבנון – צה"ל נסוג מלבנון בסוף הלחימה, בשונה ממלחמת לבנון הראשונה – ומנע מצה"ל לעמוד במשימתו שלו (שהוגדרה כהפסקת ירי הטיילים, השמדת הארגון והשבת החיילים החטופים לישראל). בדרך זו, האלמנט הפאסיבי אפשר לנצראללה למנף את תוצאות המלחמה לטובתו וסייע לו רבות במערכה התקשורתית שניהל בסיומה של הלחימה, בדרך בה הוצגה ובהתמודדות עם הביקורת כנגד הארגון.

בניגוד גמור לכך, פעולת החטיפה הייתה פעולה אקטיבית שביצע ארגון חזבאללה ללא כל עילה ישראלית קודמת, על שטח ישראלי אשר ללבנונים אין כל תביעה לגביו. נצראללה, על אף שניסה לתרץ את פעולה זו בכך שנועדה להשיב את האסירים הלבנונים הכלואים בישראל, הודה בדיעבד שטעה בחישוביו בנוגע לפעולה זו. כך, כאשר נשאל בראיון ב-27 באוגוסט, 2006: "לו הייתי שואלת אותך ב-11 ביולי [יום לפני החטיפה] אם אתה מעריך שקיים ולו סיכוי של אחוז אחד, שפעולת החטיפה תביא למלחמה כמו זו שהתרחשה, האם היית מבצע את פעולת החטיפה?", השיב: "הייתי אומר לך לא, ללא ספק לא!"¹⁹⁸.

כלל המסקנות שלעיל, מעלות מספר דרכים ואפשרויות להתמודדות עם הלוחמה הפסיכולוגית אשר נצראללה מפעיל. נצראללה – שהפנה נאומיו גם לאוזניים ישראליות כלוחמה פסיכולוגית – נהנה מהיוקרה ומההדהד הרב שזכו לו נאומיו. במהלך המלחמה בחרה ישראל שלא להתעמת חזיתית עם טיעוניו של נצראללה – בחירה שבדיעבד נראית מוטעית. באשר ללוחמה פסיכולוגית זו שכוונה לאוזניים ישראליות, ייתכן ואם היו משודרים תשדירים ישראלים במטרה לקעקע את תדמיתו ואת טיעוניו של נצראללה בעיני הציבור הישראלי, הדבר היה מביא לסיכול נסיונותיו של נצראללה להשפיע על דעת הקהל הישראלית. שנית, על התקשורת הישראלית לשקול להפחית מזמן השידור המוקדש לעיסוק בנאומים אלו. הפחתה זו, תגרור את ההבנה בלבנון כי בישראל אין אוזן קשבת לדברי נצראללה. חשוב מכך, הדבר יקטין את האפקט של דברי נצראללה ויפגע במאמץ התקשורתי אותו הוא מנהל אל מול ישראל.¹⁹⁹

¹⁹⁸ תחנת NewTV הלבנונית, 27 באוגוסט 2006.

¹⁹⁹ להרחבה בנושא זה, ראה מאמרם של מוטי נייגר, אייל זנדברג ואורן מאירס, רטוריקה של ביקורתיות: ביקורת מאתגרת, ביקורת מאשרת והעיתונות הישראלית במלחמת לבנון השנייה (תל אביב: בית ספר רוטשילד - קיסריה לתקשורת, אוניברסיטת תל-אביב, 2008) וכן רוברט אלבין, כרוניקה של דלדול התבונה: אתיקה בפרקטיקה העיתונאית (בני ברק: הקיבוץ המאוחד, 2004).

יתרה מזאת, נראה כי במסגרת ניהול מאמץ תקשורתי ישראלי שכזה, צריך היה לנסות ולהשפיע על דעת הקהל הלבנונית. משמע, בעוד נצראללה ניסה להשפיע על הציבור הישראלי, על ישראל היה לנסות ולהשפיע על הציבור הלבנוני. זאת, באמצעות דמות רמת דרג שתהווה יריב תקשורתי ראוי לנצראללה ובמטרה לשמוט את הקרקע מתחת לרגליו של מזכ"ל חזבאללה. בתוך כך, היה צריך להעביר את המסר כי נצראללה פגע בלבנון והמיט עליה חורבן, פעל לטובת השיעה, פעל מתוך אינטרסים זרים ולמען סוריה ואיראן, פעל כנגד החוק הבין לאומי ונלחם בישראל מתוך אידיאולוגיות דתיות-איראניות ללא אמתלת כיבוש ישראלי אמיתית וללא כל התגרות מצד ישראל. הדגשת מאפיינים אלו, אשר עליהם ניסה נצראללה לכסות, עשויה הייתה לגרום לפגיעה בתדמיתו ובמעמדו של נצראללה בתוך לבנון.

יש לצפות שבכל מערכה עתידית בין ישראל לחזבאללה נאומיו של נצראללה ימלאו פעם נוספת תפקיד מרכזי בקרב על התודעה. אין בכוונת המחקר לטעון כי בכל נאום יזוהו כלל היסודות כפי שעלו בצורה רחבה במהלך המלחמה. אלא, "יסודות הנאום" שזוהו בזמן המלחמה הינם ה"מאגר" או "סל הכלים" אשר יבואו לידי ביטוי בהתאם לנושא המרכזי בו ירצה לעסוק נצראללה בנאומיו. כך למשל, בנאום בו יעסוק נצראללה בפוליטיקה הפנים לבנוני, נצפה לזהות דרכי שכנוע מן התחום הפוליטי הדומות לאלו בהם עשה שימוש במהלך המלחמה. כך הדבר גם בבואו לעסוק בנושא הקשור להתנהלות אל מול ישראל.

מכאן עולה חשיבותו נוספת למחקר זה. המחקר אשר זיהה את "יסודות הנאום" של נצראללה, יסייע באפיון נאומיו העתידיים ובהערכות לתגובה ישראלית תקשורתית הולמת. כמו כן, יוכל המחקר לשמש ככלי עזר ויסייע לעמוד בצורה טובה יותר על תפיסותיו של נצראללה ועל התנהלותו במגרש המורכב מכולם – לבנון.

ביבליוגרפיה

כלי תקשורת:

אתר החדשות MSN (ישראל)
 עיתון אלאהראם (מצרים)
 עיתון אלאח'באר (מצרים)
 עיתון אלג'זירה (קטאר)
 עיתון אלדיאר (לבנון)
 עיתון אלוטן (סעודיה)
 עיתון אלח'יאת אלג'דידה (הרשות הפלסטינית)
 עיתון אלנהאר (לבנון)
 עיתון אלשרק אלאוסט (לונדון)
 עיתון אלת'ורה (סוריה)
 עיתון ג'רוסלם פוסט (ישראל)
 עיתון הארץ (ישראל)
 עיתון ידיעות אחרונות (ישראל)
 עיתון מעריב (ישראל)
 עיתון עוכאט' (סעודיה)
 עיתון תשרין (סוריה)
 ערוץ 1 (ישראל)
 ערוץ 10 (ישראל)
 ערוץ 2 (ישראל)
 תחנת אלג'זירה (קטאר)
 תחנת אלמנאר (לבנון)
 תחנת NewTV (לבנון)

ספרים ומאמרים

אלרן מאיר וברום שלמה, עורכים, מלחמת לבנון השנייה: היבטים אסטרטגיים (תל אביב: ידיעות אחרונות - ספרי חמד, 2007).

אלבין, רוברט, כרוניקה של דלדול התבונה: אתיקה בפרקטיקה העיתונאית (בני ברק: הקיבוץ המאוחד, 2004).

ארליך, ראובן, תרומתו של המודיעין במלחמה על התודעה (המרכז למורשת המודיעין, 2007).

ארליך ראובן וקהתי יורם, המלחמה על התודעה במסגרת העימות בין ארגוני הטרור לבין ישראל: חיזבאללה כמקרה בוחן (המרכז למורשת המודיעין, 2007).

ארליך, ראובן, "המודיעין במלחמה על התודעה", מבט מ"מ גיליון 49 (המרכז למורשת המודיעין, 2007), עמ' 40-43.

בכור, גיא, הפרשנים בעולם הערבי מאמצים, למעשה, את טענות ישראל בקשר לחיזבאללה (מתוך אתרו של ד"ר גיא בכור : <http://www.gplanet.co.il>, 2008).

בליי, אלכסנדר, חזבאללה (ירושלים : משרד החינוך, מרכז ההסברה/שירות הפרסומים, 2002).

בן ארי, יוסי, מלחמת לבנון השנייה בראי הפרשנות של התקשורת הכתובה בישראל: ניתוח "אקורד הסיום" — מהלך המתקפה היבשתית הכוללת, 11-13 באוגוסט 2006 (תל אביב: בית ספר רוטשילד - קיסריה לתקשורת, אוניברסיטת תל-אביב, 2007).

בן מנחם, יהונתן, סתימת הפיות בעולם הערבי (מתוך אתרו של מנכ"ל רשות השידור, יהונתן בן-מנחם : <http://www.arabexpert.co.il>, 2008).

ברט, רוני, "תוצאות המלחמה: הטור החיובי במאזן", עדכן אסטרטגי כרך 9 גיליון 3 (אוניברסיטת תל אביב/המכון למחקרי ביטחון לאומי, 2006), עמ' 13-14.

ברטי, בנדטה, "ה"לידה מחדש" של חזבאללה: ניתוח המניפסט 2009", עדכן אסטרטגי כרך 12 גיליון 4 (אוניברסיטת תל אביב/המכון למחקרי ביטחון לאומי, 2010), עמ' 81-89.

ברקוביץ, דני, "האם חזבאללה לא עוצר באדום – המשבר בלבנון והשלכותיו על ישראל", עדכן אסטרטגי כרך 9 גיליון 4 (אוניברסיטת תל אביב/המכון למחקרי ביטחון לאומי, 2007), עמ' 3-10.

ג' ליבס, יוסף, כתבי אפלטון (ירושלים : שוקן, 1979).

גנור בועז והופמן רונן, סוריה והטרור: הטרור ככלי למימוש אינטרסים סוריים (הרצליה: המכון הבינלאומי למדיניות נגד טרור, 1997).

וולמן, משה, דמוגוגיה ורטוריקה (תל אביב: פפירוס, 1990).

וימן, גבי, הביקורת הציבורית על התקשורת במלחמת לבנון 2006 (תל אביב: מכון חיים הרצוג לתקשורת, חברה ופוליטיקה, אוניברסיטת תל-אביב, 2006).

וימן, גבי, תעמולת השטנה של חיזבאללה באינטרנט, הרצאה באוניברסיטת חיפה, 30 בפברואר 2008. הקלטה מלאה של ההרצאה בקישור: <http://www.youtube.com/watch?v=yZDND0Ofgcw>.

וינוגרד, אליהו, מלחמת לבנון השנייה: דין וחשבון סופי / הוועדה לבדיקת אירועי המערכה בלבנון 2006, ועדת וינוגרד (ירושלים: הוועדה לבדיקת אירועי המערכה בלבנון 2006, ועדת וינוגרד, 2008).

זיסר, אייל, לבנון דם בארזים: ממלחמת האזרחים עד מלחמת לבנון השנייה (בני ברק: הקיבוץ המאוחד, 2009).

זמיר, מאיר, כינונה של לבנון המודרנית (תל אביב: מערכות, משרד הבטחון, 1993).

טאהירי, אמיר, רוח אללה: ח'ומייני והמהפכה האסלאמית (תל אביב: עם עובד, 1987).

לובוצקי, עשהאל, מן המדבר והלבנון (תל אביב: ידיעות אחרונות, ספרי חמד, 2008).

לוי, עירית, דפוס תמיכה ואתגור בראיונות מעמיתים בערבית ובעברית, דיסרטציה (מ.א.) שלא פורסמה. אוני' בר-אילן, 2004.

ליבס תמר וקמפף זוהר, מ"קורי עכביש" ל"חומה בצורה" ובחזרה: המיצוב המשתנה של העורף במלחמת לבנון השנייה (תל אביב: בית ספר רוטשילד - קיסריה לתקשורת, אוניברסיטת תל-אביב, 2007).

- מרכז קשב, "מלחמה עד הרגע האחרון" - התקשורת הישראלית במלחמת לבנון השנייה (ירושלים: קשב - מרכז להגנת הדמוקרטיה בישראל, 2007).
- נייגר מוטי, זנדברג אייל ומאירס אורן, רטוריקה של ביקורתיות: ביקורת מאתגרת, ביקורת מאשרת והעיתונות הישראלית במלחמת לבנון השנייה (תל אביב: בית ספר רוטשילד - קיסריה לתקשורת, אוניברסיטת תל-אביב, 2008).
- סובלמן, דניאל, "לבנון בצל משבר פנימי", עדכן אסטרטגי כרך 10 גיליון 3 (אוניברסיטת תל אביב/המכון למחקרי ביטחון לאומי, 2007), עמ' 26-32.
- סובלמן, דניאל, "סוריה חוזרת ללבנון - אתגר המדינה הלבנונית ותפקיד חזבאללה", עדכן אסטרטגי כרך 13 גיליון 1 (אוניברסיטת תל אביב/המכון למחקרי ביטחון לאומי, 2010), עמ' 63-73.
- סובלמן, דניאל, כללי משחק חדשים: ישראל וחזבאללה לאחר הנסיגה מלבנון (אוניברסיטת תל אביב: מרכז יפה למחקרים אסטרטגיים, 2003).
- סיון, עמנואל, קנאי האסלאם (תל אביב: עם עובד, 1985).
- סלע, אברהם, זמן חמאס: אלימות ופשרה (תל אביב: ידיעות אחרונות, 2006).
- סלע, יוחאי, חיזבאללה הבהיר את עמדתו לכל (מתוך אתר "מגזין המזרח התיכון": http://www.mideast.co.il/p-2_a-196, 2008).
- עגמי, פואד, האימאם הנעלם מוסא אל צדר והשיעה של לבנון (תל אביב: עם עובד, 1988).
- עזאני, איתן, תנועת חזבאללה - ממהפכנות ו"פן אסלאמיות" לפרגמטיות ולבנוניות (ירושלים: עבודת דוקטורט, האוניברסיטה העברית, 2005).
- פיינגולד, בן עמי, הוראת הסיפור הקצר (רמות: אוניברסיטת תל אביב, 1989).
- פרוגל, שי, רטוריקה (אור יהודה: דביר, 2006).
- צורן, גבריאל, אריסטו: רטוריקה (בני ברק: ספרית פועלים, 2002).
- קאלב, מארווין, מלחמת ישראל - חיזבאללה 2006: התקשורת כנשק בסכסוך א-סימטרי (תל אביב: בית ספר רוטשילד - קיסריה לתקשורת, אוניברסיטת תל-אביב, 2007).
- קוליק, אמיר, "חזבאללה והמלחמה הבאה", עדכן אסטרטגי כרך 10 גיליון 3 (אוניברסיטת תל אביב/המכון למחקרי ביטחון לאומי, 2007), עמ' 33-42.
- קורץ, ענת, "חיזבאללה בצומת דרכים", עדכן אסטרטגי כרך 3 גיליון 1 (אוניברסיטת תל אביב/המכון למחקרי ביטחון לאומי, 2000), עמ' 11-13.
- קורץ, ענת, טרור אסלאמי וישראל: חיזבאללה, ג'יהאד איסלאמי פלסטיני, חמאס (תל אביב: פפירוס, 1993).
- קידר, מרדכי, "מה באמת רוצה חזבאללה?", מתוך אלונה ברינר רוזרמן (עורכת), מלחמת לבנון השנייה ולאחריה (רמת גן: מרכז בס"א, אוניברסיטת בר-אילן, 2007), עמ' 25-30.
- קידר, מרדכי, הלשון הפוליטית הפומבית של משטר אסד בסוריה: מסרים ודרכי הבעתם (רמת גן: עבודת דוקטורט, אוניברסיטת בר אילן, 1999).
- קרמר, מרסין, פדלאללה המצפן של חזבאללה (תל אביב: מרכז משה דיין ללימודי המזרח התיכון ואפריקה, 1998).
- רובין, אורי, הקוראן (תל אביב: אוניברסיטת תל אביב, 2005).

- רז, אבי, השתלבות חזבאללה בפוליטיקה הלבנונית, דיסרטציה (מ.א.) שלא פורסמה. אוני' בר-אילן, 2008.
- ריבלין, אשר אליעזר, מונחון לספרות (תל אביב: ספרית פועלים, 1987).
- שוויצר, יורם, "חזבאללה ביום שאחרי – גרילה, טרור ומלחמה תודעתית", עדכן אסטרטגי כרך 9 גיליון 2 (אוניברסיטת תל אביב/המכון למחקרי ביטחון לאומי, 2006), עמ' 13-14.
- שי, שאול, ציר הרשע: איראן, חזבאללה והטרור הפלסטיני (הרצליה: מפעלות המרכז הבינתחומי, 2003).
- שליפר, רון, לוחמה פסיכולוגית: ויישומיה בהיסטוריה העולמית ובמזרח-התיכון (תל אביב: מערכות, 2007).
- שפיגל, נתן, אמנות השכנוע הנואם וקהל (ירושלים: האוניברסיטה העברית, 1993).
- שפירא, שמעון, חזבאללה בין איראן ולבנון (תל-אביב: הקיבוץ המאוחד, 2000).
- الاعا, يوسف, حزب الله: التاريخ الايديولوجي والسياسي (1978-2008) (بغداد: دراسات عراقية, 2008).
- القرضاوي, يوسف, خطابنا الاسلامي في عصر العولمة (القاهرة: جامعه القاهرة, 2004).
- قزي, فايز, من حسن نصر الله الى ميشال عون: قراءة سياسية لحزب الله (بيروت: رياض الريس للكتب والنشر, 2009).
- محمود, أروى, قتال حزب الله: الدين في مواجهة إسرائيل: كيف إنتصر حزب الله في حرب تموز 2006 (لبنان: دار الأمير, 2008).
- نور, وليد, حرب لبنان: حقيقة ما جرى بين حزب الله وإسرائيل: رؤية شرعية وسياسية (القاهرة: مركز النور للدراسات الإنسانية, 2007).
- الياس, سليم, موسوعة المقاومة اللبنانية: حزب الله بقيادة سماعة السيد حسن نصر الله (بيروت: المركز الثقافي اللبناني, 2006).
- Ayalon, Ami, The Press in the Arab Middle East - A History (New York: Oxford University Press, 1995).
- Best, Geoffrey, War and Law since 1945 (Oxford: Clarendon Press, 1997).
- Blanford, Nicholas, Killing Mr Lebanon: the Assassination of Rafik Hariri and Its Impact on The Middle East (New York : I.B. Tauris, 2006).
- Bradford, Sarah, King George VI (London: Weidenfeld and Nicolson, 1989).
- Ceroli, Michael A, Lieutenant Colonel, Psychological Operations: Fighting The War Of Ideas (U.S. Army War College: Civilian Research Project, 2006).
- El Husseini, Rola, "Hezbollah and the Axis of Refusal: Hamas, Iran and Syria", Third World Quarterly, Volume 31: Issue 5 (2010), pp. 803-815.
- Fandy, Mamoun, (Un)civil War of Words - Media and Politics in the Arab World (Westport, Conn. : Praeger Security International, 2007).
- Gordon, David C, Lebanon the Fragmented Nation (London: Croom Helm, 1980).

Hamzeh, Ahmad Nizar, In the Path of Hizbullah (Syracuse: Syracuse University Press, 2004).

Harik, Judith P, Hezbollah: the changing face of terrorism (London: New York: I.B. Tauris, 2005).

Jorisch, Avi, "Al-Manar: Hizbullah TV, 24/7", The Middle East Quarterly, Volume XI: Number 1 (2004), pp. 17-31.

Kramer, Martin, Arab Awakening and Islamic Revival: The Politics of Ideas in the Middle East (New Brunswick, N.J.: Transaction, 1996).

Norton, Augustus R, Amal and the Shi'a: Struggle for the Soul of Lebanon (Austin: University of Texas , 1987).

Norton, Augustus R, Hezbollah: a Short History (Princeton: Princeton University Press, 2007).

Qasim, Na'im, Hizbullah : the Story From Within (London : Saqi, 2005).

Rubin, Michael, "The Enduring Iran-Syria-Hezbollah Axis", AEI's Middle Eastern Outlook, No. 6 (2009), pp 1-6.

Rugh, William A, Arab Mass Media - Newspapers, Radio, and Television in Arab Politics (Westport: Praeger, 2004).

Rugh, William A, The Arab Press – News Media and Political Process in the Arab World (Syracuse: Syracuse University Press, 1987).

the assassination of Rafik Hariri and its impact on the Middle East

Weimann, Gabriel, "Hezbollah Dot Com: Hezbollah's online campaign", in D. Caspi and T. Azran (Editors), New Media and Innovative Technologies (Beer-Sheva: Ben-Gurion University Press, 2008).

Summary

During the 2006 Lebanon War (July 12th to August 14th 2006), Nasrallah delivered ten speeches to the Lebanese media that were intended to influence the battle in his favor, cause panic and confusion in Israel and establish the image of a justified organization which will bring Lebanon its victory over Israel. These speeches were part of the media campaign carried out by Nasrallah. The goal of this thesis is to present Nasrallah's speeches as a whole while reviewing them in light of the context in which they were delivered. Thus, this essay examined the speeches and the manner in which Nasrallah presented his actions and decisions, including the range of messages he delivered to the Lebanese public, the various persuasion methods which were used by him and the motifs in those speeches. This examination helped understanding the way Nasrallah led the media campaign during the 2006 Lebanon War.

The study found that the messages of Hassan Nasrallah focused on four main themes, which appeared in every one of his speeches: Islam, the Lebanese nationality, politics (internal and foreign affairs) and *modus operandi* against Israel. In each of these messages Nasrallah used different persuasion methods. As for the Islamic messages in his speeches, Nasrallah concealed his Shiite element and diminished his occupation on the matter of religious disputes between the various communities in Lebanon in order to soothe their differences and create unity among the people. At the same time, it seems that Nasrallah's goal was to try and leverage the war as a religious war in which all the faithful had to take part. These, together with many references to the Koran and repeated calls for self-sacrifice, were a central feature in the Islamic messages in Nasrallah's speeches.

Regarding the Lebanese nationality messages, Nasrallah aimed to unify the Lebanese and encourage them to support him using the only common ground in Lebanon – the nationalism. Regarding the political messages, Nasrallah once again drew away from conflicts - such as avoiding dealing with the future of Hezbollah's weapons - and called for a social and political unity and subjection to the government. In addition, Nasrallah was careful to keep a low profile of his ties to Syria and Iran. In terms of the foreign affairs it seemed that during the war Nasrallah changed his attitude

towards the Arab nations. At first he asked for their aid. Later on, after not getting any help from them, he harshly criticized them. This was unlike any other persuasion methods during the war, which were all mostly the same during all stages. As for the international community, Nasrallah's attitude towards it was deceiving: on the one hand he asked for their help and on the other hand - while speaking to the Lebanese people - he criticized them.

Regarding the messages dealing with the conduct towards Israel it's clear that Nasrallah, who addressed both the Israeli and Lebanese public, had three main goals. First, justifying the kidnapping of the Israeli soldiers. Second, damaging Israel's image by accusing it of killing innocent people, using excessive force and spreading lies, as well as contempt for the Israeli leadership and the IDF's high command. Third, emphasizing the composure and control of the situation as well as Hezbollah's capability to withstand the IDF's offensive. From the Lebanese aspect, it seems that these persuasion methods are intended to reinforce the status of Nasrallah and justify the way Hezbollah chose to act, alongside the demonization of Israel and abolishing its image of invincibility. From the Israeli aspect, it seems that these persuasion methods were intended to cause confusion and unrest among the citizens of Israel against the Israeli leadership.

Among the messages and persuasion methods mentioned above, one could find similar characteristics. These "similar characteristics" are the repeating motifs in Hassan Nasrallah's speeches which appear throughout all the persuasion methods and all types of messages. The different motifs can be divided into four groups: Culture and religion motifs, society related motifs, motifs related to the struggle against Israel and motifs related to the image of Nasrallah and the Lebanese public solicitation to support him.

The study also attempted to assess the success of the media campaign conducted by Nasrallah during the 2006 Lebanon War, both against Israel and the Arab world. As for success in the Arab world, Arab media seemed divided into two streams. The first - fans who embraced most of Nasrallah's messages and shared the perceptions of Nasrallah. The second – those who opposed and criticized him.

As for success on the Israeli front, it seems that Nasrallah received a sweeping success. Israeli public had expected his speeches and watched them live. Nasrallah was able to deliver his messages by dozens of Israeli reporters who dealt with each speech frantically. In addition, he manages to create himself the image of a reliable and dangerous man. This campaign, led indirectly to the decline of the credit given by the Israeli public to its political and military leadership. Creating that sense of fear, confusion and internal disputes led by Nasrallah's speeches, teach that Nasrallah achieved his goals in the psychological warfare against Israel during the 2006 Lebanon War.

The study also examined whether the ways Nasrallah spoke during the war (his speech elements) were unique to this period for being an "emergency" period, or whether Nasrallah also adopted similar ways at different public appeals during different times. This was conducted by examining three key speeches that Nasrallah gave after the war, in the years 2007 to 2010. In light of this examination it was revealed that Hassan Nasrallah has used the same speech elements as those which were in use throughout the 2006 Lebanon war. Nevertheless, there was a basic difference between the periods - wartime compared to non-fighting times. This difference enabled Nasrallah to make exceptions from the line he took during the war. For example, in speeches given in the "non-fighting times" he dealt specifically with ethnic matters and the political controversy - topics which he avoided during the war in order to minimize the criticism against him and Hezbollah.

The examination of the speeches led to several important conclusions that could be divided into two groups: First - conclusions regarding the essence of Hezbollah. Second - conclusions regarding the use of the media by Nasrallah. As for the first group:

1. The future of Hezbollah's weapons and its transformation into a political movement (with no armed forces) - it appears that Hezbollah will aim not to lay down its arms and not dismantle its armed forces, regardless of Israel's future steps.
2. The national identity of Hezbollah - it seems that the organization did not abandon its Shiite identity and perceives it as more important than the Lebanese patriotism. Nasrallah had used the Lebanese nationalism, while

displaying it as the most important interest, in order to promote both Hezbollah's and the Shiite's community objectives.

As for the conclusions regarding the use of the media by Nasrallah throughout the war:

1. The success of the media campaign conducted by Nasrallah against Israel - it was clear that Nasrallah was able to produce a deterrent effect against Israel and led many Israelis to listen intently to each one of his speeches in the Israeli media while the reporters interpreted them. All these have led to significant achievements of Hezbollah in the psychological battleground that included discouragement and a sense of confusion among Israel's citizens. Meanwhile, Israel's failure to deal with Hezbollah's media front was noticeable, mainly due to the lack of a senior Israeli figure who would respond to the various speeches.
2. Nasrallah's effort to present himself as one who acts passively and defensively- This study revealed that Hassan Nasrallah was careful to present himself as one who doesn't initiate measures against Israel, but only responds to Israeli aggression when necessary and only after a direct Israeli provocation. This conduct had enabled him to define the outcome of the war as a victory for Hizbollah (because the organization succeeded in protecting Lebanon from Israeli occupation and from a long-term Israeli presence). In addition, this behavior assisted Nasrallah in dealing with the criticism directed towards the organization both during the war and subsequently.

These conclusions led to a number of recommendations which could have helped Israel in its media campaign during the 2006 Lebanon War and perhaps even be used in a future conflict with Hezbollah, in which Nasrallah is expected to conduct similar media pattern. First, Israel should have conducted a media campaign. A media campaign against Nasrallah and Hezbollah, could have been achieved with Israeli broadcasts aimed to demolish Nasrallah's image and arguments in the eyes of the Israeli public, along with reducing the Israeli media's preoccupation with his speeches. At the same time, Israel could have tried to influence the Lebanese population - using a senior Israeli figure who would constitute a worthy rival for Nasrallah - in order to shatter Nasrallah's arguments. Israel should have emphasized

the message that Nasrallah was the main element responsible for the destruction of Lebanon, had worked for the Shiites' interests and for foreign interests, led by his subordination to Syria and Iran. All of that with no real excuse of an Israeli occupation and without any provocation by Israel.

This work was carried out under the supervision of DR. Elad Ben-Dror

Department of Middle East Studies, Bar-Ilan University

BAR-ILAN UNIVERSITY

**An Examination of Hasan Nasrallah's
Speeches During The 2006 Lebanon War:**

**Main Messages, Persuasion Methods
and Motifs**

OMRI ZAID

Submitted in partial fulfillment of the requirement for the Master's
Degree in the Department of Middle East Studies, Bar-Ilan University

BAR-ILAN UNIVERSITY

**An Examination of Hasan Nasrallah's
Speeches During The 2006 Lebanon War:
Main Messages, Persuasion Methods and Motifs**

OMRI ZAID

Submitted in partial fulfillment of the requirement for the Master's
Degree in the Department of Middle East Studies, Bar-Ilan University